

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí
vůči ženám a domácího násilí ve světle práva
Evropské unie**

Zpracovala: Kateřina Lomičová

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kateřina LOMIČOVÁ**
Osobní číslo: **R19M0227P**
Studijní program: **M0421A220004 Právo a právní věda**
Téma práce: **Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí ve světle práva Evropské unie**
Zadávací katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Mezinárodněprávní úprava
3. Ideový základ Istanbulské úmluvy
4. Vybrané instituty a závazky v Istanbulské úmluvě
5. Úprava v rámci práva Evropské unie a právní základ ratifikace
6. Úloha a činnost nezávislého orgánu GREVIO
7. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Stanovisko generálního advokáta ve věci posudku 1/19 Istanbulská úmluva, Soudní dvůr Evropské unie, TISKOVÁ ZPRÁVA č. 37/21, Lucemburk, 11. března 2021
Smlouva o fungování Evropské unie, Úř. věst. C 326/47, 26. 10. 2012
Smlouva o Evropské unii, Úř. věst. C 202, 26. 12. 2012
Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta, Úřad vlády ČR, 2018
BUREK, Wojciech. *Reservations to the Istanbul Convention and the Role of GREVIO: A Call for New Approach*. Human Rights Law Review. 1-18, dostupné na: Reservations to the Istanbul Convention and the Role of GREVIO: A Call for New Approach
FABIÁN, Petr. *ESSE VIR; POTEST ESSE MORTALIS*. VERBUM – vydavatelstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku, XVIII/2019, 45-55, dostupné na: [ssf_3_19-www.pdf](#) (ku.sk)
MEURENS Nathalie a kol., *Tackling violence against women and domestic violence in Europe: The added value of the Istanbul Convention and the remaining challenges*, Evropský parlament: říjen 2020, dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2020\)658648](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2020)658648)
ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina, ŠPONDROVÁ Pavla a HAVELKOVÁ Barbara. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?*. Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-761-7.
DE VITO, Sara. *The Ratification of the Council of Europe Istanbul Convention by the EU: A Step Forward in the Protection of Women from Violence in the European Legal System*. European journal of legal studies, 2016-2017., dostupné na: EJLS 9(2) draft 05.04 14-30 internal review_RL_ED_last clean (eui.eu)
BÁRTA, Jan. *Istanbulská úmluva o prevenci a potírání násilí vůči ženám – dočká se naší ratifikace?* Právník č. 8/2019. 803 – 818, dostupné na 6.DIS._Bárta_803-818_8_2019.pdf (cas.cz)

Vedoucí diplomové práce: **Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.**
Fakulta právnická

Datum zadání diplomové práce: **29. března 2023**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2024**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

Doc. JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Plzni dne 22. června 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci „Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí ve světle práva Evropské unie“ jsem vypracovala samostatně s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou v práci citovány a uvedeny v poznámkách pod čarou a seznamu použitých zdrojů.

V Praze dne 29. 3. 2024

.....
Kateřina Lomičová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala doc. JUDr. Monice Forejtové, Ph.D. za její vzácný čas a konstruktivní připomínky, které mi poskytla při vedení mé diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za jejich podporu po celou dobu mého studia a pochopení pro mou časovou zaneprázdněnost v poslední době. Velké díky také patří dvěma Petrům, kteří mi při psaní této diplomové práce poskytli řadu cenných rad.

Obsah

ÚVOD	6
1. MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA	8
1.1. PROBLEMATIKA ŽENSKÝCH PRÁV A RADA EVROPY	13
2. OKOLNOSTI VZNIKU ISTANBULSKÉ ÚMLUVY	16
2.1. PROCES SCHVÁLENÍ TEXTU ISTANBULSKÉ ÚMLUVY	19
3. ISTANBULSKÁ ÚMLUVA A KONTEXT PRÁVA EVROPSKÉ UNIE	21
3.1. PROBLEMATIKA ŽENSKÝCH PRÁV A BOJE PROTI NÁSILÍ NA ŽENÁCH V EVROPSKÉ UNII	21
3.2. PRÁVNÍ ZÁKLAD PRO RATIFIKACI MEZINÁRODNÍCH SMLUV	23
3.3. ŽÁDOST O POSUDEK SOUDNÍMU DVORU EVROPSKÉ UNIE	26
3.3.1. <i>Závěry Soudního dvora Evropské unie</i>	28
3.4. RATIFIKACE ISTANBULSKÉ ÚMLUVY EVROPSKOU UNÍ	30
4. IDEOVÝ ZÁKLAD ISTANBULSKÉ ÚMLUVY	36
4.1. FENOMÉN NÁSILÍ NA ŽENÁCH A JEHO POJETÍ	36
4.2. GENDER	40
5. VYBRANÉ INSTITUTY A ZÁVAZKY V KONTEXTU DOPADU ISTANBULSKÉ ÚMLUVY	46
5.1. ISTANBULSKÁ ÚMLUVA A STATISTIKY POČTU SEXUÁLNÍCH TRESTNÝCH ČINŮ	47
5.2. DŮSLEDKY PŘIJETÍ ISTANBULSKÉ ÚMLUVY V JEDNOTLIVÝCH SMLUVNÍCH STÁTECH	50
5.3. ZÁSADA NON-REFOULEMENT	51
6. ÚLOHA A ČINNOST NEZÁVISLÉHO ORGÁNU GREVIO	54
6.1. JINÉ MONITOROVACÍ ORGÁNY PŮSOBÍCÍ V RÁMCI RADY EVROPY	56
6.2. MONITOROVACÍ ČINNOST ORGÁNU GREVIO – KOMPARACE EVALUAČNÍCH VÝSTUPŮ	57
7. ČESKÝ KONTEXT	64
7.1. PODPIS ISTANBULSKÉ ÚMLUVY	64
7.2. HLASOVÁNÍ SENÁTU O RATIFIKACI ISTANBULSKÉ ÚMLUVY	70
ZÁVĚR	77
CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	80
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	82
SEZNAM TABULEK	100
VYSVĚTLIVKY	101

Úvod

Předkládaná diplomová práce se zabývá mezinárodní smlouvou, jež v posledních letech vyvolává vášnivé debaty a vzbuzuje pozornost jako asi málokterý mezinárodněprávní dokument. Touto smlouvou je Úmluva Rady Evropy o prevenci a

potírání násilí vůči ženám a domácího násilí neboli Istanbulská úmluva. V rámci své diplomové práce kladu důraz nejen na analýzu samotné Istanbulské úmluvy, ale i na kontext – jak už napovídá název této diplomové práce – Istanbulské úmluvy ve vztahu k Evropské unii a také na kontext český.

Mým cílem je analýza a následná syntéza různorodých aspektů, jež s sebou Istanbulská úmluva přináší. Pro představení tohoto tématu užiji metody analytické, srovnávací, indukční a dedukční.

První kapitola se zaměřuje na komparaci mezinárodněprávních pramenů ženských práv a zhodnocení, zda Istanbulská úmluva sama o sobě představuje přelomový dokument týkající se násilí na ženách, nebo zda obzvlášť nevybočuje z jiných mezinárodních smluv, na které ideově navazuje.

Druhá kapitola je věnovaná okolnostem vzniku Istanbulské úmluvy, ve které se zaměřím na celkový proces přijetí textu tohoto dokumentu a na některá specifika, v důsledku nichž mohlo dojít k jeho nestandardnímu schválení Radou Evropy.

S ohledem na skutečnost, že v nedávné době proběhl úspěšný ratifikační proces Istanbulské úmluvy za Evropskou unii, bude třetí kapitola zasvěcena právě evropskému kontextu. V této kapitole tedy nejprve krátce shrnu základní zakotvení ženské problematiky v právu Evropské unie a poté se přesunu k analýze celkového ratifikačního procesu, který v Evropské unii proběhl. Rozebírat budu především právní základ pro ratifikaci této mezinárodní smlouvy a pochybnosti, jež právě kolem tohoto právního základu objevovaly, a které vyřešil posudek Soudního dvora Evropské unie. Součástí rozboru však bude i analýza hlasování europarlamentu o Istanbulské úmluvě. Na závěr části zabývající se evropským kontextem podám vlastní stanovisko k ratifikaci těch smíšených mezinárodních smluv ze strany Evropské unii, na něž napanuje mezi jednotlivými členskými státy jednoznačná shoda.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na ideová hlediska Istanbulské úmluvy vycházející z preambule jako důležitého prostředku pro výklad jednotlivých ustanovení. V této části se budu orientovat zejména na fenomén násilí včetně jeho zásadní interpretace jakožto genderově podmíněného, na nějž plynule navážu rozbohem termínu gender.

Termínu gender se budu věnovat zejména v kontextu Istanbulské úmluvy. Definici tohoto termínu porovnáám s definicemi v jiných mezinárodněprávních dokumentech a zaměřím se na skutečnost, zda má definice obsažená v Istanbulské úmluvě přelomový charakter a pokud ano, zda v sobě nese tento přelomový charakter i některé problematické aspekty.

Pátá kapitola bude věnována závazkům vyplývajícím z Istanbulské úmluvy. Spíše, než vyčerpávající rozbor jednotlivých závazků si pološím otázku, zda samotná Istanbulská úmluva představovala pro smluvní státy impuls k uskutečnění změn legislativních změn vycházejících z jednotlivých závazků. V této podkapitole se také pokusím zanalyzovat, zda lze možné přínos Istanbulské úmluvy vyhodnotit na základě jednotlivých statistik o nahlášených případech sexuálního násilí na ženách. Byť se v této diplomové práci nezabývám problematikou migrace, na závěr rozeberu i zásadu non-refoulement neboli nenavracení, neboť ve vztahu k Istanbulské úmluvě bývá terčem některých pochybností.

Pátá kapitola bude zaměřena na monitorovací činnost expertního orgánu GREVIO, jež byl ustaven za účelem kontroly plnění závazků vyplývajících z Istanbulské úmluvy. Na úvod této kapitoly rozeberu činnost a kompetence tohoto orgánu, a to i ve vztahu ke kontrolním orgánům zřízených jinými mezinárodními smlouvami Rady Evropy. Druhá část bude věnována konkrétním výstupům z monitorovací činnosti tohoto orgánu s poukázáním na problematické aspekty těchto výstupů, jež vyplývají především z ideových hledisek Istanbulské úmluvy.

Diplomová bude zakončena českým kontextem orientovaným na „historii“ ratifikačního procesu v České republice a také na bouřlivé diskuze, které kolem Istanbulské úmluvy v průběhu let proběhly. S ohledem na skutečnost, že se Senát České republiky pro ratifikaci Istanbulské úmluvy nevyslovil, bude závěr této kapitoly krátce věnován možnému budoucímu vývoji České republiky ve vztahu k Istanbulské úmluvě po neúspěšném ratifikačním procesu.

1. Mezinárodněprávní úprava

Otázkou ženských práv se zabývá Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) takřka od svého založení. Již roku 1946 vznikla Komise pro postavení žen (dále jen „CSW“) jako jeden z hlavních orgánů OSN. CSW se na počátku své existence soustředila především na podporu ženských práv, pracovala na tvorbě standardů v souladu s politikou rovnosti mužů a žen, na vytváření mezinárodní úmluv zaměřených na problematiku ženských práv. Kladla si také za cíl probouzet na globální úrovni povědomí o ženských právech a bojovat s legislativou diskriminující ženy.¹ Za zmínku také stojí, že CSW zapojila do tvorby Všeobecné deklarace lidských práv. Tato komise mimo jiné usilovala, aby byla Všeobecná deklarace lidských práv sepsána v novém, genderově inkluzivním (citlivém) jazyce, který nebude referovat o mužích jako symbolu humanity a obsahovat fráze jako „muži jsou bratři“. CSW proto vytvořila náhradní návrhy těchto formulací, některé z nich byly nakonec změněny.²

Všeobecná deklarace lidských práv (dále jen „**Deklarace**“) se již v úvodu hlásí k rovnoprávnosti mužů a žen. Článek 16 Deklarace zakotvuje zákaz nucených sňatků, což představuje ostatně i jeden z cílů Istanbulské úmluvy.

Dokument, který se zabývá výlučně problematikou ženských práv však byl přijat až roku 1979, a to právě na půdě Valného shromáždění OSN.³ Nese název *Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen* (dále jen „**CEDAW**“). Tento dokument definuje různé typy diskriminace, s nimiž se ženy setkávají. Klade si za cíl s diskriminací žen bojovat, k čemuž navrhuje zároveň i různé postupy, které mohou smluvní státy při plnění závazků vyplývajících ze smlouvy, tedy odstraňování všech forem diskriminace žen, následovat. Problematikou násilí na ženách se dokument explicitně nezabývá. Nicméně už v této úmluvě se objevují některé teze velmi podobné těm v Istanbulské úmluvě. Nutno dodat, že řada z nich je dnes odpůrci Istanbulské úmluvy označena za ideologická a kontroverzní, nicméně v mezinárodním dokumentu se objevují již koncem 70. let minulého století. Jedná se např. o článek 5 písm. a), kdy se státy, smluvní strany, zavazují, že přijmou veškerá příslušná opatření „*ke změně*

¹ *United Nations Women. A Short History of the Commission on the Status of Women.* United Nations, 2019. s. 6. ISBN 978-1632141545.

² BOUTROS-GHALI, Boutros. *The United Nations and the advancement of women, 1945-1996.* New York: Department of Public Information United Nations. New York. 1996. s. 16. ISBN 92-1-100603-1.

³ Čl. 16 Všeobecné deklarace lidských práv. Paříž. 10. prosince 1948.

společenských a kulturních zvyklostí pokud jde o chování mužů a žen s cílem dosáhnout odstranění předsudků a zvyků a všech jiných praktik založených na myšlence podřazenosti nebo nadřazenosti některého z pohlaví nebo na stereotypních úlohách mužů a žen“ nebo článek 10 písm. c), který se do jisté podobá článku 14 Istanbulské úmluvy o vzdělání: *„odstranění všech stereotypních koncepcí úlohy mužů a žen na všech úrovních a ve všech formách vzdělávání prosazováním koedukace a jiných forem vzdělávání, jež pomohou k dosažení tohoto cíle, a zejména revizí učebnic a školních programů a přizpůsobením vyučovacích metod.“*⁴

Článek 17 CEDAW také ustanovuje *Výbor pro odstranění diskriminace žen* (dále jen „**Výbor**“), jemuž dává pravomoc monitorovat naplňování závazků vyplývajících z této smlouvy u smluvních států. Mezi pravomoci tohoto výboru mimo jiné patří přijímat a posuzovat oznámení týkající se diskriminace vznesené proti jednotlivým státům v případě, že je daný stát smluvní stranou CEDAW a uznává pravomoci tohoto Výboru. Česká republika tak učinila v roce 2001, a to přijetím Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.⁵

Roku 1993 se ve Vídni uskutečnila Světová konference o lidských právech, na níž byla přijata právně nezávazná *Vídeňská deklarace a akční program* (dále jen „**Vídeňská deklarace**“). Tato deklarace se jako první mezinárodní dokument zabývá problematikou násilí na ženách. V článku 18 dokument proklamuje, že veškeré genderově podmíněné násilí na ženách musí být odstraněno, včetně ponižujících praktik, jež mají původ kulturně podmíněných předsudcích.⁶

Ve stejném roce, jako byla přijata Vídeňská deklarace a akční program, přijalo Valné shromáždění OSN *Deklaraci o odstranění násilí na ženách* (dále jen „**DEVAW**“), která vznikla právě na základě Vídeňské deklarace. Také DEVAW deklarace vykazuje v některých částech jistou podobnost s textem Istanbulské úmluvy. V preambuli DEVAW se objevuje proklamace, *„že násilí páchané na ženách je projevem historicky nerovných mocenských vztahů mezi muži a ženami, které vedly k*

⁴ Čl. 17. Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen. New York. 18. prosince 1979.

⁵ Sdělení č. 57/2001 Sb. m. s.: Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

⁶ Čl.18 Vídeňské deklarace a akčním programu Vídeň. 25. června 1993.

*nadvládě mužů nad ženami, k jejich diskriminaci a k zabránění plnému uplatnění žen, a že násilí na ženách je jedním z klíčových společenských mechanismů, jimiž jsou ženy nuceny k podřízenému postavení ve srovnání s muži.*⁷ Podobná proklamace se vyskytuje i v textu preambule Istanbulské úmluvy, čímž se budu zabývat v kapitole *Ideový základ Istanbulské úmluvy*. Za zmínku také stojí článek 4, který stanovuje, že by se smluvní státy měly odsoudit násilí páchané na ženách a neměly by se odvolávat na žádné zvyky, tradice nebo náboženské ohledy, aby se vyhnuly svým závazkům v souvislosti s odstraněním násilí na ženách. Tato pasáž se také příliš neliší od závazku stanoveném v článku 12 Istanbulské úmluvy. Na druhou stranu, článek 12 Istanbulské úmluvy zavazuje smluvní státy „*podniknout nezbytná opatření pro podporu sociálních a kulturních vzorců chování žen a mužů s cílem vymýtit předsudky, zvyky, tradice a další praktiky, jež jsou založeny na předpokladu podřízenosti ženy anebo na stereotypním pojmání rolí žen a mužů.*“ Zatímco DEVAW tedy určuje, že by se smluvní státy neměly na žádné zvyky a tradice odvolávat, Istanbulská úmluva se zasazuje o jejich vymýcení.

Za další důležitou deklaráci lze považovat *Pekingskou deklaráci a akční platformu*⁸ (dále jen „**Pekingská deklarace**“) z roku 1995, která sice na Vídeňskou deklaráci navázala, ale její záběr je výrazně specifičtější: týká se výlučně ženských práv. Boj s násilím na ženách si Pekingská deklarace stanovuje jako jednu ze základních priorit.⁹ Nutno dodat i v Pekingské deklaraci se objevuje řada prvků, které nalezneme v Istanbulské úmluvě. Např. článek 245, který ukládá závazek „*médiím, nevládním organizacím, soukromým sektorem ve spolupráci vnitrostátními mechanismy podporovat rovné rozdělení rodinných povinností prostřednictvím mediálních kampaní, které prezentují rovnost žen a mužů a nestereotypní genderové role žen a mužů v rodině a které šíří informace zaměřené na odstranění zneužívání manželů a dětí a všech forem násilí na ženách, včetně domácího násilí.*“¹⁰ Tento článek vykazuje určitou podobnost s články 13 a 14 Istanbulské úmluvy, které bývají

⁷ Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách. 20. prosinec 1993. New York.

⁸ Pekingská deklarace a akční platforma. Peking. 15. listopad 1995.

⁹ Čl. 29 Přílohy I. Pekingské deklarace a akční platformy. Peking. 15. listopad 1995.

¹⁰ Čl. 245, písm. a). Pekingské deklarace a akční platformy. Peking. 15. listopad 1995.

opponenty Istanbulské úmluvy taktéž často kritizovány, neboť zavádí další mechanismy pro financování neziskového sektoru.

Úmluva z Belém do Pará neboli *Meziamerická úmluva o prevenci, trestání a vymýcení násilí na ženách* z roku 1994 je mezinárodněprávní dokument přijatý na americkém kontinentě v rámci Organizace amerických států. Tento dokument svými cíli i závazky podobný Istanbulské úmluvě. Jedná se o první úmluvu, jež která kriminalizuje všechny formy násilí na ženách, včetně sexuálního násilí. Násilí páchané na ženách považuje stejně jako Istanbulská úmluva za projev historicky nerovných mocenských vztahů mezi muži a ženami.¹¹ Stejně tak zřizuje kontrolní mechanismus dohlížející na plnění úmluvy ze strany smluvních států zvaný MESECVI.¹² Tato úmluva byla ratifikována všemi státy střední a jižní Ameriky.¹³

K mezinárodněprávnímu zakotvení ženských práv došlo i na asijském a africkém kontinentě. V červnu roku 2004 byla v Jakartě přijata *Deklarace o odstranění násilí na ženách ve Sdružení národů jihovýchodní Asie* ideově se odvolávající na DEVAW a na Pekingskou deklaraci. Stejně jako Istanbulská úmluva, i tato asijská deklarace si klade za cíl eliminovat násilí na ženách prostřednictvím změny národních legislativ a podpůrných programů a také přijmout opatření k odstranění diskriminace žen, posílení jejich postavení a ekonomické nezávislosti.¹⁴ V Africe došlo v roce 2003 v rámci Africké unie k přijetí tzv. *Maputského protokolu* jako dodatkového protokolu k *Africké chartě lidských práv a právech národů o právech žen v Africe*, který podepsalo celkem 49 afrických států, z toho 42 ratifikovalo.¹⁵ I tento protokol si

¹¹ Úmluva z Belém do Pará (Meziamerická úmluva o prevenci, trestání a vymýcení násilí na ženách). Belém do Pará. 9. června 1994.

¹² *What is MESECVI?* Online. Organization of American States Inter-American Commission of Women Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention. Dostupné z: https://belemdopara.org/cim_mesecvi/what-is-mesecvi/. [cit. 2024-03-21].

¹³ *Country Monitoring*. Online. Organization of American States Inter-American Commission of Women Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention. Dostupné z: https://belemdopara.org/cim_mesecvi/country-monitoring/. [cit. 2024-03-21].

¹⁴ Deklarace o odstranění násilí na ženách ve Sdružení národů jihovýchodní Asie. Jakarta. 30. června 2004.

¹⁵ LIST OF COUNTRIES WHICH HAVE SIGNED, RATIFIED/ACCEDED TO THE PROTOCOL TO THE AFRICAN CHARTER ON HUMAN AND PEOPLE'S RIGHTS ON THE RIGHTS OF WOMEN IN AFRICA. Online. African Union. 16. října 2019. Dostupné z: <https://au.int/sites/default/files/treaties/37077-sl-PROTOCOL%20TO%20THE%20AFRICAN%20CHARTER%20ON%20HUMAN%20AND%20PEOPLE%27S%20RIGHTS%20ON%20THE%20RIGHTS%20OF%20WOMEN%20IN%20AFRICA.pdf>. [cit. 2024-03-20].

vytyčuje mnohé známé cíle jako eliminaci diskriminujících a škodlivých praktik, např. znetvořování ženských pohlavních orgánů, nucené manželství nebo nerovnému přístupu k rozvodu a nabádá smluvní strany k odstranění veškerých stereotypů ze školních vzdělávacích materiálů.¹⁶

1.1. Problematika ženských práv a Rada Evropy

Problematice ženských práv se věnuje Mezinárodní organizace práce, která v roce 2019 přijala *Úmluvu č. 190 o násilí a obtěžování*. Tato úmluva se vztahuje na veškeré formy násilí a obtěžování, k nimž dochází na pracovišti či v souvislosti s výkonem profese. Každému členovi pak tato úmluva ukládá povinnost přijmout v souladu s vnitrostátními předpisy a po projednání s odborovými organizacemi inkluzivní a genderově citlivý přístup k prevenci a odstranění násilí a obtěžování na pracovišti.¹⁷

Otázkou ženských práv se zabývá i Rada Evropy. Právě Rada Evropy dala za vznik Istanbulske úmluvě. Istanbulska úmluva vychází z *Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod* z roku 1950 sjednané právě Radou Evropy. Již tato úmluva zakotvovala některá práva, jež mají zlepšit postavení žen. Mezi tato práva se řadí např. zákaz diskriminace na základě pohlaví¹⁸, právo uzavřít manželství¹⁹, rovnost mezi manžely²⁰ či právo na respektování soukromého a rodinného života²¹.

Důležitým dokumentem je bezesporu *Evropská charta za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích*. Tato charta vyjadřuje základní principy rovnosti žen a mužů na úrovni místní a regionální samosprávy a zároveň nabízí metody, které mohou napomoci tuto rovnost prosazovat. Vyzývá signatáře v podobě měst a obcí, aby uznali stejná práva žen a mužů nejen na účasti na politickém a občanském životě, ale i

¹⁶ Např. články 5, 6, 7 a 12 Maputského protokolu k Africké chartě lidských práv a právech národů o právech žen v Africe. Maputo. 11. července 2003.

¹⁷ Čl. Úmluvy č. 190 o násilí a obtěžování. Ženeva. 21. června 2019.

¹⁸ Čl. 14 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Řím. 4. listopadu 1950.

¹⁹ Čl. 12 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Řím. 4. listopadu 1950.

²⁰ Čl. 5 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Řím. 4. listopadu 1950.

²¹ Čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Řím. 4. listopadu 1950.

na zadávání veřejných zakázek, vzdělávání, udržitelném rozvoji nebo participaci ve sféře kultury, sportu a rekreaci. Zároveň zavazuje signatáře připravit za účelem plnění závazků vyplývajících z charty akční programy a programy rovnosti.²²²³

Proti obchodu s lidmi, který se ve značné míře dotýká žen i dětí, bojuje *Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi* navazující na řadu doporučení Výboru ministrů jako např. Doporučení R (91) 11 o sexuálním vykořisťování, pornografii, prostituci a obchodu s dětmi a mládeží, Doporučení R (2002) 5 o ochraně žen před násilím a také na doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy jako např. Doporučení 1325 (1997) o obchodu se ženami a nucené prostituci v členských státech Rady Evropy či Doporučení 1610 (2003) o migraci spojené s obchodováním se ženami a s prostitucí. Tato úmluva si klade za cíl zavést účinnou prevenci proti obchodování s lidmi a vykořisťování, vypracovat ucelený rámec ochrany práv a pomoci obětem a svědkům a také zajistit vyšetřování a trestní stíhání pachatelů. Definice vykořisťování v Úmluvě Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi zahrnuje i nucenou prostituci či jiné formy sexuálního vykořisťování, nucené práce, otroctví či odnětí orgánů. Veškerá opatření zakotvená v tomto dokumentu musí být prováděna v kontextu perspektivy rovnosti pohlaví.²⁴

Rada Evropy také vydala již třikrát tzv. Strategii rovnosti mužů a žen. První strategie byla vydána pro období 2014-2017.²⁵ Druhá vznikla pro období 2018-2023. Tato strategie si stanovuje některé obecné cíle, které se úzce prolínají s Istanbulskou úmluvou. Mezi tyto cíle patří zejména boj stereotypy a sexismem, prevence boj proti násilí na ženách, zajištění rovného přístupu žen ke spravedlnosti a dosažení vyvážené účasti žen a mužů na politickém a veřejném rozhodování i zohlednění hlediska rovnosti mužů a žen ve všech politikách a opatřeních.²⁶ Dne 6. března 2024, byla přijata nová

²² Evropská charta za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích. Innsbruck. 2005.

²³ *Příručka k provádění Evropské charty pro rovnost žen a mužů*. Online. Svaz měst a obcí České republiky. 16. června 2010. Dostupné z: <https://www.smocr.cz/cs/cinnost/socialne-zdravotni-oblast/a/prirucka-k-provadeni-evropske-charty-pro-rovnost-zen-a-muzu>. [cit. 2024-03-17].

²⁴ Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi. Varšava. 16. května 2005.

²⁵ Gender Equality Strategy 2014-2017. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680590174>. [cit. 2024-02-15].

²⁶ Gender Equality Strategy 2018-2023. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://rm.coe.int/gender-equality-strategy-2018-2023/1680791246>. [cit. 2024-02-15].

Strategie rovnosti mužů a žen pro období 2024-2029²⁷, jež vychází z výsledků předešlé strategie pro období 2018-2023 a bude naplňována v souladu se závazky Reykjavícké deklaráce.²⁸

V této kapitole jsem podala historický exkurz do problematiky mezinárodněprávní úpravy ženských práv. Istanbulská úmluva vychází ze starších mezinárodních smluv, jako např. CEDAW. Celá řada ustanovení, včetně těch, která jsou považována za kontroverzní, se tedy objevuje i v těchto ve starších mezinárodních smlouvách. Při komparaci mezinárodních pramenů jsem dospěla k závěru, že Istanbulská úmluva v mnoha oblastech příliš nevybočuje z řady jiných mezinárodněprávních úprav, na něž ostatně i navazuje. Zásadním přínosem, jež tato mezinárodní smlouva přináší, je první ucelená právně závazná úprava problematiky násilí na ženách a domácího násilí na evropském kontinentě. Za důležitý aspekt, jež ji od jiných úmluv odlišuje, považuji přelomovou definici termínu gender, kterou podrobněji rozeberu v kapitole *Ideový základ Istanbulské úmluvy*. Istanbulská úmluva však obsahuje i některé jiné problematické oblasti, kterými se průřezově budu zabývat ve všech částech této diplomové práce.

Problematice právního zakotvení ženských práv a boje s násilím na ženách v kontextu práva Evropské unie se budu věnovat kapitole *Istanbulská úmluva a kontext práva Evropské unie*.

²⁷ Gender Equality Strategy 2024-2029. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>. [cit. 2024-03-19].

²⁸ Reykjavícká deklaráce byla přijata na summitu předsedů vlád a hlav států Rady Evropy v Reykjavíku, který se uskutečnil ve dnech 16. a 17. května 2023. Na tomto summitu se rozhodlo o vytvoření registru škod způsobených agresí Ruska na Ukrajině a posílení činnosti Rady Evropy v oblasti lidských práv, demokracie a právního státu, viz: *United around our values – Reykjavik declaration (2023)*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://edoc.coe.int/en/the-council-of-europe-in-brief/11619-united-around-our-values-reykjavik-declaration.html>. [cit. 2024-03-19].

2. Okolnosti vzniku Istanbulske úmluvy

Po komparaci mezinárodněprávní úpravy ženských práv se zaměřím na okolnosti vzniku Istanbulske úmluvy. Mým cílem bude posoudit, zda proces přijetí tohoto dokumentu nijak nevybočoval z pravidel, jež ukládají právní normy mezinárodního práva, a především právní předpisy Rady Evropy.

Historie Istanbulske úmluvy se začala psát v prosinci roku 2008, kdy byl Výborem ministrů ustaven *Ad hoc výbor pro předcházení násilí páchaného na ženách a domácímu násilí* (dále jen „CAHVIO“). CAHVIO posléze získalo pověření vypracovat konkrétní znění mezinárodní smlouvy, která vytvoří mezinárodněprávní standardy pro zlepšení prevence a boje proti násilí na ženách.²⁹

Ustavující schůze CAHVIO se uskutečnila v dubnu 2009 ve Štrasburku.³⁰ Většina z delegace zastávala stanovisko, že veškerá preventivní opatření v boji proti násilí na ženách by měla být formulována v kontextu prosazování rovnosti mužů a žen, boje s patriarchálními vzorci a snahy o vymýcení genderových stereotypů. Výbor souhlasil, že významnou roli při aplikaci vznikajícího dokumentu by měla hrát média a muži. Podporováno by mělo být takové vyobrazování mužů, které jim dává roli vzorů při osvojování nenásilného chování a podpory rovnosti mužů a žen.³¹ Součástí závěru z ustavující schůze je Příloha č. III, která byla připravena Sekretariátem CAHVIO jako podklad pro diskuzi na ustavující jednání. Příloha obsahuje konstrukci jednotlivých nástrojů, na něž by se měla komise při tvorbě dokumentu zaměřit. Tyto nástroje by měly být založeny na takzvaných „tří Ps“: Prevention (prevence), Protection of victims (ochrana obětí), Prosecution of offenders (stíhání pachatelů).³² Příloha III definuje jednotlivé druhy násilí, které je pácháno na ženách. Tyto druhy násilí jsou rozděleny

²⁹ *Historical background*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background>. [cit. 2023-10-28].

³⁰ REPORT OF THE 1st MEETING. Štrasburk. 4. května 2009. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a2>.

³¹ REPORT OF THE 1st MEETING. Štrasburk. 4. května 2009. s. 5. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a2>.

³² REPORT OF THE 1st MEETING. Štrasburk. 4. května 2009. s. 25. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a2>.

na tři skupiny. První skupina zahrnuje různé druhy domácího násilí (tedy zneužívání dětí, násilí v partnerském/manželském intimním životě a násilí na seniorech). Druhá skupina se zabývá druhy násilí, které jsou spojeny s konceptem rodinné cti převládající v některých kulturách a komunitách v Evropě“ (vynucené sňatky, omezování osobní svobody, násilí ze důvodu porušení rodinné cti). Třetí skupina obsahuje činy, které postihují ženy, ale taktéž postihují i muže, jak samotný materiál přiznává (tedy stalking, sexuální obtěžování, znásilnění a jiné formy násilí se sexuálním podtextem). Poslední skupina se zabývá násilnými činy, které mohou být spáchány výhradně na ženách, tedy činy jako znetvoření ženských genitálií, diskriminace v přístupu ke vzdělání, potraty dívčích embryí, finanční zanedbávání.³³

Na 2. zasedání orgánu CAHVIO bylo rozhodnuto o rozsahu zaměření vznikající úmluvy. Větší část delegace zastávala stanovisko, že by se text měl vztahovat na veškeré formy násilí na ženách. Menšina se pak domnívala, že se by úmluva měla být věnována všem obětem domácího násilí, nehledě na pohlaví či věk. Členové výboru se nakonec usnesli, že by se úmluva měla zaměřit především na odstranění násilí páchaného na ženách, tedy reflektovat genderovou dimenzi domácího násilí neboli skutečnost, že většinu obětí domácího násilí tvoří ženy. Došlo však také k určitému kompromisu o textu úmluvy, který měl být koncipován tak, aby se zároveň vztahoval na veškeré oběti domácího násilí, nejen ženy.³⁴

Na 7. zasedání CAHVIO pak vznesly mnohé státy výhrady k navrhovaným zněním některých článků Úmluvy. Např. Velká Británie vznesla výhradu k navrhovanému znění části článku 1³⁵ a celému článku 2, Litva pak navrhovanému článku 3, odst.4.³⁶ Oblast, která vyvolala při schvalování textu značné potíže, byla oblast trestního právo. V souvislosti s článkem 25 o stalkingu vyjádřily delegace států obavy ohledně příliš širokého znění článku a jejich výhrady směřovaly zejména k termínu „sledování“. Výbor se shodl na tom, že článek by se měl zaměřit pouze na

³³ REPORT OF THE 1th MEETING. Štrasburk. 4.května 2009. s. 31-36. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a2>.

³⁴ REPORT OF THE 2nd MEETING. Štrasburk. 5. června 2009. s. 5. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a3>

³⁵ Cíle Úmluvy.

³⁶ REPORT OF THE 7th MEETING. Štrasburk. 12. ledna 2011. odst. 9.

nejzávažnější jednání a důvodová zpráva by měla obsahovat vysvětlení toho, co přesně představuje „ohrožující jednání“. Výhradu k tomuto učinila delegace Dánska a Slovinska. Další výhrady uplatnili v této části zástupci Velké Británie, Estonska a Litvy. Výhradu vznesla i Česká republika, a to vůči seznamu článků zahrnutých do článku 46. Co se týče ustanovení týkajícího se trestných činů spáchaných ze cti, v této oblasti bylo během jednání provedeno několik změn, neboť většina delegace se vyslovila během 6. zasedání pro přeformulování tohoto článku. Delegace se zejména usnesly na změně názvu tohoto článku na „Nepřijatelné ospravedlňování trestných činů“.³⁷

Své výhrady vůči navrhovanému znění některých článků nevzali delegace států zpět ani při 8. zasedání CAHVIO³⁸. Výbor CAHVIO vydal rozhodnutí, že tyto výhrady budou součástí finálního návrhu Istanbulské úmluvy a takto předloženy Výboru ministrů, přičemž při finálním hlasování o znění návrhu Istanbulské úmluvy se zdržela delegace Velké Británie, Polska a Španělska.³⁹ Nedostatek času zapříčinil, že na 8. setkání nedošlo k projednání důvodové zprávy Istanbulské úmluvy, a proto měla být tato zpráva vypracována sekretariátem a projednána na posledním setkání CAHVIO.⁴⁰ Na posledním setkání CAHVIO pak došlo k přijetí důvodové zprávy Výborem s tím, že dle zápisu měla být většina pozměňovacích návrhů schválena a do důvodové zprávy zapracována.⁴¹

³⁷ REPORT OF THE 7th MEETING. Online. Štrasburk. 12. ledna 2011. s. 4-5. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680593f8a4>

³⁸Seznam veškerých výhrad zde: REPORT OF THE 8th MEETING. Štrasburk. 12. ledna 2011. s. 3-4. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680593f8f>.

³⁹ REPORT OF THE 8th MEETING. Štrasburk. 12. ledna 2011. s. 3-4. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680593f8f>.

⁴⁰ Seznam veškerých výhrad zde: REPORT OF THE 8th MEETING. Online. 12. ledna 2011. Štrasburk. s. 4. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680593f8f>. [cit. 2023-11-06].

⁴¹ REPORT OF THE 9th MEETING. Štrasburk. 25. ledna 2011. s. 2. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a8>

2.1. Proces schválení textu Istanbulské úmluvy

Proces přijetí textu mezinárodních smluv upravuje *Vídeňská úmluva o smluvním právu*. Dle článku 9 Vídeňské úmluvy o smluvním právu je pro přijetí textu mezinárodní smlouvy třeba buď souhlas všech států, které se podílí na vypracování textu smlouvy nebo, v případě, že se přijímá na mezinárodní konferenci, dvoutřetinová většina přítomných a hlasujících států, pokud se tyto státy stejnou většinou nerozhodly použít jiné pravidlo.⁴² V případě přijímání textů mezinárodních smluv Radou Evropy se použije Statutární usnesení č. (93)27 o většině požadované ve Výborech ministrů, které v souladu s článkem 20, písm. d) Statutu Rady Evropy⁴³ upravuje, že rozhodnutí o otevření úmluv a dohod uzavřených v rámci Rady Evropy k podpisu, se přijímají dvoutřetinovou většinou hlasů zástupců, kteří mají právo hlasovat, a většinou zástupců oprávněných zasedat ve výboru.⁴⁴ Text Istanbulské úmluvy přijala na Výboru zástupců ministrů dne 7. dubna 2011⁴⁵, přičemž v platnost vešel tento dokument dne 8. listopadu 2014⁴⁶. Samotný text Istanbulské úmluva byl vůbec poprvé⁴⁷ v historii Rady Evropy přijat bez hlasování.⁴⁸ Dle Agnella hlavní příčina tohoto excesu od Statutu Rady Evropy spočívala ve skutečnosti, že řada vládních i nevládních institucí vyvíjela nemalý nátlak a požadovala přijetí textu Istanbulské úmluvy ve velmi krátkém termínu, aniž by se podařilo dosáhnout patřičného konsensu smluvních států na textu navrženém primárně odborníky⁴⁹. Tento spěch také mohlo zapříčinit úsilí turecké vlády

⁴² Čl. 9 Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Vídeň. 23. května 1969.

⁴³ Čl. 20 písm. d) Statutu Rady Evropy. 5. května 1949. Londýn.

⁴⁴ Statutory Resolution No. (93)27 on majorities required for decisions of the Committee of Ministers. 14. května 1993.

⁴⁵ Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. - CM(2011)49-final. Online. Council of Europe. 7. dubna 2011. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cd162. [cit. 2024-02-22].

⁴⁶ *Details of Treaty No.210*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyenum=210>. [cit. 2024-02-22].

⁴⁷ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014. s 113.

⁴⁸ Draft Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Online. Council of Europe. Dostupné z: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805cd02a#RelatedDocuments. [cit. 2024-03-25].

⁴⁹ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014. s 103.

za každou cenu otevřít Istanbulskou úmluvu k podpisu ještě před koncem tureckého předsednictví v Radě Evropy, aby tak ukázala, že se zasazuje o prosazování a ochranu lidských práv a získala pro Turecko zásadní diplomatický úspěch, který by mu mohl pomoci k dalšímu pokroku v přístupových jednáních do Evropské unie.⁵⁰⁵¹

Skutečnost, že byla Istanbulská úmluva otevřena k podpisu ve spěchu a nestandardním způsobem, jež byl v rozporu se Statutárním usnesením č. (93)27 o většině požadované ve Výborech ministrů, nicméně představuje jeden ze zásadních důvodů, proč řada států Istanbulskou úmluvu pouze podepsala a posléze se zdráhala či stále zdráhá ji po více než deseti letech od jejího přijetí Výborem ministrů a posléze otevření k podpisu, ratifikovat.

⁵⁰ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. Online. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014. s. 103 [cit. 2024-02-25].

⁵¹ Turecko dne 1. července 2021 od Istanbulské úmluvy odstoupilo, viz: *Turecko odstoupilo od istanbulske úmluvy o boji proti násilí na ženách*. Online. Advokátní deník. 7. července 2021. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/07/07/turecko-oficialne-odstoupilo-od-istanbulske-umluvy-o-boji-proti-nasili-na-zenach/>. [cit. 2024-03-29].

3. Istanbulská úmluva a kontext práva Evropské unie

Tato kapitola bude věnována Istanbulské úmluvě v kontextu práva Evropské unie. Nejprve se zaměřím na způsob, jakým se Evropská unie věnuje problematice ženských práv a boje proti násilí na ženách. Poté podrobně rozeberu celý ratifikační proces, kterým Istanbulská úmluva v Evropské unii prošla – s důrazem na některé problematické aspekty, jež se s ratifikací Istanbulské úmluvy Evropskou unií pojí.

3.1. Problematika ženských práv a boje proti násilí na ženách v Evropské unii

Za základní pramen lidskoprávní problematiky v rámci práva Evropské unie lze jednoznačně považovat *Listinu základních práv Evropské unie*. Tato listina zakazuje diskriminaci jakéhokoli druhu, tedy i diskriminaci založenou na pohlaví.⁵² V článku 23 také stanovuje povinnost zajištění rovnosti žen a mužů ve všech sférách včetně zaměstnání a odměny za práci. Součástí tohoto článku je i prohlášení, že zásada rovnosti nebrání zachování nebo přijetí opatření, která udělují určité výhody ve prospěch nedostatečně zastoupeného pohlaví.⁵³ Podpora rovnosti pohlaví má oporu i v zakládacích smlouvách Evropské unie (dále jen „**Smlouvy**“). Konkrétně Smlouva o Evropské unii (dále jen „**SEU**“) v člancích 2 a 3 deklaruje, že je Evropská unie mimo jiné založena na hodnotách a podpoře rovnosti žen a mužů a nepřípustnosti diskriminace.⁵⁴ Taktéž články 8 a 10 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „**SFEU**“) uvádí, že Evropská unie při svých činnostech a provádění svých politik usiluje o odstranění nerovností a podporuje rovné zacházení s muži a ženami. Článek 19 SFEU pak umožňuje Evropské radě (dále jen „**Rada**“) zvláštním legislativním

⁵² Čl. 21 Listiny základních práv Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie C 202/389. 7. června 2016.

⁵³ Čl. 21 Listiny základních práv Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie C 202/389. 7. června 2016.

⁵⁴ Smlouva o Evropské unii. Úřední věstník Evropské unie C 326/13. 26. října 2012.

postupem jednomyslně přijmout po obdržení souhlasu Evropského parlamentu nové právní předpisy za účelem boje proti všem formám diskriminace.⁵⁵

Nad rámec Smluv s problematikou ženských práv úzce souvisí řada směrnic. Jednou z prvních směrnic, jež byla v této oblasti vydána, je *Směrnice o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení*.⁵⁶ *Směrnice o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání* zakazuje přímou a nepřímou diskriminaci na základě pohlaví, pokud jde o přístup do zaměstnání, pracovní podmínky nebo mzdu a propouštění.⁵⁷ Posílení práv a ochrany obětí zejména v trestním řízení zajišťuje *Směrnice, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu*, přičemž reflektuje i snahu o eliminaci všech forem násilí na ženách.⁵⁸ Relativně novou směrnicí představuje *Směrnice o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy orgánů kotovaných společností a o souvisejících opatřeních*, jež zavádí členským státům povinnost zajistit, aby do roku 2026 ve společnostech obchodujících na burze se sídlem v některém členském státě osoby nedostatečně zastoupeného pohlaví zastávaly minimálně 40 % nevýkonných míst jejich orgánů a 33 % všech míst v orgánech dané společnosti, ať jde o výkonné nebo nevýkonné členy orgánu.⁵⁹

Stěžejní politiku Evropské unie v oblasti rovnosti mužů a žen představuje *Strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020-2025*, jež si klade za cíl např. potírání genderově podmíněného násilí, vyvracení genderových stereotypů či odstranění genderově podmíněných rozdílů na trhu práce. Tato strategie se zaměřuje i na boj proti genderově podmíněnému násilí, který zahrnuje i prevenci násilí neboli výchovu chlapců a dívek ke genderové rovnosti a podporu nenásilných vztahů. Za klíčovou

⁵⁵ Smlouva o fungování Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie C 326/47. 26. října 2012.

⁵⁶ Směrnice Rady o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení. Úřední věstník Evropské unie 215. 10. ledna 1979.

⁵⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání. Úřední věstník Evropské unie L 204/23. 5. července 2006.

⁵⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu. Úřední věstník Evropské unie L 315/57. 25. října 2012.

⁵⁹ Čl. 5 Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2381 o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy orgánů kotovaných společností a o souvisejících opatřeních. Úřední věstník Evropské unie L 315/44. 23. listopadu 2022.

politiku potřebnou pro realizaci této výzvy však považuje Evropská komise (dále jen „Komise“) právě ratifikaci Istanbulské úmluvy.⁶⁰ Ostatně Evropská unie se participovala na vzniku Istanbulské úmluvy již od jejího počátku, její zástupci se účastnili pravidelně zasedání CAHVIO.⁶¹ Dne 4. března 2016⁶² proto předložila Komise Radě návrh na přistoupení Evropské unie k Istanbulské úmluvě.

3.2. Právní základ pro ratifikaci mezinárodních smluv

Pravomoc Evropské unie uzavírat mezinárodní smlouvy s ostatními mezinárodními organizacemi či třetími státy se pojí s mezinárodněprávní subjektivitou. Evropská unie tedy musí mít status mezinárodní organizace. Evropská unie nabyla status mezinárodní organizace a stala se tak nositelkou právní subjektivity dne 1. prosince 2009, kdy vstoupila v platnost Lisabonská smlouva.⁶³ Právní subjektivitu Evropské unie zakotvuje článek 47 SEU⁶⁴. I přesto, že je Evropská unie nositelkou právní subjektivity, tato právní subjektivita není neomezená, neměla by překračovat své stanovené kompetence. Právní subjektivita by neměla být vykládána extenzivně, vertikální dělení kompetencí mezi EU a členské státy by mělo zůstat zachováno. Dělení kompetencí a členské státy upravuje článek 2 a následující SFEU⁶⁵. Pravomoc EU uzavírat mezinárodní smlouvy upravuje článek 3, odst. 2 SFEU, který stanovuje, že ve výlučné pravomoci Evropské unie je též uzavření mezinárodních smluv, a to v případě, že je jejich uzavření stanoveno legislativním aktem Evropské unie nebo je nezbytné k tomu, aby Evropská unie mohla vykonávat svou vnitřní pravomoc, nebo pokud její uzavření může ovlivnit společná pravidla či změnit jejich působnost. Článek 3, odst. 2 SFEU je pak nezbytné vykládat v kontextu článku 216 SFEU, který ukládá, že

⁶⁰ Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Unie: strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020-2025, COM(2020) 152 final. 5. března 2020. Brusel. s. 3-4.

⁶¹ Např. *REPORT OF THE 7th MEETING*. Štrasburk. 12. leden 2011. s. 6.

⁶² *Commission proposes EU accession to international Convention to fight violence against women*. Online. European Commission. 4. března 2016. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_549. [cit. 2023-10-28].

⁶³ HAMULÁK, Ondřej. *Evropská unie po Lisabonské smlouvě. Jaký krok a kam? [1]*. Online. *Epravo.cz*. 11. května 2010. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-unie-po-lisabonske-smlouvejaky-krok-a-kam1-61749.html>. [cit. 2023-11-04].

⁶⁴ Smlouva o Evropské unii. Úřední věstník Evropské unie C 326/13. 26. října 2012.

⁶⁵ Smlouva o fungování Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie C 326/47. 26. října 2012.

Evropská unie může uzavřít dohodu s jednou nebo více třetími zeměmi či mezinárodními organizacemi, jestliže k tomu existuje jeden z těchto důvodů:

- a) jestliže tak stanoví Smlouvy;
- b) uzavření dohody je buď nezbytné k dosažení cílů stanovených Smlouvami v rámci politik Unie, nebo je stanoveno právně závazným aktem Evropské unie;
- c) může dotknout společných pravidel či změnit jejich oblast působnosti.

Tyto uzavřené dohody jsou pak dle článku 216, odst. 2 SFEU závazné jak pro orgány Evropské unie, tak pro členské státy.

Cíle Istanbulské úmluvy, tedy boj proti trestné činnosti, boj proti domácímu násilí, násilí na ženách a podpora rovnosti žen a mužů, patří zároveň mezi cíle *acquis communautaire*, neboli cíle zakotvené v zakládajících smlouvách Evropské unie, čímž dle stanoviska Komise splňuje Evropské unii podmínku pro ratifikaci Istanbulské úmluvy dle článku 216 SFEU.⁶⁶⁶⁷ Článek 75 Istanbulské úmluvy navíc otevírá možnost podpisu této úmluvy nejen členskými státy Rady Evropy, ale i nečlenskými státy a Evropské unii.⁶⁸

Istanbulská úmluva představuje tzv. smíšenou dohodu. To znamená, že závazky z ní vyplývající spadají z části do pravomoci Evropské unie a z části do pravomoci členských států. Rozsah spadající do pravomoci Evropské unie měl zahrnovat oblast justiční spolupráce v trestních věcech s právním základem v článku 82 odst. 2. a oblast podpůrných opatření pro předcházení trestné činnosti s právním základem v článku 84. Ratifikace Istanbulské úmluvy pokrývající tyto některé uvedené oblasti však nezískala podporu kvalifikované většiny členů Rady. Rada dospěla k rozhodnutí, že rozsah uzavření Istanbulské úmluvy bude zúžen pouze na ty pravomoci, které by měly spadat

⁶⁶ NOUSIAINEN, Kevät a CHINKIN, Christine. *Legal implications of EU accession to the Istanbul Convention*. Online. European Commission. European network of legal experts in gender equality and non-discrimination. Prosinec 2015. ISBN: 978-92-79-54061-5. s. 8. Dostupné z: <https://doi.org/10.2838/15851>. [cit. 2024-02-20].

⁶⁷ DE VITO, Sara. *The ratification of the Council of Europe Istanbul Convention by the EU: A step forward in the protection of women from Violence in the European legal system*. Università Ca' Foscari Venezia, 2017. s. 83-84..

⁶⁸ Čl. 75 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

do výlučné pravomoci Evropské unie. Proto byl článek 84 SFEU vyřazen a namísto něj byly přidány jako právní základ pro ratifikaci články 83 odst. 1 a 78 odst. 2 až čl. 82 odst. 2 SFEU.⁶⁹ V důsledku zvláštního postavení Irska podle Protokolu č. 21 připojeném ke SEU a SFEU navíc došlo k rozdělení rozhodnutí na dvě samostatná rozhodnutí.⁷⁰ Toto rozdělené rozhodnutí o podpisu Istanbulské úmluvy nakonec Rada přijala dne 11. května 2017 s tím, že Evropská unie bude vázána Úmluvou v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech s hmotněprávními základy v člancích 82 odst. 2 a 83 odst. 1 SFEU a oblasti azylu a zásady nenavrácení s hmotněprávním základem v článku 78 odst. 2 SFEU.⁷¹⁷² Podle zdůvodnění rozhodnutí Rady měla být Istanbulská úmluva podepsána Evropskou unií pouze pro oblasti, které spadají do výlučné pravomoci Evropské unie v rozsahu, v jakém může Istanbulská úmluva ovlivnit společná pravidla či změnit oblast jejich působnosti. Členské státy si pak ponechají pravomoc v rozsahu, v němž Istanbulská úmluva neovlivňuje společná pravidla či nemění oblast působnosti.⁷³

Celý ratifikační proces zpomalil nejen sporný právní základ pro ratifikaci, ale i odmítavý postoj k Istanbulské úmluvě ze strany některých členských států.⁷⁴ Istanbulskou úmluvu řada členských států stále neratifikovala. Parlamenty Slovenska

⁶⁹ Stanovisko generálního advokáta G. Hogan přednesené dne 11. března 2021 - řízení o posudku 1/19. Sbíрка soudních rozhodnutí. 11. října 2021. bod 9-13.

⁷⁰ Protokol (č. 21) o postavení Spojeného království a Irska s ohledem na prostor svobody, bezpečnosti a práva. Úřední věstník Evropské unie C 326/1.

⁷¹ Rozhodnutí Rady (EU) 2017/865 ze dne 11. května 2017 o podpisu Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 131/11.

⁷² Rozhodnutí Rady (EU) 2017/866 ze dne 11. května 2017 o podpisu Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o azyl a zásadu nenavrácení, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 131/13.

⁷³ Rozhodnutí Rady (EU) 2017/866 ze dne 11. května 2017 o podpisu Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o azyl a zásadu nenavrácení, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 131/11. Bod 5 a 6.

⁷⁴ Boj proti násilí na ženách: Poslanci podpořili přistoupení EU k Istanbulské úmluvě. Online. Zpravodajství – Evropský parlament. 10. května 2023. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20230505IPR85009/boj-proti-nasili-na-zenach-ep-podporil-pristoupeni-eu-k-istanbulske-umluve>. [cit. 2024-02-19].

a Maďarska byla v roce 2020 odmítnuta⁷⁵⁷⁶ a bulharský ústavním soudem prohlášena za protiústavní, což budu rozebírat v kapitole *Ideový základ Istanbulské úmluvy*.

Evropský parlament opakovaně apeloval na Radu a Komisi, aby ratifikační proces Istanbulské úmluvy zrychlila a zároveň vyzýval členské státy, které Istanbulskou úmluvu stále neratifikovaly, aby tak co nejdříve učinily.⁷⁷ Ve svém usnesení ze dne 12. září 2017 mimo jiné uvítal podepsání listiny o přistoupení Evropské unie k Istanbulské úmluvě. Vyslovil však také své roztrpčení nad rozsahem přistoupení, jež bylo omezeno pouze na dvě oblasti: justiční spolupráci v trestních věcech a oblast azylu a nenavrácení, s tím, že toto omezení může zapříčinit právní nejistotu a také nedostatečné uplatňování Istanbulské úmluvy ze strany Evropské unie a členských států.⁷⁸

3.3. Žádost o posudek Soudnímu dvoru Evropské unie

Za účelem urychlení procesu ratifikace Istanbulské úmluvy ze strany Evropské unie podal Evropský parlament dne 9. července 2019 Soudnímu dvoru Evropské unie (dále jen „**Soudní dvůr**“) žádost o posudek. První otázka žádosti o posudek byla rozdělena na dvě části. První část otázky se týkala toho, zda články 82 odst. 2 a 84 SFEU (od článku 84 SFEU Rada jako právního základu pro rozhodnutí o podpisu upustila) představují vhodný právní základ pro ratifikaci Istanbulské úmluvy, nebo oním právním základem musí být články 78 odst. 2, 82 odst. 2 a 83 odst. 1 SFEU, na

⁷⁵ Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na prijatie uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky k procesu ratifikácie Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násilíu na ženách a domácemu násilíu a o boji proti nemu Slovenskou republikou (tlač 1409). Hlasovanie o návrhu uznesenia, ako o celku. Online. Národná rada Slovenskej republiky. Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=42055>. [cit. 2024-02-20].

⁷⁶ *Hungary's parliament blocks domestic violence treaty*. Online. The Guardian. 5. května 2020. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2020/may/05/hungarys-parliament-blocks-domestic-violence-treaty>. [cit. 2024-02-20]

⁷⁷ *Istanbul Convention: All member states must ratify it without delay, say MEPs*. Online. European parliament. 28. listopadu 2019. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20191121IPR67113/istanbul-convention-all-member-states-must-ratify-it-without-delay-say-meps>. [cit. 2024-03-16].

⁷⁸ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 12. září 2017 o návrhu rozhodnutí Rady o uzavření, jménem Evropské unie, Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. 17. září 2017. Štrasburk. *Úřední věstník Evropské unie C 337*. Body 1, 2. Dostupné také z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0329_CS.html.

něž již bylo odkázáno v rozhodnutích o podpisu Istanbulské úmluvy. Druhá část otázky měla vyřešit, zda tato volba právní základu vede k nutnosti nebo možnosti rozdělit rozhodnutí o podpisu a uzavření Istanbulské úmluvy na dvě rozhodnutí. V druhé otázce žádosti o posudek se pak Evropský parlament tázal na to, zda je uzavření Istanbulské úmluvy Evropskou unií podle článku 218 odst. 6 SFEU v souladu se Smlouvami v případě, kdy mezi všemi členskými státy neexistuje vzájemná dohoda, že budou Istanbulskou úmluvou vázány.⁷⁹

Ještě před vydáním posudku Soudního dvora bylo dne 11. března 2021 zveřejněno stanovisko generálního advokáta Geralda Hogana⁸⁰, jež ve svých doporučujících závěrech korespondovalo s následnými závěry Soudního dvora. V případě otázky vzájemné dohody pouze dospěl k závěru, který by Radě dával větší prostor pro uvážení, jaké řešení zvolí – zda se rozhodne uzavřít Istanbulskou úmluvu po dosažení vzájemné shody či bez existence vzájemné shody.⁸¹ Ve vztahu k otázce vzájemné dohody se zabýval i zásadou loajální spolupráce zakotvenou v článku 4, odst. 3 SEU, která působí i ve prospěch členských států. Evropské unii tak ukládá povinnost respektovat pravomoci členských států, a proto se na ni nemůže odvolávat se záměrem uložit členským státům povinnost ratifikovat mezinárodní dohodu. Nehledě na to, že by takový postup porušoval zásadu dělby pravomocí vyplývající z článku 4 odst. 1 SEU.⁸² Evropská unie také nemůže členskému státu zabraňovat v odstoupení od mezinárodní dohody, pokud část dané dohody stále spadá výlučně do jeho pravomocí.⁸³ Tento aspekt považuji za důležitý, neboť z něj vyplývá zásadní důvod, proč se Evropská unie rozhodla tuto mezinárodní úmluvu uzavřít alespoň v částech náležejících do jejích pravomocí. V souladu se zakládajícími smlouvami nemůže členským státům nařídít ratifikaci Istanbulské úmluvy. Ratifikace Istanbulské úmluvy

⁷⁹ Posudek 1/19 Soudního dvora (velkého senátu) - Convention d'Istanbul. Sbíрка soudních rozhodnutí. 6. října 2021. Bod I.

⁸⁰ Stanovisko generálního advokáta G. Hogan přednesené dne 11. března 2021 - řízení o posudku 1/19. Sbíрка soudních rozhodnutí. 11. října 2021.

⁸¹ Stanovisko generálního advokáta G. Hogan přednesené dne 11. března 2021 - řízení o posudku 1/19. Sbíрка soudních rozhodnutí. 11. října 2021. bod 226.

⁸² Stanovisko generálního advokáta G. Hogan přednesené dne 11. března 2021 - řízení o posudku 1/19. Sbíрка soudních rozhodnutí. 11. října 2021. bod 203 a 204.

⁸³ Stanovisko generálního advokáta G. Hogan přednesené dne 11. března 2021 - řízení o posudku 1/19. Sbíрка soudních rozhodnutí. 11. října 2021. bod 225.

Evropskou unií tedy zajistí povinnost plnit některé závazky z této úmluvy všem členským státům bez ohledu na vnitrostátní rozhodnutí.

3.3.1. Závěry Soudního dvora Evropské unie

a) Přípustnost žádosti o posudek

Soudní dvůr dospěl k závěru, že žádost o posudek je přípustná s jednou výjimkou, kterou představuje druhá část první otázky – tedy rozdělení aktu o podpisu na dvě rozhodnutí. Soudní dvůr konstatoval, že s ohledem na to, že k podpisu Istanbulske úmluvy došlo již více než dva roky před podáním žádosti o posudek, prevenčního účinku v souladu s článkem 218 odst. 11 SFEU již za těchto okolností nelze dosáhnout, neboť tato otázka byla předložena Soudnímu dvoru až po přijetí daného aktu.⁸⁴

b) Praxe „vzájemné dohody“

Aby mohla být Istanbulska úmluva ratifikována, rozhodnutí o jejím uzavření musí přijmout Rada kvalifikovanou většinou po obdržení souhlasu Parlamentu, a to v souladu s články 218 odst. 2, 6 a 8 SFEU. Členským státům není pro přijetí takového rozhodnutí dána žádná pravomoc. K otázce, zda je třeba pro ratifikaci Istanbulske úmluvy vzájemná dohoda členských států na tom, že budou vázány smíšenou dohodou, Soudní dvůr v prvé řadě konstatoval, že Smlouvy Radě přímo zakazují, aby zahájení postupu uzavírání Istanbulske úmluvy dle článků 218 odst. 2, 6 a 8 SFEU podmínila předchozím konstatováním vzájemné dohody. Pokud by toto bylo umožněno, docházelo by hybridnímu rozhodovacímu procesu, neboť by schopnost Evropské unie uzavřít smíšenou dohodu závisela na vůli každého členského státu být vázán takovou dohodou ve sférách, které spadají do jejich pravomocí. Toto je však neslučitelné s články 218 odst. 2, 6, a 8 SFEU, jež přistupují k uzavírání mezinárodní dohody jako k aktu, o němž se rozhoduje kvalifikovanou většinou. Na druhou stranu, Rada může

⁸⁴ Posudek 1/19 Soudního dvora (velkého senátu) - Convention d'Istanbul. Sbírka soudních rozhodnutí. 6. října 2021. VI. Zaujetí stanoviska Soudního dvora A.K přípustnosti žádosti o posudek.

jednání, která ve vztahu k ratifikaci Istanbulské úmluvy probíhají, prodlužovat, aby tím dala čas pro navázání užší spolupráce mezi členskými státy a unijními orgány. Toto „prodlužování“ pak může představovat i čekání na dosažení „vzájemné dohody“ mezi členskými státy. V rámci prostoru pro politické uvážení však může Rada kvalifikovanou většinou kdykoli – v souladu s pravidly jejího jednacího řádu – jednání kdykoli ukončit a přijmout tak rozhodnutí o uzavření mezinárodní dohody.⁸⁵ Rada tedy nemusí čekat před ratifikací Istanbulské úmluvy na vzájemnou dohodu členských států o tom, že budou touto úmluvou vázány v rozsahu pravomocí Evropské unie.⁸⁶

c) Právní základy pro uzavření Istanbulské úmluvy

V případě článku 82 odst. 2 SFEU Soudní dvůr dospěl k závěru, že by měl být zahrnut jako právní základ pro přijetí aktu uzavření Istanbulské úmluvy. Poukázal na četná ustanovení, jež se vyskytují v Istanbulské úmluvě, a jež spadají z velké části do pravomocí Evropské unie. Totéž shledal Soudní dvůr i v případě článku 78 odst. 2 SFEU, neboť tato oblast tvoří v Istanbulské úmluvě samostatnou hlavu, byť obsahuje jen tři články. Článek 84 SFEU o pobídkových a podpůrných opatření pro činnost členských států, který Rada z rozhodnutí o podpisu původně vyřadila, je z velké části autonomní a nemá mimořádně omezený rozsah, proto by měl být do právního základu také zařazen. Evropská unie by také měla zajistit splnění povinností týkajících se veřejné správy, jež stanovuje Istanbulská úmluva, a které spadají pod článek 336 SFEU. Naproti tomu v případě článku 83 odst. 1 SFEU Soudní dvůr prohlásil, že povinnosti zakotvené v Istanbulské úmluvě se kryjí s polem působnosti Evropské unie natolik ojediněle a mají pro Evropskou unii natolik omezený dosah, že by tento článek měl být vyřazen z právních základů pro ratifikaci.⁸⁷ Hmotněprávní základy pro ratifikaci Istanbulské úmluvy tedy představují články 78 odst. 2, 82 odst. 2 a články 84 a 336 SFEU.⁸⁸

⁸⁵ Posudek 1/19 Soudního dvora (velkého senátu) - Convention d'Istanbul. Sbírka soudních rozhodnutí. VI. Zaujetí stanoviska Soudního dvora B.K praxi „vzájemné dohody“ členských států

⁸⁶ Posudek 1/19 Soudního dvora (velkého senátu) - Convention d'Istanbul. Sbírka soudních rozhodnutí. 6. října 2021. bod 338.

⁸⁷ Posudek 1/19 Soudního dvora (velkého senátu) - Convention d'Istanbul. Sbírka soudních rozhodnutí. 6. října 2021. VI. Zaujetí stanoviska Soudního dvora C. K náležitým právním základům pro uzavření Istanbulské úmluvy.

⁸⁸ Posudek 1/19 Soudního dvora (velkého senátu) - Convention d'Istanbul. Sbírka soudních rozhodnutí. 6. října 2021. bod 338.

d) Rozdělení aktu o uzavření Istanbulské úmluvy na dvě samostatná rozhodnutí

Tato otázka souvisela s použitelností Protokolu č. 21 ve vztahu k Irsku, kdy jako náležité právní základy pro uzavření Istanbulské úmluvy byla určena ustanovení obsažená v třetí části hlavě V. SFEU. Irsko se s výjimkou situace, kdy oznámí přání se jich účastnit, nepodílí na přijímání opatření Rady, jež spadají právě do této části. S odkazem na tento protokol Irsko nezamýšlelo participovat se na uzavření Istanbulské úmluvy v části upravující problematiku azylu a zásady nenavracení, přičemž ve zbylých částech by se procesu ratifikace Istanbulské úmluvy účastnilo. Selektivní účast na jednom a tomtéž opatření uvedeném v Protokolu 21 není dovolena. Taktéž je vyloučeno rozdělení aktu o uzavření Istanbulské úmluvy, které by Irsku umožnilo participovat se na přijímání jednoho z těchto dvou rozhodnutí a druhého nikoli. Nicméně, za situace, kdy je prokázáno, že jsou pro akt o uzavření mezinárodní dohody použitelné různé právní základy, může se naskytnout objektivní požadavek rozdělit daný akt na více rozhodnutí. Soudní dvůr konstatoval, že toto může nastat i v případě, kdy se Irsko a Dánsko neparticipují na opatřeních spadajících do oblasti působnosti Protokolu č. 21 v případě Irska a Protokolu č. 22 v případě Dánska, přičemž jiná opatření vyplývající z titulu jejího uzavření do působnosti protokolů nespádají. Mezi částí hmotněprávního základu pro ratifikaci Istanbulské úmluvy patřil článek 336 SFEU, který nepatří do části třetí hlavy V SFEU, a tedy ani do působnosti uvedených protokolů 21 a 22. Z těchto důvodů Soudní dvůr odpověděl, že existují objektivní důvody, pro které lze rozdělit o uzavření Istanbulské úmluvy na dvě rozhodnutí.⁸⁹

3.4. Ratifikace Istanbulské úmluvy Evropskou unií

Posudek Soudního dvora tedy potvrdil, že Evropská unie může ratifikovat Istanbulskou úmluvu i za situace, kdy nepanuje mezi jednotlivými členskými státy jednomyslný souhlas, Evropská unie nemusí vyčkávat na jejich „vzájemnou dohodu“

⁸⁹ Posudek 1/19 Soudního dvora (velkého senátu) - Convention d'Istanbul. Sbírka soudních rozhodnutí. 6. října 2021. VI. Zaujetí stanoviska Soudního dvora D. K rozdělení aktu o uzavření Istanbulské úmluvy na dvě samostatná rozhodnutí.

členských států. Dne 10. května 2023 Evropský parlament proto vyslovil souhlas s ratifikací Istanbulské úmluvy ve dvou oddělených hlasováních.

Pro oblast justiční spolupráce v trestních věcech, azylu a zásady nenavracení⁹⁰ (464 pro, 81 proti a 45 se zdrželo hlasování)⁹¹:

Tabulka 1- Hlasování europoslanců dle jednotlivých frakcí oblast justiční spolupráce v trestních věcech, azylu a zásady nenavracení

Frakce	Pro	Proti	Zdržel/a se
ECR	4	36	14
ID	1	28	18
EPP	138	1	8
Nezařazení	10	15	3
Renew Europe	84	1	0
Verts/ALE	66	0	2
S&D	130	0	0
The Left	31	0	0
CELKEM	464	81	45

Pro oblast povinnosti orgánů Evropské unie a veřejné správy⁹² (472 pro, 62 proti a 73 se zdrželo hlasování):⁹³

⁹⁰ Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 10. května 2023 k návrhu rozhodnutí Rady o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, azyl a zásadu nenavracení, jménem Evropské unie. Evropský parlament. Štrasburk. 5. května 2023. Dostupné také z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0197_CS.html. [cit. 2024-03-12].

⁹¹ Zápis – Výsledek jmenovitého hlasování – Příloha. P9_PV (2023)05-10(RCV)_FR.docx. Online. 10. května 2023. s. 278-279. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-9-2023-05-10-RCV_FR.pdf. [cit. 2024-03-12].

⁹² Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 10. května 2023 k návrhu rozhodnutí Rady o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o orgány a veřejnou správu Unie, jménem Evropské unie. Evropský parlament. 10. května 2023. Štrasburk. Dostupné také z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0196_CS.html.

⁹³ Zápis – Výsledek jmenovitého hlasování – Příloha. P9_PV (2023)05-10(RCV)_FR.docx. Online. 10. května 2023. s. 276-277. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-9-2023-05-10-RCV_FR.pdf. [cit. 2024-03-12].

Tabulka 2 – Hlasování europoslanců dle jednotlivých frakcí – povinnosti orgánů Evropské unie a veřejné správy

Frakce	Pro	Proti	Zdržel/a se
ECR	5	31	21
ID	0	14	38
EPP	138	1	9
Nezařazení	12	15	3
Renew Europe	87	1	0
Verts/ALE	66	0	2
S&D	133	0	0
The Left	31	0	0
CELKEM	472	62	73

Na půdě europarlamentu tedy byla převaha hlasů za ratifikaci Istanbulské úmluvy velmi výrazná. Přesto se však našly některé skupiny, které ratifikaci odmítly. Proti ratifikaci Istanbulské úmluvy nejvíce hlasovaly europoslanci z Polska za stranu Právo a spravedlnost⁹⁴, jež je známá svým odmítavým přístupem k Istanbulské úmluvě, přičemž za doby vládnutí⁹⁵ strany Právo a spravedlnost zahájilo Polsko, které Istanbulskou úmluvu ratifikovalo v roce 2015⁹⁶, z iniciativy polského předsedy vlády přezkum ústavnosti této úmluvy. Soud byl vyzván, aby ji prohlásil za protiústavní a Polsko od ní mohlo odstoupit, což podpořili i další vysocí představitelé jako ministr spravedlnosti, generální prokurátor či ministr zahraničních věcí.⁹⁷⁹⁸ Další, kdo vyjádřil nesouhlas s ratifikací, byli europoslanci z Maďarska za stranu Fidesz – Maďarskou

⁹⁴ Za frakci Evropští konzervativci a reformisté (ECR).

⁹⁵ Po neúspěšných volbách v říjnu 2023 je strana Práva a spravedlnost již v opozici, viz: *Polsko má novou vládu. Tusk a jeho ministři složili přísahu prezidentu Dudovi*. Online. iRozhlas. 13. prosince 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/donald-tusk-andrzej-duda-vlada-prisaha-polsko-varsava_2312131201_elev. [cit. 2024-03-12].

⁹⁶ *Poland – Country monitoring*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/poland1>. [cit. 2024-03-12].

⁹⁷ BUREK, Wojciech. *Reservations to the Istanbul Convention and the Role of GREVIO: A Call for New Approach*. Human Rights Law Review. 2022. ISSN 1461-7781. s. 16-17.

⁹⁸ Nový premiér Donald Tusk však tuto žádost Ústavnímu soudu v lednu 2024 stáhnul, viz: *Prime Minister Donald Tusk: Istanbul Convention is to protect women and children from violence*. Online. Gov.pl. 30. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/primeminister/prime-minister-donald-tusk-istanbul-convention-is-to-protect-women-and-children-from-violence>. [cit. 2024-03-13].

občanskou unii⁹⁹, která má jakožto maďarská vládnoucí strana k Istanbulské úmluvě konzistentně negativní postoj. Europoslanci z velkých konzervativních stran, jakými jsou např. italská vládní strana Bratři Itálie či francouzská opoziční strana Národní sdružení se buď zdrželi nebo v hlasování pro oblast justiční spolupráce v trestních věcech, azylu a zásady nenavrácení hlasovali proti ratifikaci Istanbulské úmluvy v této části.¹⁰⁰

Za Českou republiku hlasovali čeští europoslanci následovně:¹⁰¹¹⁰²

Tabulka 3 – Hlasování českých europoslanců – Ratifikace Istanbulské úmluvy

Pro	Proti	Zdržel/a se	Nehlasoval/a
Mikuláš Peksa (Pirátská strana, Greens/EFA)	Alexandr Vondra (ODS, ECR)	Veronika Vrecionová (ODS)	Stanislav Polčák (STAN)
Markéta Gregorová (Pirátská strana)	Evžen Tošenovský (ODS)	Tomáš Zdechovský (KDU-ČSL)	Martin Hlaváček (ANO)
Marcel Kolaja (Pirátská strana)	Jan Zahradil (ODS)	Michaela Šojdrová (KDU-ČSL)	Ondřej Kovařík (ANO)
Luděk Niedermayer (TOP09, EPP)	Ivan David (SPD, ID)		Kateřina Konečná (KSČM, The Left)
Jiří Pospíšil (TOP09)	Hynek Blaško (nezařazený, ID)		
Dita Charanzová (nestr. za ANO, RENEW) ¹⁰³	Ondřej Knotek (ANO)		
Martina Dlabajová (nestr. za ANO) ¹⁰⁴			

⁹⁹ Po odchodu z frakce Evropské strany lidové v roce 2021 jako nezařazení europoslanci, viz: DE LA BAUME, Maïa. *Orbán's Fidesz quits EPP group in European Parliament*. Online. Politico. 3. března 2021. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/epp-suspension-rules-fidesz-european-parliament-viktor-orban-hungary/>. [cit. 2024-03-12].

¹⁰⁰ Zápis – Výsledek jmenovitého hlasování - Příloha. P9_PV (2023)05-10(RCV)_FR.docx. Online. 10. května 2023. s. 276-279. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-9-2023-05-10-RCV_FR.pdf. [cit. 2024-03-12].

¹⁰¹ *Europarlament přehledně*. Online. Twitter. Dostupné z: https://twitter.com/ep_prehledne/status/1656273932566102017?s=46&t=mHj1YQbWZb0fd7AZdx2AXQ&fbclid=IwAR2_J9XVKuDHPqzdAi_9it-KunYUR8CerRoH-ELQtg39aLvXAtHRPL0jAb4. [cit. 2024-03-08].

¹⁰² V rámci europoslanců z jednotlivých stran uvádím frakci pouze jednou, neboť každý europoslanec za jednotlivou stranu musí být zároveň součástí frakce, v níž má daná strana členství.

¹⁰³ Dita Charanzová se posléze v červnu 2023 s hnutím ANO rozešla, takže již figuruje v europarlamentu jako nezávislá europoslankyně ve frakci Renew Europe, viz: SOUKUP, Jaroslav a ŠAMANOVÁ, Dáša. *Europoslankyně Charanzová se rozchází s ANO. Vadí jí národovecký kurz hnutí*. Online. Novinky.cz. 20. června 2023. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-charanzova-uz-za-ano-do-europarlamentu-kandidovat-nebude-nemohu-hajit-takove-myslenky-40435252>. [cit. 2024-03-12].

¹⁰⁴ Martina Dlabajová se také v červnu 2023 s hnutím ANO rozešla, takže již figuruje v europarlamentu jako nezávislá europoslankyně ve frakci Renew Europe, viz: PALATA, Luboš. *Babišovi se hroutí*

Mezi nejvýraznější odpůrce ratifikace Istanbulské úmluvy mezi českými europoslanci patří Alexandr Vondra, který vnímá Istanbulskou úmluvu problematickou v mnoha bodech. V kontextu Evropské unie především kvůli jejímu přesahu do azylového a migračního práva a také z hlediska její interpretace evropskými institucemi, zejména Evropským parlamentem. Podle Alexandra Vondry Istanbulská úmluva nepřináší nic nového a také nic, co by členské státy nezvládly samostatně ošetřit na národní úrovni. Proti Istanbulské úmluvě se vyjádřila také Michaela Šojdrová s tím, že se jedná o mezinárodní úmluvu, k níž se hlásí jednotlivé členské země. Evropská unie by tedy neměla porušovat princip subsidiarity. Podobně jako Alexandr Vondra se domnívá, že opatření v ní obsažená jsou součástí právních řádů většiny členských států včetně ČR, a proto se její ratifikace již překonala v čase. Důležitější, než samotná Istanbulská úmluva jsou podle Michaely Šojdrové konkrétní kroky jako „*prevence, výchova a nulová tolerance vůči násilí na ženách, dětech, na bezbranných a slabých*“.¹⁰⁵

Naproti tomu europoslanci za Pirátskou stranu se řadili mezi největší zastánce ratifikace Istanbulské úmluvy. Marcel Kolaja, Markéta Gregorová a Mikuláš Peksa společně prohlásili, že Istanbulskou úmluvu určitě podpoří a že je ostudou, že ji samotná Česká republika stále neratifikovala, a to i v důsledku „*dezinformací, které šíří organizace jako Aliance pro rodinu a další radikální uskupení*“¹⁰⁶. Evropská unie by podle nich měla jít příkladem a ukázat, že jak násilí na ženách, tak i např. diskriminace menšin do Evropy nepatří.¹⁰⁷

europoslanecký klub. Končí další opora Martina Dlabajová. Online. Deník. 21. června 2023. Dostupné z: <https://www.denik.cz/cesko-a-eu/martina-dlabajova-odchazi-z-ano-20230621.html>. [cit. 2024-03-12].

¹⁰⁵ *Vaše ústava nic neznamená. Vítejte v EU federaci.* Online. Aliance pro rodinu. 16. února 2023. Postoje českých europoslanců – Michaela Šojdrová a Alexandr Vondra. Dostupné z: <https://alipro.cz/vase-ustava-nic-neznamena-vitejte-v-eu-federaci/>. [cit. 2024-03-12].

¹⁰⁶ *Vaše ústava nic neznamená. Vítejte v EU federaci.* Online. Aliance pro rodinu. 16. února 2023. Postoje českých europoslanců – Pirátská strana. Dostupné z: <https://alipro.cz/vase-ustava-nic-neznamena-vitejte-v-eu-federaci/>. [cit. 2024-03-12].

¹⁰⁷ *Vaše ústava nic neznamená. Vítejte v EU federaci.* Online. Aliance pro rodinu. 16. února 2023. Postoje českých europoslanců – Pirátská strana. Dostupné z: <https://alipro.cz/vase-ustava-nic-neznamena-vitejte-v-eu-federaci/>. [cit. 2024-03-12].

Po souhlasu europarlamentu s ratifikací nakonec dne 1. června 2023 schválila přistoupení Evropské unie k Istanbulské úmluvě i Rada¹⁰⁸¹⁰⁹, přičemž Česká republika se zdržela, a to kvůli chybějícímu národnímu rozhodnutí.¹¹⁰¹¹¹ Istanbulská úmluva posléze vstoupila v platnost dne 1. října 2023.¹¹²

Evropská unie nemá pravomoc ukládat členským státům povinnost uzavřít mezinárodní dohody, ani jim zabraňovat v případném odstoupení od mezinárodní dohody. Ratifikace Istanbulské úmluvy Evropskou unií prostřednictvím kvalifikované většiny tedy představovala nástroj, jak obejít neochotu některých členských států k její ratifikaci. Tento nástroj ostatně stvrdil i posudek Soudního dvora, který potvrdil, že Evropská unie může Istanbulskou úmluvu ratifikovat i za situace, kdy mezi jednotlivými členskými státy nepanuje jednomyslný souhlas. I státy, které dodnes Istanbulskou úmluvu neratifikovaly, se musí Istanbulskou úmluvou v částech, v nichž byla Evropskou unií ratifikována, řídit. První vlaštovky na sebe nenechaly dlouho čekat, neboť v oblasti práva na azyl již byl vynesena Soudním dvorem první rozsudek, jež se týká právě Bulharska. Soudní dvůr uznal ženě, jež uprchla z Turecka, právo na azyl v Bulharsku. Bulharsko, které Istanbulskou úmluvu neratifikovalo, přičemž bulharský ústavní soud ji dokonce prohlásil za neslučitelnou s bulharskou ústavou, je povinno se tímto rozhodnutím řídit. Soudní dvůr tímto rozhodnutím také potvrdil, že genderově podmíněné násilí, zakotvené jako forma perzekuce v Istanbulské úmluvě, představuje formu perzekuce i podle jeho judikatury.¹¹³ Domnívám se, že toto obcházení řádně provedených neúspěšných ratifikačních procesů na úrovni národních

¹⁰⁸ Rozhodnutí Rady (EU) 2023/1075 ze dne 1. června 2023 o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o orgány a veřejnou správu Unie, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 143/1.

¹⁰⁹ Rozhodnutí Rady (EU) 2023/1076 ze dne 1. června 2023 o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, azyl a zásadu nenavrácení, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 143/1.

¹¹⁰ *Ministr Blažek chce, aby se ČR při celounijní ratifikaci Istanbulské úmluvy zdržela.* Online. EURACTIV.cz. 24. května 2023. Dostupné z: <https://euractiv.cz/setion/cr-v-evropske-unii/news/ministr-blazek-chce-aby-se-cr-pri-celounijni-ratifikaci-istanbulske-umluvyy-zdrzela/>. [cit. 2024-03-08].

¹¹¹ *Země EU odsouhlasily připojení k Istanbulské úmluvě. Česko se zdrželo.* Online. ČT24. 1. června 2023. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/zeme-eu-odsouhlasily-pripojenni-k-istanbulske-umluve-cesko-se-zdrzelo-5838>. [cit. 2024-03-08]

¹¹² Přistoupení EU k Istanbulské úmluvě. Online. EUR-Lex. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/eu-accession-to-the-istanbul-convention.html>. [cit. 2024-03-08].

¹¹³ Rozsudek Soudního dvora ve věci C-621/21. Sbírka soudních rozhodnutí. 16. ledna 2024.

států představuje do budoucna určitý precedent, který zároveň představuje další krok k „vytváření čím dál užšího svazku mezi národy“.¹¹⁴

4. Ideový základ Istanbulské úmluvy

Na problematický ideologický aspekt Istanbulské úmluvy poukazuje značná část jejích oponentů. Jedním z předních odborníků, který upozorňuje na jednostranné ideologické zaměření tohoto dokumentu, je prof. Harald Christian Scheu. Ve svém příspěvku *Istanbulská smlouva z pohledu lidských práv a mezinárodního práva. Stručný komentář k problematickým bodům Istanbulské úmluvy*¹¹⁵ upozornil, že Istanbulská úmluva poskytuje poměrně úzký a jednostranný pohled na problematiku domácího násilí jako genderově podmíněného. Lidskoprávní smlouvy by měly spojovat různé politické orientace a ideologie. Istanbulská úmluva však toto nečiní, a naopak svým zaměřením štěpí společnost. Zklidnění situace měla podle Scheua přinést ustálená monitorovací praxe nezávislého orgánu GREVIO a stabilní výklad ze strany smluvních států. Minimálně monitorovací praxe GREVIO však některé z obav odpůrců Istanbulské úmluvy později spíše naplnila. Ukazuje se, že tento orgán klade na naplňování ideologických cílů Istanbulské úmluvy opravdu velký důraz, čemuž budu podrobně věnovat kapitolu *Úloha a činnost nezávislého orgánu GREVIO*.

4.1. Fenomén násilí na ženách a jeho pojetí

Na úvod této podkapitoly se budu zabývat preambulí Istanbulské úmluvy. Samotnou preambuli sice nelze považovat za právně závazný normativní text mezinárodní smlouvy, jedná se však o důležitý prostředek interpretace jednotlivých ustanovení a zejména nástin ideových východisek, z nichž mezinárodní smlouva vychází. Proto považuji za důležité ji v této části rozebrat. Preambule

¹¹⁴ Článek 1 Smlouvy o Evropské unii. Úřední věstník Evropské unie C 326/13. 26. října 2012.

¹¹⁵ SCHEU, Harald Christian. *Istanbulská smlouva z pohledu lidských práv a mezinárodního práva. Stručný komentář k problematickým bodům Istanbulské úmluvy*. s. 4-5. Dostupné z: <http://tradicni-rodina.cz/wp-content/uploads/2019/12/Doc.-Harald-Scheu-K-problem.-bodum.pdf>. , [cit. 2023-10-28]

vyjadřuje záměr smluvních stran. Dle článku 31 odst. 2 Vídeňské úmluvy o smluvním právu se při výkladu smlouvy zohledňuje znění preambule. Text preambule spadá do obecných, nikoli doplňkových, pravidel výkladu. Důležitost preambule při výkladu mezinárodních smluv dokládá i odborná literatura.¹¹⁶

Text preambule Istanbulské úmluvy se nápadně podobá preambuli DEVAW:

Preambule DEVAW:

„Uznáváme, že násilí na ženách je projevem historicky nerovných vztahů mezi muži a ženami, které vedly k dominanci mužů nad ženami, k diskriminaci žen a bránily ženám v plném rozvoji, a že násilí na ženách je jedním z klíčových společenských mechanismů, jimiž jsou ženy nuceny do podřízeného postavení vůči mužům.“¹¹⁷

Preambule Istanbulské úmluvy:

„Násilí vůči ženám projevem historicky nerovného poměru síly mezi muži a ženami, jenž vedl k nadřazenosti mužů a diskriminaci žen a bránil ženám v plném rozvoji“ a “jakožto násilí genderově podmíněné má strukturální povahu a toto násilí je jedním z klíčových společenských mechanismů jež ženám vnucují podřízené postavení vůči mužům“¹¹⁸

Preambule Istanbulské úmluvy bývá terčem kritiky, neboť má spojovat vztahy mezi muži a ženami s mocí a především násilím. Na srovnání části textu preambule Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách z roku 1993 a preambule Istanbulské úmluvy vidíme, že toto pojetí násilí na ženách nepředstavuje jakýsi výstřelek z posledních let, nýbrž je v oblasti mezinárodního práva již po desetiletí zavedenou praxí, kterou nepřináší až Istanbulská úmluva, ale vychází z daleko starších mezinárodních smluv. V preambuli DEVAW sice není obsažen termín „genderově podmíněné násilí“, na druhou stranu tento pojem definuje DEVAW již v článku 1 s tím,

¹¹⁶ VILLIGER, Mark E. *Commentary on the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2009. xxxiv, s. 44. ISBN 978-90-04-16804-6.

¹¹⁷ Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách. New York. 20. prosinec 1993.

¹¹⁸ Toto je text preambule Istanbulské úmluvy.

že násilím na ženách se rozumí jakýkoli akt genderově podmíněného násilí, z něhož může vzejít psychická, fyzická či sexuální újma.

Průlomový aspekt Istanbulské úmluvy spočívá ve skutečnosti, že považuje násilí vůči ženám za porušení lidských práv a závažnou formu diskriminace. Násilí na ženách nevnímá jako soukromou záležitost, ale jako záležitost, jež musí být smluvními státy řádně stíhána.¹¹⁹ Preambule jako důležitý prostředek interpretace jasně ukazuje, s kým Istanbulská úmluva spojuje fenomén násilí, tedy se ženami. Jak lze dovodit již ze závěrů zasedání výboru CAHVIO, Istanbulská úmluva je postavena na premise, že ženy jsou vystaveny riziku genderového násilí více než muži, a to navzdory skutečnosti, že k tomuto ideovému východisku preambule dodává, že se s těmito jevy mohou setkat i muži, ale v menší míře. Tuto základní premisu, na níž Istanbulská úmluva staví, však lze poměrně snadno rozporovat. Některé – a nikoli ojedinelé – studie naznačují, že tomu tak být nemusí. Minimálně v západních zemích se s domácím či partnerským násilím mohou setkávat muži v podobné míře jako ženy¹²⁰¹²¹, přičemž domácí násilí páchané na partnerovi je v jedné ze studií spojeno ve stejné míře s dominancí partnerky, jako s dominancí partnera v případě násilí páchaném na partnerce. I „mocenský“ aspekt dominance však uvedená studie považuje za jeden z mnoha rizikových faktorů pro vznik partnerského násilí jako takového. Studie tedy doporučuje nahradit předpoklad, že většinu partnerského násilí páchají pouze muži, za předpoklad, že může ve zvýšené míře docházet k obousměrnému násilí či násilí, jež páchá partnerka na svém partnerovi a zaměřit se na rozvoj preventivních programů, jež budou orientovány nejen na muže, ale i na ženy.¹²² Podle Čírtkové navíc domácí násilí muži ohlašují ještě méně než ženy, neboť se nedefinují jako oběti a jejich situace v nich probouzí stud, protože svůj problém vnímají jako okrajový fenomén.¹²³ Zde však

¹¹⁹ FELLEGI, Zuzana. *Kdo se bojí Istanbulské úmluvy?* In: Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální? Wolters Kluwer. s. 298. ISBN 978-80-7598-761-7.

¹²⁰ MIRRLEES-BLACK, Catriona. *Domestic Violence: Findings from a new British Crime Survey self-completion questionnaire*. Home Office Research Study 19. 1999. ISSN 0072-6335.

¹²¹ STRAUS, Murray A. *Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations*. Children and Youth Services Review. 2008. ISSN 0190-7409.

¹²² STRAUS, Murray A. *Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations*. Children and Youth Services Review. 2008. s. 272. ISSN 0190-7409.

¹²³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Muži jako oběti domácího násilí*. Právo a rodina. 2016. roč. 7/2010. ISSN 1212-866X a také FABIÁN, Petr. ESSE VIR; POTEST ESSE MORTALIS. *STUDIA SCIENTIFICA FACULTATIS PAEDAGOGICAE UNIVERSITATIS CATHOLICA RUŽOMBEROK*. Roč. XVIII/2019. ISSN 1336-2232. s. 45-55.

podotýkám, že řada studií naopak uvádí, že mezi oběťmi násilí se disproporčně vyskytují ženy.¹²⁴ Pro Istanbulskou úmluvu nicméně násilí na mužích představuje okrajové téma. Na druhou stranu, skutečnost, že se Istanbulská úmluva téměř výlučně věnuje ženské otázce v oblasti násilí, nelze dle mého názoru považovat za diskriminační vůči mužům. Násilí páchané na ženách je fenomén, který v sobě nese mnoho velmi specifických aspektů, ať už s ohledem na biologické rozdíly mezi pohlavími, tak na různici se postavení ženy na mnoha místech světa. Pokroků se až donedávna dařilo dosahovat jen velmi pomalu. Mezinárodněprávní zakotvení tohoto fenoménu jistě mohlo pozitivním trendům napomoci. Násilí páchané na mužích však nepředstavuje o nic méně závažný problém, a to i z důvodu jisté nepozornosti, které se mu dostává jak ze strany odborníků, tak médií. Domnívám se tedy, že by těmto mužům měla být věnována stejně dostatečná pozornost, jaké se konečně začíná dostávat obětem z řad žen.

Ve vztahu k Istanbulské úmluvě je fenomén násilí na ženách úzce propojen s genderově podmíněným pojetím násilí na ženách. Samotné genderově podmíněné násilí na ženách definuje článek 3 Istanbulské úmluvy jako násilí, jež je na ženě spácháno z důvodu, že je žena nebo násilí, jemuž jsou vystaveny zejména ženy. Dle Explanatory report se vztahuje na jakoukoli újmu, jež je ženám způsobena a jejíž kořeny leží v nerovných mocenských vztazích založených na domnělých rozdílech mezi ženami a muži, které vedou k podřízenému postavení žen v mnoha sférách života.¹²⁵ Jakkoli je toto pojetí násilí již v mezinárodním právu do jisté míry zavedené, vede dle mého názoru k jistému zjednodušení této závažné problematiky, neboť nijak nepřihlíží ke kulturním rozdílům, na jejichž základě má v žena v různých společnostech odlišnou roli: jiné je postavení žen v západních zemích, kde si ženy díky feminismu již od 19. století postupně vydobily práva srovnatelná s muži a jiné je postavení ženy žijící v Saúdské Arábii, kde ještě v roce 2017 nemohly ženy řídit automobily.¹²⁶ Nepřihlíží také k biologickým, sociálně-patologickým jevům a

¹²⁴ Např. *Statistics*. Online. National Coalition Against Domestic Violence. Dostupné z: <https://ncadv.org/STATISTICS>. [cit. 2024-03-18].

¹²⁵ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Rada Evropy. Istanbul. 11. 5. 2011 odst. 44.

¹²⁶ SPECIA, Megan. *Saudi Arabia Granted Women the Right to Drive. A Year on, It's Still Complicated*. Online. The New York Times. 24. června 2019. Dostupné

významu rodinného zázemí, přičemž jako faktory zvyšující riziko domácího násilí či násilí na ženách lze určitě zařadit např. psychická onemocnění, nezaměstnanost, chudobu, závislost na alkoholu či jiných omamných látkách.¹²⁷¹²⁸ Toto pojetí násilí je navíc pro výklad a pochopení Istanbulské úmluvy důležité, neboť se k němu hlásí i GREVIO v rámci své monitorovací činnosti a od smluvních států takovouto interpretaci násilí na ženách přímo požaduje, jak ostatně rozebírám v kapitole *Úloha a činnost nezávislého orgánu GREVIO*.

4.2. Gender

Pro pochopení problematiky genderově podmíněné násilí jako takového považuji za nutné na závěr rozebrat samotný termín gender. Tento termín vyvolává řadu kontroverzí a jeho údajné zavedení do našeho právního řádu slouží jako jeden z argumentů proti ratifikaci Istanbulské úmluvy. Aby bylo možné vyhodnotit, zda jsou tyto obavy oprávněné, je třeba se blíže podívat, co znamená a jak jej Úmluva interpretuje. Problematikou interpretace genderu se budu v této části zabývat zejména v kontextu Istanbulské úmluvy, jsem si tedy vědoma, že toto velmi rozsáhlé téma nevyčerpávám.

Kořeny původně latinského termínu gender sahají až do 14. století. Až do 20. století označovalo slovo gender gramatickou podtřídu slova pohlaví označující dvě ze základních biologických forem (lidského druhu), tedy muže a ženu. Obsah těchto dvou slov se tedy výrazně nelišil. V průběhu 20. století však termín gender výrazně proměnil svůj význam a začal odkazovat na chování, kulturní nebo psychologické rysy, které jsou spojovány se specificky jedním pohlavím.¹²⁹ Ještě v 70. letech 20. století je termín gender pevně svázán biologickým pohlavím, neznamená čistě sociální konstrukt.

z: <https://www.nytimes.com/2019/06/24/world/middleeast/saudi-driving-ban-anniversary.html>. [cit. 2024-03-08].

¹²⁷ LIVINGSTON, Michael. *A longitudinal analysis of alcohol outlet density and domestic violence*. AER Centre for Alcohol Policy Research, Turning Point Alcohol and Drug Centre. 2011. s. 923-925.

¹²⁸ KYRIACOU, Demetrios N a kolektiv. *Risk Factors for Injury to Women from Domestic Violence*. The New England Journal of Medicine. 1999. ISSN 0028-4793. s 1892-1898.

¹²⁹ *Gender*. Online. Merriam-Webster. Dostupné z: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/gender>. [cit. 2023-10-13].

Rozdíly mezi muži a ženami, a z toho vyplývající mocenská nerovnováha, se tedy zakládají na objektivní danosti. Tyto rozdíly mají původ v biologické realitě, v zákonitostech psychického vývoje vlastní identity či v pravidlech ekonomických výrobních vztahů. Nejsou produktem společenské nahodilosti či kulturních vzorců, které se v průběhu vývoje dané společnosti nahodile utváří a proměňují. V 80. let 20. století se však gender odděluje od biologického pohlaví, chápán již pouze jako ryzí sociální konstrukt, který je kulturně a historicky podmíněn. Vývoj od 90. let jde ještě dál a rozvíjí se směr, který považuje za sociální konstrukt i biologické pohlaví jako takové.¹³⁰ Za průkopnici vnímání pohlaví jako konstruktů se považuje americká feministická filosofka Judith Butler.¹³¹ Gender přestává být vnímán binárně, jako mužství a ženství, nýbrž jako kontinuum mezi dvěma extrémy. Genderů tedy může být nekonečně mnoho. Ještě na počátku tisíciletí se tato interpretace slova gender vyskytovala převážně v akademických kruzích, od desátých let tohoto století se však postupně rozšířila do mainstreamu.¹³²

Samotná Istanbulská úmluva definuje termín v článku 3, odst. c) takto: „*pod pojmem gender se rozumí společensky ustavená role, chování, aktivity a atributy, jež daná společnost považuje za náležité pro ženy a muže.*“¹³³ Přelomový charakter Istanbulské úmluvy spočívá dle Agnella ve skutečnosti, že jako vůbec první mezinárodní normativní dokument přijímá definici genderu na základě sociální teorie genderu¹³⁴. Podle této teorie gender nijak nesouvisí s biologii, nýbrž je uměle "vnucen" výchovou a společností. V důsledku této teorie si jednotlivec může kdykoli zvolit svůj gender, záleží pouze na jeho osobním rozhodnutí, čímž popírá jakoukoli biologickou danost a z genderu vytváří čistý sociální konstrukt. Protikladem této teorie je biologické pojetí genderu, jež vnímá gender neodmyslitelně svázaný s biologickým

¹³⁰ DVOŘÁK, Petr. *Marxistické zdroje v pozadí myšlenek o genderu v Istanbulské úmluvě*. Distance. Roč. 2019, č. 3. ISSN 1212-7833.

¹³¹ Např. BUTLER, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, 1990; táž, *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*, 1993; česky *Závažná těla*, Karolinum, Praha 2016. ISBN: 9788024633251

¹³² DVOŘÁK, Petr. *Marxistické zdroje v pozadí myšlenek o genderu v Istanbulské úmluvě*. Distance. Roč. 2019, č. 3. ISSN 1212-7833.

¹³³ Čl. 3. odst. c) Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

¹³⁴ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014. s. 90.

pohlavím. Tato teorie staví na pevně daných genetických rozdílech mezi mužem a ženou, z nichž zároveň vyplývají i jasně dané společenské role, povinnosti a chování, což může vést i k ospravedlňování určitých stereotypů o podřízenosti ženy. „Zlatou střední cestu“ představuje teorie personalistická, jež nepopírá, že společnost, kultura hrají značnou roli při definování lidské osobnosti, a to i z hlediska genderu. Zároveň však zdůrazňuje, že formování genderové identity je sociálně-biologický proces, jež má základ v ontologické realitě pevně spojené s mužským či ženským pohlavím. Personalistická teorie tak staví na tom, že lidskou osobnost tvoří nejen svobodná vůle a rozum, nýbrž i tělo. Nejlepší cestou, jak vymýtit stereotypy, je tedy proti stereotypům bojovat a prosazovat rovnost mužů a žen v právech a důstojnosti, a nikoli oddělovat pohlaví od genderu a zavádět do právních norem umělou genderově fluidní osobnost.¹³⁵

Podle Agnella je však samotná definice genderu v Istanbulské úmluvě irelevantní. Nijak neposiluje ženská práva, a tedy nepřispívá k ochraně žen jako stěžejnímu účelu Istanbulské úmluvy, ať už je gender definován způsobem sociálním, personalistickým či biologickým. Na základě analýzy jednotlivých ustanovení, jako např. článku 3 odst. d) definujícího genderově podmíněné násilí jako *"násilí, které je namířeno proti ženě proto, že je žena, nebo které se žen dotýká nepřiměřeně"* lze odvodit, že termín gender pro tuto definici nemá žádný význam. Nejinak tomu je i v případě jiných ustanovení Istanbulské úmluvy. Nehledě na to, že Istanbulská úmluva nijak nedefinuje slovo „žena“, přičemž v článku 3 odst. f) pouze uvádí, že *„ženami se rozumí i dívky mladší 18 let“*. Agnello při komparaci hlavních mezinárodních úmluv týkajících se ženských práv došel k závěru, že ačkoli prosazují konkrétní kroky k vymýcení předsudků a stereotypů založených na podřízenosti žen, žádná z nich neobsahuje definici genderu, natož definici dle sociální teorie oddělující gender od pohlaví.¹³⁶ Jediným mezinárodněprávním dokumentem, v němž je definice genderu obsažena, je Římský statut, kterým byl zřízen Mezinárodní trestní tribunál: *„gender“*

¹³⁵ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014. s. 90-94.

¹³⁶ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014.. s. 94-98.

označuje dvě pohlaví, mužské a ženské, v kontextu společnosti“¹³⁷, přičemž tato definice odpovídá personalistické teorii.

Pokud se v rámci mezinárodního práva někde objevuje definice genderu na základě sociální teorie, jedná se o dokumenty vytvořené a následně protlačované experty a agenturami, nikoli o dokumenty schválené státy. To poukazuje na skutečnost, že snaha zavést sociální teorii genderu do mezinárodního práva představuje většinou jen ideologicky vedené pokusy sociálního inženýrství.¹³⁸ Tato kontroverzní definice proto zapříčiňuje z teoretického hlediska řadu problémů, které členské státy vedou k rozhodnutí Istanbulskou úmluvu neratifikovat, neboť státy sociální genderovou teorii Istanbulské úmluvy nesdílí.¹³⁹ Na druhou stranu, této nevyvážené definici termínu gender, přijaté zásluhou odborníků, se právě z důvodu odporu států dostalo v odstavci 43 Explanatory report určitých úprav. Explanatory report vysvětluje, že termín gender vychází ze dvou pohlaví, tedy ženského a mužského, ale zároveň zahrnuje sociálně konstruované chování, jež daná společnost přisuzuje určitému pohlaví. Termín gender dle Explanatory report v sobě tedy nese úzký a vzájemně propojený vztah mezi biologickým a sociálním základem.¹⁴⁰ Explanatory report tím termín gender přibližuje personalistické teorii, a tedy definici obsažené v Římském statutu. Tímto výkladem státy potvrdily svůj obvyklý přístup k tomuto termínu. Ani úprava definice termínu gender v důvodové zprávě však nepřinesla dostatečně uspokojivý kompromis, neboť nedošlo k úpravě samotné definice tohoto termínu v samotném článku 3 Istanbulské úmluvy. Dokument byl navíc přijat ve spěchu, bez hlasování¹⁴¹, neboť bylo takřka nemožné dosáhnout konsensu ohledně textu Istanbulské úmluvy navrženého odborníky.¹⁴²

¹³⁷ Čl. 7. odst. 3 Římského statutu mezinárodního trestního soudu. Řím. 17. července 1998.

¹³⁸ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014.. s. 101

¹³⁹ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014.. s. 113.

¹⁴⁰ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Rada Evropy. Istanbul. 11. 5. 2011 . odst. 43.

¹⁴¹ Na což jsem poukázala již v kapitole *Okolnosti vzniku Istanbulské úmluvy*.

¹⁴² AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014. s 103.

Snaha zavést za každou cenu kontroverzní výklad termínu gender se stal posléze jedním z hlavních důvodů, proč se Istanbulská úmluva stala natolik kontroverzním mezinárodním dokumentem. Některé země i dnes stále posuzují oddělení termínu gender od pohlaví v textu Istanbulské úmluvy – navzdory jisté úpravě v Explanatory report – jako nevyhovující. Ostatně bulharský ústavní soud prohlásil roku 2018 Istanbulskou úmluvu za neslučitelnou s bulharskou ústavou, a to právě s ohledem na uvedené ustanovení článku 3 písm. c) a také článku 4 odst. 3, neboť považuje tuto definici genderu pro výklad Istanbulské úmluvy jako zásadní, přičemž k těmto článkům nelze ani učinit výhrady, neboť nejsou zahrnuty v seznamu ustanovení uvedených v článku 78 Istanbulské úmluvy, u nichž si mohou smluvní státy vyhradit právo je nepoužít či použít pouze ve specifických případech či za specifických podmínek. Za důvod pro nesoulad těchto ustanovení s bulharskou ústavou označil bulharský ústavní soud skutečnost, že Istanbulská úmluva vykládá pohlaví (biologický rozměr) a gender (sociální rozměr) jako samostatné, vedle sebe existující kategorie, čímž rozbíjí jednotu sociokulturního rozměru a biologicky určeného pohlaví. Zakládá tak možnost jednotlivce zvolit si vlastní sebeidentifikaci nehledě na biologické pohlaví. Tato skutečnost pak nevede dosažení rovnoprávnosti pohlaví, ale ke smazávání rozdílů mezi mužem a ženou, v důsledku čehož již rovnoprávností není potřeba. Jestliže společnost ztratí schopnost rozlišovat mezi mužem a ženou, snaha eliminovat násilí na ženách se stane pouze formálním závazkem. Bulharský ústavní soud dále konstatoval, že bulharský ústavní pořádek chápe pojem pohlaví v původním, biologickém a binárním slova smyslu, s čímž je Istanbulská úmluva v rozporu. V rozhodnutí rovněž uvedl, že pojmy „gender“ a „genderová identita“, jež se vyskytují v textu Istanbulské úmluvy, nemají jednoznačný obsah, což porušuje zásadu právního státu a znemožňuje určit, k čemu je smluvní stát Istanbulské úmluvy povinen.¹⁴³ Ke zmíněnému článku 4, odst. 3 Istanbulské úmluvy, který odděluje pohlaví od genderu tím, že deklaruje *„ustanovení této úmluvy, obzvláště pak opatření zaměřená na ochranu práv obětí, budou implementována bez diskriminace na jakémkoli základě, například pohlaví, genderu, rasy...“*¹⁴⁴ ostatně při vytváření textu Istanbulské úmluvy uplatily výhradu

¹⁴³ Decision number 13 of the Constitutional Court of Bulgaria. 27. července 2018. Bulharsko.

¹⁴⁴ Čl. 4 odst. 3 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

Litva a Rusko.¹⁴⁵ Itálie pak při podpisu Istanbulské úmluvy učinila prohlášení, podle něhož bude tento dokument uplatňovat v souladu se zásadami a ustanoveními italské ústavy, čímž sice nepřímo, ale poměrně jednoznačně vyjádřila obavy z nepředvídatelných důsledků, jež s sebou Istanbulská úmluva přinese, a to nejen ve vztahu k definici genderu, ale také z důvodu, že její text nebyl adekvátně projednán a byl schválen bez hlasování.¹⁴⁶

Domnívám se, že lze očekávat, že kritika moderní interpretace termínu gender bude ze strany oponentů v následujících letech sílit, neboť se již začínají projevovat dopady této redefinice neboli zavržení mužství a ženství jako určité biologické danosti. Problematičnost pojmání ženství a mužství jako sociální konstruktů již můžeme pozorovat např. na případech biologických mužů v ženských sportech¹⁴⁷¹⁴⁸ nebo odsouzených sexuálních násilníků v ženských věznicích, kteří se prohlásili za ženy.¹⁴⁹ Ve Skotsku se stala terčem kritiky spisovatelka J. K. Rowling za to, že financuje sociální služby určené ženám, jež se staly obětmi domácího násilí, neboť tento projekt byl určen pouze biologickým ženám a nikoli těm, kteří se jako ženy identifikují. Záměr J. K. Rowling dobře osvětluje případ z anglického Brightonu, kdy byla ženská oběť sexuálního zneužívání v dětství odmítnut přístup do ženské podpůrné skupiny, neboť vznesla požadavek na to, aby jí byla poskytnuta taková skupinová terapie, kde budou přítomny pouze biologické ženy. Tato ženská oběť považovala za nemožné zotavit se z traumat, které jí v minulosti způsobili muži, za přítomnosti právě biologických mužů, nehledě na to, zda se identifikují jako ženy. V takovém prostředí by se prý necítila

¹⁴⁵ REPORT OF THE 8th MEETING. Štrasburk. 12. ledna 2011. s. 4. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680593f8f>.

¹⁴⁶ AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014. s. 113.

¹⁴⁷ SCANLAN, Paula. *I swam with trans athlete Lia Thomas – the woke left don't care about women's rights*. Online. *The Telegraph*. 30. srpna 2023. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2023/08/30/lia-thomas-transgender-womens-sports-swimming-metoo/>. [cit. 2023-11-06].

¹⁴⁸ MAHONY, Jack. *Fans and competitors share outrage after transgender athlete Austin Killips wins women's cycling race in New Mexico*. Online. *SkyNews.com.au*. 2. května 2023. Dostupné z: <https://www.skynews.com.au/australia-news/sport/fans-and-competitors-share-outrage-after-transgender-athlete-austin-killips-wins-womens-cycling-race-in-new-mexico/news-story/9bf7f5612303ab9acb3f680f0663f0e5>. [cit. 2023-11-06].

¹⁴⁹ RYŠÁNEK, Adam. *Transgender násilnice ve Skotsku nesmí do ženské věznice*. Online. *Seznam Zprávy*. 30. ledna 2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-znasilnil-zeny-pak-rekl-ze-je-zena-a-skoncil-v-zenske-veznici-224753>. [cit. 2023-11-07].

bezpečně. Její požadavek byl označen za transfobní a přístup ke skupinové terapii jí proto nebyl umožněn, což této oběti znemožnilo léčbu jejího traumatu, neboť dané centrum zřizující podpůrné skupiny, je jediným takovým místem v hrabství Sussex.¹⁵⁰¹⁵¹ Výše uvedené tendence tedy naznačují, že termín gender tak, jak je interpretován v Istanbulské úmluvě, v praxi může vést k velmi problematickým situacím, které jsou v rozporu s cíli Istanbulské úmluvy, tedy prevencí a bojem proti násilí na ženách a v konečném důsledku i oslabení ženských práv jako takových, což ani zdaleka není záměrem tohoto mezinárodněprávního dokumentu.

5. Vybrané instituty a závazky v kontextu dopadu Istanbulské úmluvy

Istanbulská úmluva si klade za cíl prevenci a ochranu žen před veškerými formami násilí a také stíhání a celkové potlačení násilí vůči ženám a domácího násilí. Násilí na ženách považuje tato úmluva za porušení lidských práv a v některých případech ho označuje za trestný čin. Každá z 12 kapitol se proto věnuje některému z mnoha aspektů fenoménu domácího násilí a násilí na ženách. Ustanovení Istanbulské úmluvy se dotýkají problematiky prevence a zakotvují jednotlivá opatření, která mají v této prevenci pomoci. Mezi tato opatření se řadí např. osvětové kampaně, zavedení preventivních programů na všech úrovních vzdělávání, zapojení soukromého sektoru a médií či odborné přípravy odborníků. Ústředním tématem Istanbulské úmluvy je také ochrana obětí. Kapitola IV proto obsahuje opatření týkající se zřízení specializovaných podpůrných služeb a zařízení jako např. telefonní linky důvěry či azylové domy. Dalším důležitým aspektem Istanbulské úmluvy, jež je obsažen v kapitole 5, je zakotvení celé řady nových trestných činů, jako např. stalking, nucené manželství, nucený potrat, nucená sterilizace nebo mrzačení ženských pohlavních orgánů. Tyto

¹⁵⁰ BINDEL, Julie. *JK Rowling works her magic again: she has launched a new feminist revolution*. Online. UnHerd. 12. prosince 2022. Dostupné z: <https://unherd.com/2022/12/jk-rowling-works-her-magic-again/>. [cit. 2024-03-03].

¹⁵¹ SUMMERS, Sarah. *Help Sarah's Legal Challenge to Secure Female Only Rape Crisis Therapy*. Online. CrowdJustice. Dostupné z: <https://www.crowdjustice.com/case/help-sarahs-legal-challenge/>. [cit. 2024-03-03].

trestné činy jsou smluvní strany povinny do svých vnitrostátních právních řádů začlenit. Istanbulská úmluva rovněž obsahuje podrobná ustanovení o vyšetřování, trestním stíhání, ochranných opatřeních, právní pomoci obětem a mezinárodní spolupráci v občanských a trestních věcech.¹⁵²

5.1. Istanbulská úmluva a statistiky počtu sexuálních trestných činů

S ohledem na skutečnost, že jedním ze zásadních cílů Istanbulské úmluvy je již zmíněná prevence a celkové potlačení násilí vůči ženám a domácího násilí, jako kritérium pro posouzení úspěšnosti by tedy v teoretické rovině měla sloužit data o tom, zda došlo k redukci tohoto jevu. Zásadní problém tohoto posuzování však spočívá v nespolehlivosti statistik týkajících se sexuálního a domácího násilí, neboť z řady průzkumů vyplývá, že značná část těchto incidentů zůstane nenahlášena, a tudíž nejsou oficiálně zaznamenány, a to i v rámci členských států Evropské unie.¹⁵³¹⁵⁴ Záměrem Istanbulské úmluvy je toto změnit a navést smluvní státy k přijetí takových mechanismů a systémových změn, díky kterým již oběti násilí nebudou mít obavu incidenty nahlašovat, neboť budou mít důvěru v to, že jim systém trestního soudnictví dané země skutečně pomůže. Toto samozřejmě může způsobit přirozený nárůst počtu nahlášených případů poté, co daný stát ratifikuje Istanbulskou úmluvu. Na druhou stranu, i mezi jednotlivými zeměmi s ratifikovanou Istanbulskou úmluvou se vyskytují značné rozdíly v právní úpravě problematiky sexuálního násilí, a tato skutečnost se pak může značně odrážet ve statistikách. Kupříkladu ve Švédsku lze v posledních letech pozorovat značný nárůst sexuálních trestných činů, dle údajů z roku 2020 dokonce

¹⁵² AGNELLO, Francesco. A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014. s. 87-89.

¹⁵³ *Facts and figures: Ending violence against women*. Online. UN Women. Dostupné z: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>. [cit. 2024-03-04].

¹⁵⁴ *Violence against women: an EU-wide survey*. 2015. European Union Agency for Fundamental Rights. ISBN 978-92-9239-999-3.

nejvyšší z celé Evropy.¹⁵⁵¹⁵⁶ Švédsko, které Istanbulskou úmluvu ratifikovalo v roce 2014¹⁵⁷, však představuje stát s jednou z nejpřísnějších legislativ v oblasti sexualizovaného násilí. Od roku 2018 znamená ve Švédsku sex bez souhlasu znásilnění. Úprava sexuálních trestných činů je založena na principu dobrovolnosti. Pachatel může být odsouzen za znásilnění i bez použití výhrůžek nebo násilí. Švédské soudy proto zkoumají, zda možná oběť znásilnění vyjádřila souhlas slovy, skutky či jiným obdobným způsobem. Za znásilnění lze také odsoudit osobu, jež zneužije oběť, která je velmi opilá, spí, pod vlivem drog, v bezvědomí či se ocitla ve zvláště zranitelné situaci. Ve Švédsku také od roku 2018 existují trestné činy znásilnění z nedbalosti a sexuální napadení z nedbalosti. Pachatel tedy může být odsouzen za znásilnění či sexuální napadení za situace, kdy si měl uvědomit, že se druhá osoba neúčastní sexuálního aktu dobrovolně, a přesto s ní sexuální akt vykonal.¹⁵⁸ Švédsko učinilo značný pokrok i v oblasti školení policistů zaměřené na problematiku genderově podmíněného násilí. Obětem sexuálních trestných činů např. zaručuje právo na vlastního advokáta.¹⁵⁹ Za učiněná opatření, jež se bezesporu mohla pozitivně projevit na odvaze obětí sexuální násilí nahlásit a jež Švédsko přijalo po ratifikaci Istanbulské úmluvy, bylo pochváleno i GREVIEM.¹⁶⁰ Nárůst nahlášených sexuálních trestných činů koreluje však i s nárůstem některých jiných druhů kriminality ve Švédsku, kdy např. registruje značný nejvyšší nárůst střelb se smrtelným následkem¹⁶¹, a také velmi vysokou mírou celkové kriminality v této skandinávské zemi. Dle údajů z roku 2023 mělo Švédsko 4. nejvyšší míru kriminality v Evropě.¹⁶² Na druhou stranu, míra celkové

¹⁵⁵ *Number of reported cases of sexual offences in Sweden from 2012 to 2022, by type*. Online. Statista. 13. února 2024. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1177271/number-of-reported-cases-of-sexual-offence-in-sweden-by-type/>. [cit. 2024-03-04].

¹⁵⁶ MCEVOY, Olan. *Rate of reported sexual violence in Europe in 2020, by country*. Online. Statista. 31. srpna 2023. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1268551/sexual-violence-rate-europe-country/>. [cit. 2024-03-06].

¹⁵⁷ *Country Monitoring - Sweden*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/sweden>. [cit. 2024-03-05].

¹⁵⁸ *Sexual offences*. Online. Swedish Prosecution Authority. Dostupné z: <https://www.aklagare.se/en/affected-by-crime/sexual-offences/>. [cit. 2024-03-05].

¹⁵⁹ CARROLL, Caitlin P. *The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals*. Nordic Journal of Criminology. 2021. ISSN 2578-9821.

¹⁶⁰ *GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden*. 21. ledna 2019. odst. 179-184. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-inf-2018-15-eng-final/168091e686>.

¹⁶¹ FLECK, Anna. *Sweden's Deadly Gun Violence*. Online. Statista. 2. října 2023. Dostupné z: <https://www.statista.com/chart/30946/annual-number-of-fatal-shootings-in-sweden/>. [cit. 2024-03-05].

¹⁶² *Europe: Crime Index by Country 2023*. Online. Numbeo. Dostupné z: https://www.numbeo.com/crime/rankings_by_country.jsp?title=2023@ion=150. [cit. 2024-03-06].

kriminality ve Švédsku spíše stagnuje¹⁶³. Z toho může vyplývat, že se na tomto nárůstu počtu nahlášených případů skutečně mohly z části opravdu projevit novely, jež v této oblasti Švédsko přijalo. Naproti tomu např. Albánie, jež Istanbulskou úmluvu ratifikovala v roce 2013¹⁶⁴, má dle údajů z roku 2020 jeden z nejnižších počtů nahlášených sexuálních útoků v Evropě¹⁶⁵. Dle GREVIA albánská definice znásilnění neodpovídá požadavkům Istanbulské úmluvy, neboť aby pachatel, aby spáchal trestný čin znásilnění, musí použít násilí. Istanbulská úmluva považuje dle článku 36 za sexuální násilí jakýkoli akt sexuální povahy, jež je vykonán bez souhlasu oběti, což vede k tomu, že většina případů znásilnění může zůstat nenahlášena a nepotrestána¹⁶⁶. Tomuto ostatně i odpovídají dostupná data, jež evidují jen minimum případů sexuálního násilí. Dle statistické ročenky dosazoval v roce 2014 počet odsouzených za znásilnění 3 osob a roku 2015 pak 4 osob, z čehož může vyplývat, že většina obětí sexuálního násilí dostane dle GREVIA v Albánii jen malou nebo dokonce žádnou ochranu.¹⁶⁷ Co se týče celkové míry kriminality v Albánii, na evropském žebříčku se roku 2023 ocitla na 11. místě¹⁶⁸, přičemž kriminalita spíše dlouhodobě neroste.¹⁶⁹ Z případu Švédska a Albánie tedy může vyplývat, že narůstající počet nahlášených případů sexuálního násilí může znamenat zlepšení podmínek obětí tohoto druhu násilí. Je však nezbytné brát v potaz i další faktory jako celkovou kriminalitu v dané v zemi – i taková data však může ovlivňovat spousta faktorů jako přesnost statistik či trestněprávní předpisy dané země. Proto se v případě navýšení počtu nahlášených případů sexuálního násilí posuzuje přínosnost Istanbulské úmluvy dle mého názoru velmi obtížně. Nehledě na to, že je velmi obtížné do detailu zmapovat statistiky ve všech státech, které Istanbulskou úmluvu ratifikovaly a zahrnout do tohoto zkoumání i

¹⁶³ DYVIK, Einar H. *Crime in Sweden - statistics & facts*. Online. Statista. 10. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/7088/crime-in-sweden/#topicOverview>. [cit. 2024-03-05].

¹⁶⁴ *Country Monitoring - Albania*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/albania>. [cit. 2024-03-05].

¹⁶⁵ MCEVOY, Olan. *Rate of reported sexual violence in Europe in 2020, by country*. Online. Statista. 31. srpna 2023. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1268551/sexual-violence-rate-europe-country/>. [cit. 2024-03-06].

¹⁶⁶ *GREVIO Baseline Evaluation Report Albania*. 24. listopadu 2017. odst. 137. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-albania/16807688a7>.

¹⁶⁷ *GREVIO Baseline Evaluation Report Albania*. 24. listopadu 2017. odst. 109. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-albania/16807688a7>.

¹⁶⁸ *Europe: Crime Index by Country 2023*. Online. Numbeo. Dostupné z: https://www.numbeo.com/crime/rankings_by_country.jsp?title=2023@ion=150. [cit. 2024-03-06].

¹⁶⁹ *Albania Crime Rate & Statistics 1992-2024*. Online. Macrotrends. Dostupné z: https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/ALB/albania/crime-rate-statistics#google_vignette. [cit. 2024-03-06].

veškeré faktory, jež statistiky ovlivňují. Státy jako Švédsko a Albánie tedy byly zvoleny pouze pro příklad.

5.2. Důsledky přijetí Istanbulské úmluvy v jednotlivých smluvních státech

Již zmíněné legislativní změny v oblasti sexuálního provedené roku 2018 ve Švédsku však přirozeně vedou k otázce, zda proběhly novely trestního práva po ratifikaci Istanbulské úmluvy i v jiných státech. Na tuto otázku přináší odpověď analýza s názvem *Boj proti násilí na ženách a domácímu násilí v Evropě – přidaná hodnota Istanbulské úmluvy a zbývající výzvy*¹⁷⁰ vydaná roku 2020 Evropským parlamentem, jež se zabývá konkrétními dopady Istanbulské úmluvy ve 27 státech Evropské unie. Ve vztahu k jednotlivým závazkům a institutům vyplývajícím z Istanbulské úmluvy tedy v této části kapitoly rozeberu především tuto studii, jež dává podrobný náhled na důsledky ratifikace Istanbulské úmluvy v jednotlivých zemích. Z této studie vyplývá, že s výjimkou Kypru všechny státy, které Istanbulskou úmluvu ratifikovaly, uskutečnily v souvislosti s ratifikací alespoň některé legislativní změny. Legislativní změny však provedly kromě Litvy a Lotyšska i země, jež Istanbulskou úmluvu stále neratifikovaly, a to za účelem sladění právního řádu s Istanbulskou úmluvou. Kupříkladu v České republice došlo v roce zákonem č. 287/2018 Sb. k novelizaci trestního zákoníku, která zahrnovala i kriminalizaci nucených sňatků.¹⁷¹ Novelizace trestního práva neproběhla pouze v případě v České republice. Jedná se o nejčastější změnu v souvislosti s podpisem či ratifikací Istanbulské úmluvy. Novelizace trestního práva nejčastěji zahrnovala zavedení nových trestných činů (např.

¹⁷⁰ MEURENS, Nathalie a kolektiv. *Tackling violence against women and domestic violence in Europe – The added value of the Istanbul Convention and remaining challenges*. Online. European Parliament. Říjen 2020. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU\(2020\)658648_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU(2020)658648_EN.pdf). [cit. 2024-03-09].

¹⁷¹ MEURENS, Nathalie. *Tackling violence against women and domestic violence in Europe – The added value of the Istanbul Convention and remaining challenges*. Online. European Parliament. Říjen 2020. s. 34-38. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU\(2020\)658648_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU(2020)658648_EN.pdf). [cit. 2024-03-09].

mrzačení ženských pohlavních orgánů, pronásledování nebo nucené manželství) či definici redefinici skutkových podstat (např. znásilnění, sexuální obtěžování, domácí násilí), změnu promlčecích lhůt pro zahájení trestního stíhání u některých trestných činů, přijetí samostatných zákonů týkajících se např. sexuálního násilí a násilí na ženách, ochrany žadatelů o azyl, kteří se stali oběťmi genderově podmíněného násilí nebo podpůrných služeb pro oběti. Většina respondentů navíc dle průzkumu zlepšení dostupnosti specializovaných podpůrných služeb zaznamenala.¹⁷² Výsledky průzkumu se opírají o fakta, neboť např. v Belgii vedl závazek Istanbulské úmluvy k posílení krizových služeb pro oběti znásilnění či sexuálního násilí ke zřízení tří pilotních center pro sexuální násilí v této zemi. Poskytnutá podpora pak značné části obětí dodala odvalu nahlásit sexuální incident na policii, čímž vzrostl celkový počet nahlášených případů sexuálního násilí.¹⁷³ Na základě tohoto průzkumu lze tedy říci, že Istanbulská úmluva smluvní státy skutečně přiměla smluvní státy učinit určité legislativní změny, čímž lze do jisté míry potvrdit její přínos v této oblasti.

5.3. Zásada non-refoulement

Na závěr této kapitoly ještě krátce rozeberu zásadu non-refoulement neboli zásadu nenavracení, neboť ve vztahu k této zásadě existují některé pochybnosti. V souvislosti s Istanbulskou úmluvou o zásadě nenavracení hovoříme v souvislosti genderově podmíněnou žádostí o azyl, jež je zakotvena v článku 60. Genderově podmíněná žádost o azyl se vztahuje na osoby utíkající před genderově podmíněným násilím. Istanbulská úmluva usiluje o to, aby genderově podmíněné násilí bylo považováno za formu perzekuce ve smyslu *Úmluvy o právním postavení uprchlíků*. Zásadu nenavracení pak upravuje článek 61 Istanbulské úmluvy. Dle Úmluvy o

¹⁷² MEURENS, Nathalie. *Tackling violence against women and domestic violence in Europe – The added value of the Istanbul Convention and remaining challenges*. Online. European Parliament. Říjen 2020. s. 34-38. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU\(2020\)658648_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU(2020)658648_EN.pdf). [cit. 2024-03-09].

¹⁷³ MEURENS, Nathalie. *Tackling violence against women and domestic violence in Europe – The added value of the Istanbul Convention and remaining challenges*. Online. European Parliament. Říjen 2020. s. 102. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU\(2020\)658648_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU(2020)658648_EN.pdf). [cit. 2024-03-09].

právním postavení uprchlíků zásada nenavrácení smluvní stát zavazuje, že nevyhostí uprchlíka do země, v níž „by jeho život či osobní svoboda byly ohroženy na základě jeho rasy, náboženství, národnosti či příslušnosti k určité společenské vrstvě či politického přesvědčení“.¹⁷⁴ Vztahuje se však i na žadatele o azyl, jehož status nebyl ještě formálně určen a kterému hrozí v případě návratu do země původu či pobytu nebezpečí.¹⁷⁵ Tato zásada nejde uplatnit za situace, kdy uprchlík může být ze závažných důvodů považován za nebezpečného pro společnost v zemi, ve které se nachází nebo byl usvědčen konečným rozsudkem za zvláště těžký trestný čin.¹⁷⁶ Výjimku ze zásady nenavrácení však Istanbulská úmluva neobsahuje a naopak k obecné zásadě nenavrácení přidává ustanovení, podle kterého nesmí být žádná oběť násilí bez ohledu na status či místo pobytu za žádných okolností navrácena do jakékoli země, v níž by byla ohrožena na životě. Explanatory report nicméně vysvětluje, že toto ustanovení nevyklučuje použití výjimky vyplývající právě z Úmluvy o právním postavení uprchlíků, pouze ukládá smluvním stranám povinnost, aby zajistily, že i osoby, u nichž byla žádost o azyl zamítnuta, nebudou navráceny do země, kde jim hrozí nebezpečí.¹⁷⁷ Nic tedy nenasvědčuje tomu, že v důsledku ratifikace Istanbulské úmluvy nelze ze země deportovat obzvláště společensky nebezpečné osoby, jimž byl udělen azyl z důvodu genderově podmíněného násilí. Bude však záležet zejména na jednotlivých interpretacích tohoto ustanovení.

V této kapitole jsem se pokusila zanalyzovat určitý vývoj, kterým prošly smluvní státy od podpisu Istanbulské úmluvy, a to i v kontextu statistik trestné činnosti z některých zemí. V tomto směru jsem se tedy částečně odchýlila od původní struktury. Ratifikace či samotný podpis Istanbulské úmluvy nicméně pro řadu států představoval impuls k legislativním změnám v oblasti boje proti sexuálnímu násilí. Mezi přínosy Istanbulské úmluvy také bezesporu patří i určitá celospolečenská debata o násilí na ženách, kterou se na popud jejího vzniku podařilo vyvolat. Tato debata samozřejmě

¹⁷⁴ Čl. 33 odst. 1 Úmluvy o právním postavení uprchlíků. Ženeva. 28. července 1951.

¹⁷⁵ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Rada Evropy. Istanbul. 11. 5. 2011

¹⁷⁶ Čl. 33 odst. 2 Úmluvy o právním postavení uprchlíků. Ženeva. 1951.

¹⁷⁷ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. Rada Evropy. Istanbul. 11. 5. 2011. odst. 322.

odkryla i některé problematické oblasti, jež s sebou Istanbulska přináší společně v balíčku s poměrně nekontroverzními a důležitými závazky.

6. Úloha a činnost nezávislého orgánu GREVIO

Důležitou část Istanbulské úmluvy představuje ustanovení o zřízení monitorovacího orgánu, jež je pověřen vyhodnocováním implementace Istanbulské úmluvy v zemích, které ji ratifikovaly. Tento monitorovací orgán se nazývá *Expertní skupinou pro potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí* (dále jen „GREVIO“). Monitorovací orgán GREVIO se skládá z nejméně z 10 a nejvíce 15 členů, jež disponují širokou škálou odborností a zastupují obě pohlaví i různé regiony. Členové GREVIA volí Výbor stran¹⁷⁸ z kandidátů nominovaných smluvními stranami na čtyřleté funkční období, a to s možností jednoho znovuzvolení.¹⁷⁹ V současnosti se GREVIO skládá z 11 žen a 4 mužů¹⁸⁰. Tuto skutečnost lze hodnotit spíše rozporuplně, neboť je v rozporu s deklarovanými cíli Rady Evropy o dosažení vyvážené účasti žen a mužů na politickém a veřejném rozhodování.¹⁸¹

Vedle GREVIA byl ustanoven ještě Výbor stran, jež se skládá z představitelů signatářských stran Úmluvy.¹⁸² Výbor stran svolává generální tajemník Rady Evropy. Výbor stran byl pověřen na své první schůzi zvolit členy GREVIA¹⁸³, což se také 8. července 2015 stalo.¹⁸⁴ Po uskutečnění první schůze se může Výbor stran scházet za okolnosti, že o schůzi požádá nejméně třetina stran, předseda Výboru stran nebo generální tajemník.¹⁸⁵

¹⁷⁸ Dle čl. 67, odst. 1 a 2 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí se Výbor stran skládá z představitelů signatářských stran Úmluvy a svolává jej generální tajemník Rady Evropy.

¹⁷⁹ Čl. 66 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

¹⁸⁰ *GREVIO Members*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/members2>. [cit. 2024-03-22].

¹⁸¹ *Achieving Balanced Participation of Women and Men in Political and Public Decision-Making*. Online. Council of Europe. Dostupné z: [https://www.coe.int/en/web/genderequality/balanced-participation#%2216805331%22:\[2\]](https://www.coe.int/en/web/genderequality/balanced-participation#%2216805331%22:[2]). [cit. 2024-03-22].

¹⁸² Čl. 67 odst. 1 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

¹⁸³ Čl. 67 odst. 2 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

¹⁸⁴ 1st meeting of the Committee of the Parties – meeting report. Štrasburk. 4. května 2015. s. 6. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046497f>.

¹⁸⁵ Čl. 67 odst. 2 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

Základní monitorovací mechanismus pro vyhodnocování implementace Istanbulské úmluvy ze strany smluvních států představuje dotazník, který sestavuje GREVIO. Povinností smluvních států je předkládat generálnímu tajemníkovi Rady Evropy zprávu – sestavenou na základě zmíněného dotazníku – o legislativních opatřeních, kterými implementují do svého právního řádu závazky stanovené v Istanbulské úmluvě. Tajemník posléze tuto zprávu předává GREVIU k vyhodnocení a konzultaci s představiteli dotčené smluvní strany.¹⁸⁶ Informace o implementaci Istanbulské úmluvy však GREVIO nemusí získávat pouze ze zpráv vypracovaných smluvními státy, ale od lidskoprávních nevládních organizací či národních institucí, které působí v oblasti lidských práv¹⁸⁷. V České republice se jedná např. o vládního zmocněnce pro lidská práva, o Kancelář veřejného ochránce práv nebo o Radu vlády pro lidská práva. GREVIO může pro svou monitorovací činnost využít také informací od komisaře pro lidská práva Rady Evropy, od Parlamentního shromáždění či od jiných specializovaných orgánů Rady Evropy.¹⁸⁸ V případě, že se informace získané od smluvního státu vyjeví jako nedostatečné či dojde ke zjištění jiných důvěryhodných informací, může GREVIO pověřit své členy prošetřením situace, o němž následně musí vypracovat zprávu. Za tímto účelem mohou pověření členové navštívit i dotčený stát.¹⁸⁹ Po ukončení šetření je dotčený stát obeznámen s jeho výsledky a pokud je to nezbytné, výsledky jsou předány i Výboru stran a Výboru ministrů Rady Evropy s připomínkami či doporučeními.¹⁹⁰

O tom, jak si jednotlivý stát vede v implementaci Istanbulské úmluvy, sestavuje GREVIO návrh zprávy, který je státu posléze předložen k připomínkám. Tyto připomínky jsou poté zohledněny ve finálním znění této evaluační zprávy. Veškeré získané informace o opatřeních učiněných dotčeným státem za účelem implementace závazků uložených v Istanbulské úmluvě posléze GREVIO vyhodnotí a sumarizuje ve

¹⁸⁶ Čl. 68 odst. 1 a 2 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

¹⁸⁷ Čl. 68 odst. 5 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011

¹⁸⁸ Čl. 68 odst. 8 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011

¹⁸⁹ Čl. 68 odst. 14 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011

¹⁹⁰ Čl. 68 odst. Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011

finálním znění zprávy. Toto finální znění obdrží, jak dotčený stát, tak Výbor stran. Zpráva je přístupná veřejně.¹⁹¹ Mezi další pravomoc GREVIA patří také pravomoc vyžádat si zvláštní zprávu o opatřeních učiněných pro prevenci vzniku závažného a setrvalého vzorce násilného chování vůči ženám. Tuto zprávu si může GREVIO vyžádat za situace, kdy získá důvěryhodné informace o vzniku problému, který vyžaduje okamžitou pozornost z důvodu prevence či omezení rozsahu závažných porušení Istanbulské úmluvy.¹⁹² GREVIO v rámci monitoringu plnění závazků počítá i s účastí národních parlamentů.¹⁹³

6.1. Jiné monitorovací orgány působící v rámci Rady Evropy

GREVIO nepředstavuje jediný monitorovací orgán, který byl ustanoven pro vyhodnocování implementace smluv vydaných Radou Evropou. Za zmínku stojí např. *Výbor expertů pro boj proti pašování osob* (dále jen „GRETA“), který vyhodnocuje plnění závazků z Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi.¹⁹⁴ Dalším monitorovacím orgánem je *Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* (dále jen „CPT“), který posuzuje již více než 30 let plnění závazků z *Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání*. CPT byla udělena řada pravomocí. Jednou z těchto pravomocí je např. neomezený přístup do jakýchkoli míst, kde se nacházejí osoby zbavené svobody a právo pohybu se v těchto místech bez omezení.¹⁹⁵ CPT také může bez přítomnosti dalších osob vyslychat osoby zbavené svobody. Po každé návštěvě pak CPT vypracovává neverejnou zprávu o skutečnostech zjištěných během návštěvy. V případě, že smluvní stát neposkytuje plnou součinnost a situaci se

¹⁹¹ Čl. 68 odst. 14 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

¹⁹² Čl. 68 odst. 10 a 11 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.

¹⁹³ Čl. 70 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011

¹⁹⁴ Čl. 36 Úmluvy Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi. Varšava. 16. května 2005.

¹⁹⁵ Čl. 8, odst. 2, písm. c) a odst. 3. Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Štrasburk. 26. listopadu 1987.

nedostává zlepšení ve světle doporučení CPT, může CPT poté, co smluvní stát dostal možnost vyjádřit své stanovisko, učinit veřejné prohlášení¹⁹⁶ Výsady a imunity, jichž požívají členové CPT, se od výsad a imunit, kterými požívají členové GREVIA, příliš neliší. Členové obou monitorovacích orgánů mají imunitu vůči zatčení a zadržení či vynětí z jakýchkoli omezení svobody při odjezdu a návratu do země trvalého pobytu. Oficiální korespondence a sdělení členů těchto orgánů nesmí být podrobeny cenzuře. Totéž platí i ve vztahu ke svobodě slova a nezávislosti při plnění stanovených povinností. Na členy těchto orgánů se vztahuje imunita v souvislosti s konáním při výkonu jejich funkce, a to i za situace, kdy již dané osoby tyto funkce nezastávají.¹⁹⁷ V této kapitole se však budu věnovat zejména problematice monitorovacího orgánu GREVIO, orgány jako GRETA nebo CPT jsem uvedla pouze jako příklad obdobných mechanismů, které vedle GREVIA fungují na půdě Rady Evropy. Proto se jimi dále v této kapitole nebudu zabývat.

6.2. Monitorovací činnost orgánu GREVIO – komparace evaluačních výstupů

V této části se zaměřím na jednotlivé výstupy neboli monitorovací praxi monitorovacího orgánu GREVIO. Právě monitorovací praxe bývá jedním z nejčastějších terčů kritiky ze strany odpůrců Istanbulské úmluvy. Výstupy GREVIA bývají označovány za ideologicky předpojaté. S ohledem na rozsáhlost výstupů GREVIA není mým cílem postihnout celou problematiku monitorovací činnosti tohoto orgánu. Některé oblasti činnosti jsem také s ohledem na propojenost s rozebíraným tématem zmínila v předešlých kapitolách, rozebírat je tedy v této kapitole znovu považuji za nadbytečné. Zaměřím se tedy pouze průřezově na některé problematické či kontroverzní aspekty.

¹⁹⁶ Čl. 10 Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Štrasburk. 26. listopadu 1987.

¹⁹⁷ Srov. Dodatku Privilegia a imunity vztahující se k čl. 66 Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí a Přílohy Výsady a imunity vztahující se k čl. 16 Evropské úmluvy o zabránění mučení a nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestání

Za problematický aspekt vyplývající z výstupů z monitorovací činnosti GREVIA lze považovat interpretaci násilí na ženách, na níž se tento orgán v souladu s článkem 2 Istanbulské úmluvy odvolává. GREVIO interpretuje násilí na ženách jako genderově podmíněný fenomén neboli že násilí jsou ženy vystaveny zejména z důvodu, že jsou ženami, přičemž ve svých výstupech trvá na tom, že tato teze pro něj představuje jedinou akceptovatelnou interpretaci. Albánii proto GREVIO vytýkalo, že trestný čin domácího násilí zařazuje mezi trestné činy „*proti dětem, manželství a rodině*“ se zvláštním zřetelem k potřebám dětí, starších osob a zdravotně postižených osob. Takové hledisko je podle GREVIA v rozporu s daty, jež ukazují, že zdaleka nejpočetnější skupinu obětí domácího násilí představují ženy, a proto přehlíží aspekt genderové podmíněnosti domácího násilí.¹⁹⁸ Totéž GREVIO kritizovalo i v případě Srbska, kterému bylo vytýkáno, že národní legislativa v oblasti prevence domácího násilí přijatá na základě ratifikace Istanbulské úmluvy zaujímá stejný přístup k mezigeneračnímu domácímu násilí a domácímu násilí na ženách, čímž opomíjí genderovou dynamiku a otázky moci a kontroly v intimních vztazích. Zároveň GREVIO zdůrazňuje, že aby byl boj proti domácímu násilí na ženách úspěšný, je třeba provést důkladnou analýzu patriarchálních modelů rodiny a stereotypních genderových rolí v srbské společnosti.¹⁹⁹ Genderově neutrální přístup k problematice domácího násilí se GREVIO nelíbil ani v případě Polska, kde se veškeré politiky zabývají jak ženami, tak muži jako pachatelé i oběti. GREVIO uznává, že domácí násilí na mužích a chlapcích existuje, výzkumy ale naznačují, že jejich zkušenosti s domácím násilím se liší od ženských zkušeností. Polské zákony by měly brát více v potaz, že ženy jsou více vystaveny genderově podmíněnému násilí, a to v důsledku přetrvávajících nerovností mezi muži a ženami a také strukturálními vzorci diskriminace žen, jež jsou ospravedlňovány skrz společensky zakořeněné negativní stereotypy a předsudky vůči ženám. GREVIO v souvislosti s touto kritikou popisuje překážky, kterým čelí ženské oběti domácího násilí jako např. finanční závislost na násilném partnerovi, neplacení výživného ze strany otců dětí či obtíže při hledání dostupného bydlení.²⁰⁰ V případě

¹⁹⁸ GREVIO Baseline Evaluation Report Albania. 24. listopadu 2017. odst. 8. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-albania/16807688a7>.

¹⁹⁹ GREVIO Baseline Evaluation Report Serbia. 29. listopadu 2019. odst. 7. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-serbia/16809987e3>.

²⁰⁰ GREVIO Baseline Evaluation Report Poland. 21. srpna 2021. odst. 6. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-baseline-report-on-poland/1680a3d20b..>

Itálie GREVIO projevilo znepokojení nad měnící se italskou politickou situací, neboť se voličská podpora přesunula ke konzervativnějším politickým hnutím preferujícím právě odmítaný genderově neutrální přístup.²⁰¹ Belgii pak byl vytknut nedostatek genderové perspektivy v právních předpisech i akčních plánech udržována nebo dokonce podporována v důsledku tendencí klást ženy a muže na stejnou, symetrickou roveň jako potenciální oběti a potenciální pachatele. Kupříkladu v materiálu pro vyhodnocování rizik je dokonce uvedeno, že by bylo zastaralé zaměřovat se v rámci fenoménu domácího násilí pouze na násilí na ženách. Kampaň proti znásilnění iniciovaná úřady zase sdělovala veřejnosti, že „*násilí nemá gender*“.²⁰²

Genderově neutrální přístup k otázce domácího násilí považuje GREVIO obecně za problematický, což reflektuje i ve svém Mid-Term Review, v němž shledává, že genderově neutrální přístup k domácímu násilí, jež nebere v úvahu hlavní příčinu genderově podmíněného násilí u žen, tedy gender, představuje problém u značné části monitorovaných států.²⁰³ Kupříkladu Dánsko se stalo terčem kritiky ze strany GREVIA z velmi specifického důvodu. Dánský národní akční plán (NAP) v otázce zločinů ze cti se až příliš zabývá kulturními příčinami tohoto typu násilí, aniž by bral v úvahu, že tomuto typu násilí jsou ženy vystaveny především kvůli tomu, že jsou ženy, nikoli z důvodu příslušnosti k určité kulturní či náboženské skupině. Tento kulturně orientovaný přístup pak nad rámec uvedeného napomáhá k upevňování stereotypů o etnických či náboženských menšinách a může vést k jejich následné diskriminaci.²⁰⁴ Podobné výtky směřovalo GREVIO vůči Švédsku, kdy jako problematické shledalo, že informační materiály pro učitele a studenty hovoří o násilí ze cti jako o násilí vyskytujícímu se výhradně mezi neetnickými Švédy. Dle GREVIA tento přístup zapříčiňuje stigmatizaci těchto komunit migrantů a znesnadňuje jejich integraci. Švédsko by se proto mělo zaměřit ve svých politikách na základní principy

²⁰¹ GREVIO Baseline Evaluation Report Italy. 13. ledna 2020. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-italy-first-baseline-evaluation/168099724e>.

²⁰² GREVIO Baseline Evaluation Report Belgium. 26. června 2020. odst. 9 a 10. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-belgium/16809f9a2c>.

²⁰³ *Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports*. 2022. odst. 12. Dostupné z: <https://rm.coe.int/prems-010522-gbr-grevio-mid-term-horizontal-review-rev-february-2022/1680a58499>.

²⁰⁴ *GREVIO Baseline Evaluation Report Denmark*. 24. listopadu 2017. odst. 17. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-denmark/16807688ae>.

společné všem formám násilí na ženách, tedy genderovou podmíněnost.²⁰⁵ Není pochyb, že výtkami směřovanými na Dánsko a Švédsko GREVIO naráželo především na obavu ze stereotypizace a diskriminace muslimských komunit. Aby bylo možné s násilím na ženách skutečně bojovat, je dle mého názoru vhodné pojmout tuto problematiku komplexně. Zjednodušování tohoto problému na jeden jediný aspekt má však ke komplexnosti daleko a nabádá k úvaze, že se v tomto ohledu GREVIO dopouští zjednodušování, což se s ohledem na smysl Istanbulské úmluvy, tedy boje proti násilí na ženách, jeví poměrně kontraproduktivně. Postavení ženy nejen v různých částech světa i dnes stále velmi liší, odlišuje se i vnímání ženy napříč různými komunitami, a to i v zemích, které jsou v oblasti ženských práv premianty. Jak trefně poznamenal prof. Scheu, např. události oslav silvestrovské noci roku 2015/2016 v Kolíně nad Rýnem, během kterých došlo k více než 1000 sexuálním napadením žen, vynesly na světlo problematičnost tohoto konceptu. Feministické organizace tehdy tvrdily, že silvestrovské incidenty měly původ pouze v genderové podmíněnosti násilí, zlehčovaly jiné možné rozměry těchto útoků, jako např. původ pachatelů, jež dle jejich názoru neměl s útoky nic společného.²⁰⁶ Konstatování, že násilí na ženách má kořeny nejen v genderové podmíněnosti, ale i v mnoha v jiných aspektech, nelze označit za podporu stereotypů. Naopak toto může významně přispět k lepšímu pochopení ženské problematiky a následnému nastavení potřebných mechanismů, jež mohou pomoci s násilím páchaným na ženách bojovat ještě lépe. Záměrné popírání některých skutečností však ženám nepomůže.

Monitorovací činnost GREVIA nicméně navzdory zjevně negativnímu přístupu vůči tradičnímu pojmání genderových rolí spíše nenaplnuje obavy jejích odpůrců ve vztahu ke naprostému smazávání biologických rozdílů mezi pohlavími, a to ani v rámci školních osnov. Ve svých výstupech GREVIO chválí ty země, jež při zohledňování genderového hlediska neusilují o popření biologických odlišností mezi ženami a muži. GREVIO oceňuje ty státy, které v rámci azylového řízení berou ohled na specifické potřeby zranitelných žen a zaručují jim bezpečí a soukromí. Tedy zajišťují jim

²⁰⁵ GREVIO *Baseline Evaluation Report Sweden*. 21. ledna 2019. odst. 84-84. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-inf-2018-15-eng-final/168091e686>.

²⁰⁶ SCHEU, Harald Christian. *Istanbulská smlouva z pohledu lidských práv a mezinárodního práva. Stručný komentář k problematičným bodům Istanbulské úmluvy*. Online. s. 5. Dostupné z: <http://tradicni-rodina.cz/wp-content/uploads/2019/12/Doc.-Harald-Scheu-K-problem.-bodum.pdf>. [cit. 2023-10-05].

oddělené ubytování, koupelny a toalety od těch mužských, některé státy dokonce umožňují azylantkám zvolit si tlumočnicki stejného pohlaví.²⁰⁷

Jako další oblast vhodnou pro analýzu považují výstupů GREVIA týkající se vzdělání. Ostatně samotná Istanbulská úmluva na vzdělání odkazuje v článku 14. Důvod, proč na tuto sféru klade GREVIO velký důraz, je zřejmý např. z monitorovací zprávy určené pro Černou Horu. „*Postoje, přesvědčení a vzorce chování se utvářejí velmi brzy. Vzdělávací instituce proto hrají důležitou roli při prosazování rovnosti žen a mužů, vzájemného respektu v mezilidských vztazích a nenásilného řešení konfliktů.*“²⁰⁸ Kupříkladu Polsko se v této oblasti stalo terčem kritiky za to, že v předmětu Výuka k rodinnému životu vyučovaném na základních školách namísto výukových materiálů prezentujících nestereotypní genderové role ve svých formálních učebních osnovách, používá ty výukové materiály, které systematicky zobrazují ženy nikoli jako aktivní účastnice veřejného života, ale jako matky pečující o rodinu. To vytváří dle GREVIA stereotypy o podřízenosti žen a také živnou půdou pro násilí na ženách. GREVIO proto vyzvalo Polsko k revizi učebních osnov.²⁰⁹ V oblasti vzdělávání GREVIO znepokojuje segment soukromých škol, neboť na ně nelze uplatňovat takový dohled ze strany státu, jako na ty veřejné, a proto jejich osnovy mohou být v rozporu se závazky v Istanbulské úmluvě. Turecko bylo tedy varováno, že narůstající počet soukromých škol může vést k oslabení či dokonce zastavení dosud dosaženého pokroku a vyzváno, aby zajistilo, že výukové materiály v těchto školách nebudou podporovat genderově stereotypní narativy.²¹⁰ Naproti tomu Andorra byla pochválena za pořádání seminářů pro žáky středních škol za účelem dekonstrukce stereotypů a analýzu sociálních konstruktů jako např. mýtus romantické lásky, který udržuje nerovnosti mezi muži a ženami a může přispět k vytvoření násilného partnerského vztahu.²¹¹ Jako příklad dobré praxe v prosazování vzdělávání

²⁰⁷ *Rozbor naplňování Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulské úmluvy) ve vybraných státech Rady Evropy.* Odbor rovnosti žen a mužů. Úřad vlády. 2019. s. 125.

²⁰⁸ *GREVIO Baseline Evaluation Report Montenegro.* 25. října 2018. odst. 14. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-montenegro/16808e5614>.

²⁰⁹ *GREVIO Baseline Evaluation Report Poland.* 16. září 2021. odst. 81. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-baseline-report-on-poland/1680a3d20b>.

²¹⁰ *GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey.* 15. října 2018. odst. 109 a 111. Dostupné z: <https://rm.coe.int/eng-grevio-report-turquie/16808e5283>

²¹¹ *GREVIO Baseline Evaluation Report Andorra.* 30. listopadu 2020. odst. 73. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-andorra/1680a07ebd>.

oprostěného od genderových stereotypů je GREVIEM považováno také Portugalsko, kde jsou již od roku 2008 distribuovány příručky o genderu a občanství do všech školských zařízení – od předškolních po středoškolské. Tyto příručky si kladou za cíl mimo jiné začlenit genderový rozměr jak do pedagogických postupů, tak školních kultur i projektů a zavést téma rovnosti žen a mužů jako ústřední součást povinného školního předmětu zvaného Výchova k občanství. V Portugalsku je také zaveden předmět sexuální výchova jako povinný předmět základního a středoškolského vzdělávání. V případě povinné sexuální výchovy bylo však Portugalsko kritizováno za to, že se v rámci výuky tohoto předmětu věnuje více problematice reprodukce a prevenci před sexuálně přenosnými chorobami, než sociálním vztahům mezi dívkami a chlapci a negativním dopadům patriarchálních stereotypů.²¹²

Na základě průřezové analýzy zpráv GREVIA se tedy domnívám, že monitorovací činnost tohoto orgánu spíše nepřináší zklidnění situace ve vztahu k debatě okolo Istanbulské úmluvy. GREVIO ve svých výstupech kritizuje genderově neutrální přístup k problematice domácího násilí a násilí na ženách. Na jednu stranu, s ohledem na specifika, která s sebou přináší násilí na ženách a také na určité biologické rozdíly, se domnívám, že by ve vztahu k ženským obětem násilí měly být významně zohledňovány jejich specifické zkušenosti a potřeby. Zároveň by toto však nemělo vést ke zvýhodňování žen vůči mužům. Zejména pak vůči zranitelným skupinám jako chlapci či senioři, ve vztahu k dostupnosti pomoci a pozornosti, která je obětem násilí věnována. Důraz na čistě genderovou podmíněnost násilí na ženách zároveň nebere v potaz kulturní faktory, sociopatologické jevy a tento komplexní fenomén zjednodušuje pouze na jedinou proměnnou, která k jeho vysvětlení nepostačuje. V souladu s ideovými východisky Istanbulské úmluvy se GREVIO dopouští i hodnotících soudů, jež se týkají i tzv. nestereotypních rolí žen a mužů. Ze závěrů GREVIA vyplývá, že často považuje vyobrazování ženy jako matky jako ryze stereotypní a negativní, a naopak propagaci odlišných ženských rolí jako jev ryze pozitivní. Obrana tradičních hodnot by neměla sloužit jako zdůvodnění násilného a diskriminačního chování vůči ženám, na druhou stranu výstupy GREVIA mohou evokovat, že aby bylo vymýceno veškeré násilí na ženách a dosaženo úplné rovnosti

²¹² GREVIO *Baseline Evaluation Report Portugal*. 21. ledna 2019. odst. 87-91. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-reprt-on-portugal/168091f16f>.

žen a mužů, je třeba toto rozdělení rolí dekonstruovat. Domnívám se, že cílů Istanbulské úmluvy, tedy boje proti domácímu násilí a násilí na ženách, by se dosahovalo lépe, pokud by monitorovací praxe GREVIA nevytvářela úrodnou půdu pro potvrzování problematických ideologických aspektů Istanbulské úmluvy.

7. Český kontext

Na úvod kapitoly o českém kontextu ve vztahu k Istanbulské úmluvě považuji za důležité uvést, že na Istanbulskou úmluvu dopadá článek 10 Ústavy České republiky neboli jedná se mezinárodní smlouvu, k jejíž ratifikaci musí dát souhlas Parlament a musí být dále vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv. V případě, že by tato mezinárodní smlouva prošla po jejím podpisu úspěšným ratifikačním procesem, je součástí právního řádu České republiky s předností před vnitrostátními zákony. Pokud stanoví něco jiného než zákon, použije se tato mezinárodní smlouva. Předseda Nejvyššího správního soudu Karel Šimka v tomto kontextu upozornil na to, že na rozdíl od některých jiných států, u nichž má často podpis mezinárodních smluv spíše formální charakter a nezamýšlí závazky vyplývající z těchto smluv dodržovat, uvedený článek 10 Ústavy by v případě ratifikace automaticky Istanbulskou úmluvu vtáhnul do vnitrostátního práva s tím, že se posléze může stát podkladem pro nároky a spory u českých soudů.²¹³

7.1. Podpis Istanbulské úmluvy

Istanbulská úmluva byla Českou republikou podepsána dne 2. května 2016.²¹⁴ V souladu s článkem 78, odst. 2 Úmluvy učinila zároveň Česká republika při podpisu výhradu neaplikovat článek 44, odst. 1, písm. e) a odst. 3 Istanbulské úmluvy a dále také výhradu neaplikovat článek 59 Istanbulské úmluvy.²¹⁵ Istanbulská úmluva doposud nebyla Českou republikou ratifikována.

Podpisu Istanbulské úmluvy předcházela rozsáhlá kampaň lidskoprávních organizací. Za podpis se zasazovaly organizace jako Amnesty International, Česká

²¹³ *Předseda NSS Šimka: Závazky z Istanbulské úmluvy půjde uplatnit přímo u soudu.* Online. Česká justice. 30. května 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/05/predseda-nss-simka-zavazky-z-istanbulske-umluv-y-pujde-uplatnit-primo-u-soudu/>. [cit. 2024-03-04].

²¹⁴ Chart of signatures and ratifications of Treaty 210. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=210>. [cit. 2024-02-05].

²¹⁵ *Výhrady České republiky k Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011).* Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=229229>.

ženská lobby, Český svaz žen, Rosa, EAPN, Profem a Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty v ČR, které na podporu Istanbulské úmluvy zahájily kampaně jako Stop násilí na ženách nebo #ZaIstanbul. Podpis Istanbulské úmluvy také podporoval bývalý ministr pro lidská práva Jiří Dienstbier.²¹⁶ Proti podpisu Istanbulské úmluvy se naopak stavěl někdejší koaliční partner ČSSD, tedy KDU-ČSL reprezentovaná předsedou Pavlem Bělobrádkem a ministrem zemědělství a 1. místopředsedou KDU-ČSL Marianem Jurečkou.²¹⁷ Nakonec Česká republika dokument podepsala dne 2. května 2016.²¹⁸

Samotný dokument měl být Parlamentu k ratifikaci předložen v červnu 2018.²¹⁹ Na ratifikační proces vlády Bohuslava Sobotky proto měla navázat vláda Andreje Babiše. Sám Andrej Babiš ratifikaci Istanbulské úmluvy přislíbil, a podpořil práci neziskových organizací, které za ratifikaci lobbovaly, jmenovitě např. Českou ženskou lobby.²²⁰ Krátce nato však otočil a ratifikační proces odložil. Stěžejním důvodem této otočky byl odmítavý postoj části poslaneckého klubu hnutí ANO.²²¹ Někteří z poslanců tohoto hnutí lze dokonce zařadit mezi velmi aktivní odpůrce tohoto dokumentu, např. Patrik Nacher či Aleš Juchelka.²²²²²³ Jmenovitě Patrik Nacher již v roce 2018 upozorňoval na vzrůstající polarizaci veřejné debaty kolem Istanbulské

²¹⁶ Istanbulská úmluva a vývoj situace v České republice. Online. Česká ženská lobby. 10. května 2018. Dostupné z: <https://czlobby.cz/cs/zpravy/istanbulska-umluva-vyvoj-situace-v-ceske-republice>. [cit. 2023-09-30].

²¹⁷ *Genderová zvěrstva v právu: Příliš silná káva pro KDU-ČSL*. Online. Česká justice. 23. prosince 2015. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/12/genderova-zverstva-v-pravu-prilis-silna-kava-pro-kdu-csl/>. [cit. 2023-10-01].

²¹⁸ *Česká republika podepsala Istanbulskou úmluvu proti násilí na ženách*. Online. Vláda České republiky. 4. května 2016. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/ceska-republika-podepsala-istanbulskou-umluvu-proti-nasili-na-zenach--143594/>. [cit. 2024-03-29].

²¹⁹ *Vláda podpořila Istanbulskou úmluvu, má potírat násilí na ženách*. Online. Novinky.cz. 8. února 2016. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-vlada-podporila-istanbulskou-umluvu-ma-potirat-nasili-na-zenach-340913>. [cit. 2024-02-03].

²²⁰ WIRNITZER, Jan. Březen: Ratifikujeme „Istanbul“. Prosinec: Je k ničemu. Babišova otočka zklamala zastánce úmluvy. Online. *Deník N*. 17. prosince 2018. Dostupné z: <https://denikn.cz/39556/brezen-ratifikujeme-istanbul-prosinec-je-k-nicemu-babisova-otocka-zklamala-zastance-umluvy/>. [cit. 2024-02-03].

²²¹ WIRNITZER, Jan. Březen: Ratifikujeme „Istanbul“. Prosinec: Je k ničemu. Babišova otočka zklamala zastánce úmluvy. Online. *Deník N*. 17. prosince 2018. Dostupné z: <https://denikn.cz/39556/brezen-ratifikujeme-istanbul-prosinec-je-k-nicemu-babisova-otocka-zklamala-zastance-umluvy/>. [cit. 2024-02-03].

²²² NACHER, Patrik. *Istanbulské genderové inženýrství*. Online. Aktuálně.cz. 8. listopadu 2018. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/patrik-nacher.php?itemid=32779>. [cit. 2024-02-03].

²²³ JUCHELKA, Aleš. *O Istanbulské úmluvě*. Online. Aleš Juchelka. 19. prosince 2018. Dostupné z: <http://alesjuchelka.cz/o-istanbulske-umluve/>. [cit. 2024-02-03].

úmluvy, kdy dochází k dehonestaci jejich oponentů tím, že jsou označováni zpátečnické ignoranty se sklony k protizápadnímu směřování a šovinismu.²²⁴ Dalším důvodem bylo nabytí přesvědčení, že české zákony ochraňují ženy dostatečně, a proto ratifikaci další úmluvy Česká republika nepotřebuje.²²⁵

Za změnou postoje Andreje Babiše ve vztahu k ratifikaci stála však bezesporu právě i polarizace veřejného mínění. U většiny mezinárodních úmluv proběhne proces ratifikace bez většího zájmu ze strany veřejnosti, která o jejich existenci často ani netuší. Istanbulská úmluva však, jakmile vešla v širší známost, probudila takovou míru kontroverze, jako málokterý mezinárodněprávní dokument. K rozpoutání vášnivé debaty bezesporu napomohlo slavné kázání monsignora Petra Piťhy ve Svatovítské katedrále dne 28. září 2018, tedy na den Svatého Václava, v němž zazněly některé výroky, za něž na něj bylo Českou ženskou lobby podáno trestní oznámení.²²⁶ Monsignor Piťha ve svém kázání kupříkladu varoval, že v důsledku přijetí Istanbulské úmluvy bude docházet k rozvracování rodin a odebrání dětí rodičům, k čemuž postačí, když matka nebo otec před dítětem prohlásí, že existují rozdíly mezi jednotlivými pohlavími, tedy mužem a ženou. Těm, kteří projeví s Istanbulskou mluvou nesouhlas, pak bude hrozit deportace do nápravně-výchovných táborů vyhlazovacího charakteru a homosexuálové budou prohlášeni za vládnoucí třídu, přičemž ostatní budou patřit k podřadné výpomocné třídě a pracovat na pokyn elit, který budou určovat, co se smí říkat a co ne.²²⁷ Trestní oznámení bylo shledáno státním zástupcem jako nedůvodné s tím, že se monsignor Piťha nedopustil svými výroky šíření poplašné zprávy. Dle státního zástupce byl jeho projev v první řadě kritikou Istanbulské úmluvy, která si kladla za cíl vyburcovat její odpůrce a dosáhnout tak jejího odmítnutí. Státní zástupce však zároveň uvedl, že projev monsignora Piťhy nebyl opřen o fakta a došlo při něm

²²⁴ SZABAN, Oldřich. *Šílená genderová ideologie. Sociální inženýři blednou závistí. Vždyť honí slavného básníka za báseň o maminkách, hrozí se poslanec Nacher*. Online. Parlamentní listy. 10. listopadu 2018. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Silena-genderova-ideologie-Socialni-inzenyri-blednou-zavisti-Vzdyt-honi-slavneho-basnika-za-basen-o-maminkach-hrozi-se-poslanec-Nacher-558905>. [cit. 2024-02-03].

²²⁵ ROVENSKÝ, Jan. *Babiš: Žádný střet zájmů nemám*. Online. Právo. 18. října 2018. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-babis-zadny-stret-zajmu-nemam-40262453>. [cit. 2024-02-04].

²²⁶ *Ženská lobby žaluje kněze Piťhu za kázání proti homosexuálům*. Online. Echo24.cz. 11. října 2018. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/Sd8b9/zenska-lobby-zaluje-kneze-pithu-za-kazani-proti-homosexualum>. [cit. 2024-02-04].

²²⁷ PIŤHA, Petr. *Kázání v katedrále sv. Víta, Václava a Vojtěcha ve svátek sv. Václava*. 28. září 2018. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vBiyz38PSdQ> [cit. 2024-02-04].

k záměrné dezinterpretaci mezinárodního dokumentu²²⁸ Monsignor Piřha dle rozhodnutí státního zástupce tyto limity nepřekročil a jeho kázání tak nebylo šířením poplašné zprávy.

K otázce ratifikace Istanbulské úmluvy se vrátila až vláda Petra Fialy. Ministr spravedlnosti Pavel Blažek v lednu 2022 požádal o odklad projednání Istanbulské úmluvy do konce ledna 2023, což vysvětlil potřebou politických debat a vlažným přístupem k této mezinárodní smlouvě ze strany některých koaličních partnerů.²²⁹ Na jaře 2023 pak žádala o další roční odklad ratifikačního procesu čtyři ministerstva: ministerstvo kultury, ministerstvo zemědělství, ministerstvo práce a sociálních věcí a ministerstvo životního prostředí.²³⁰ Dne 21. června 2023 však vláda nakonec odsouhlasila pokračování procesu její ratifikace, a tedy postoupení dokumentu Parlamentu.²³¹

Istanbulská úmluva byla Senátu předložena dne 29. června 2023 jako senátní tisk 122/0, přičemž Organizační výbor stanovil dne 17. července 2023 garančním výborem Ústavně-právní výbor a přikázal tisk k projednání Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice, Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost, Stálé komise Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury a Výboru pro záležitosti Evropské unie.²³² Na půdě Senátu si Istanbulská úmluva našla okamžitě své odpůrce z řad senátorů různých politických partají, kteří se spojili a vytvořili výraznou opozici prosazující zastavení ratifikačního procesu Istanbulské úmluvy. Tato „sjednocená opozice“ proti Istanbulské úmluvě vytvořila na přelomu července a srpna

²²⁸ *Piřha stíhán nebude. Trestní oznámení je nedůvodné, rozhodl státní zástupce.* Online. IDnes.cz. 14. ledna 2019. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ceska-zenska-lobby-monsignor-petripitha-trestni-oznameni.A190114_142514_domaci_lre. [cit. 2024-02-04].

²²⁹ *Blažek odkládá projednání Istanbulské úmluvy do ledna 2023. Koalice k ní má vlažný přístup a nechce se o ni rozbit.* Online. Deník N. 30. ledna 2022. Dostupné z: <https://denikn.cz/797034/blazek-odklada-projednani-istanbulske-umluvyy-do-ledna-2023-koalice-k-ni-ma-vlazny-pristup-a-nechce-se-0-ni-rozbit/>. [cit. 2024-02-04].

²³⁰ MATOŠKA, Lukáš. *Čtyři ministerstva požadují odklad projednání Istanbulské úmluvy. „Její význam je symbolický, ale důležitý. Odklad není rozumný,“ říká zmocněnkyně pro lidská práva.* Online. Český rozhlas Plus. 29. března 2023. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/ctyri-ministerstva-pozaduji-odklad-projednani-istanbulske-umluvyy-jeji-vyznam-je-8961186>. [cit. 2024-02-04].

²³¹ USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 21. června 2023 č. 440 k návrhu na ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. Dostupné z: <https://odok.cz/portál/zvlady/jednani-detail/2023-06-21/>.

²³² Sněmovní tisk 486 Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?O=9&T=486>.

2023 společné prohlášení zvané „*Proč řekneme NE Istanbulské úmluvě*“,²³³ pod nějž se podepsali senátoři Michael Canov (senátorský klub STAN), Jiří Čunek (senátorský klub KDU-ČSL a nezávislí), Zdeněk Hraba (senátorský klub ODS a TOP09), Jitka Chalánková (senátorský klub ODS a TOP09), Tomáš Jirsa (senátorský klub ODS a TOP09), Daniela Kovářová (nezařazená), místopředseda Jiří Oberfalzer (senátorský klub ODS a TOP09) a Jiří Vosecký (senátorský klub STAN). V tomto prohlášení podepsaní senátoři formulovali argumenty pro zastavení procesu ratifikace Istanbulské úmluvy a vyzvali ostatní senátory, aby se ke skupině připojili a tím ratifikaci zamítli.

Dne 26. července 2023 nedoporučil vyslovit souhlas s ratifikací Istanbulské úmluvy senátorům Ústavně-právní výbor, a to na návrh výrazného kritika Istanbulské úmluvy, senátora Zdeňka Hraby.²³⁴ Ústavně-právní výbor konstatoval, že Istanbulská úmluva představuje ideologický dokument, který nijak obětím domácího násilí v praktické rovině nijak nepomůže. Ústavní výbor však vyjádřil podporu Ministerstvu spravedlnosti v jeho snahách legislativně posílit ochranu obětí domácího násilí. Zpravodajem výboru pro projednání daného usnesení pak Ústavně-právní výbor určil právě Zdeňka Hrabu.²³⁵ Negativní stanovisko dal k Istanbulské úmluvě i Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost.²³⁶ Posledním výborem, jež ratifikaci Istanbulské úmluvy nedoporučil, byl dne 23. srpna 2023 na návrh předsedy výboru Vladislava Vilímce, Výbor pro záležitosti Evropské unie. Dle Výboru pro záležitosti Evropské unie nepřináší Istanbulská úmluva v boji proti násilí na ženách nic nového, co by nebylo součástí naší trestněprávní legislativy. Co naopak může přinášet, jsou značné výkladové rozpory a v jejich souvislosti může vést ke snaze o prosazování velmi extenzivních a kontroverzních výkladových interpretací. Stejně jako Ústavně-právní výbor, i Výbor pro záležitosti Evropské unie podpořil úsilí Ministerstva spravedlnosti v posílení ochrany obětí domácího násilí. Zpravodajkou výboru byla určena Adéla

²³³ *Proč řekneme NE Istanbulské úmluvě*. Online. Normální Daniela. Dostupné z: <https://www.normalnidaniela.cz/cs/to-si-myslim>. [cit. 2024-02-04].

²³⁴ HRABA, Zdeněk. *Úmluva, která si na boj proti násilí jen hraje. To je Istanbul*. Online. Seznam Médium.. 23. ledna 2024. Dostupné z: <https://medium.seznam.cz/clanek/zdenek-hraba-umluva-ktera-si-na-boj-proti-nasili-jen-hraje-to-je-istanbul-41862>. [cit. 2024-02-05].

²³⁵ 89. USNESENÍ ze 17. schůze konané dne 26. července 2023 přijaté v souvislosti s projednáváním senátního tisku č. 122. Senát Parlamentu České republiky – Ústavně-právní výbor. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/108948/91377>.

²³⁶ *Senátní zahraniční výbor nepodpořil ratifikaci Istanbulské úmluvy*. Online. Česká justice. 22. srpna 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/08/senatni-zahranicni-vybor-nepodporil-ratifikaci-istanbulske-umluvy/>. [cit. 2024-03-13].

Šípová (senátorský klub SEN 21 a Piráti), výrazná zastánkyně ratifikace Istanbulské mluvy.²³⁷²³⁸ Naopak Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice, jehož zpravodajem byl určen Jan Grulich, jako jediný z přikázaných výborů doporučil Senátu vyslovit souhlas ratifikací Istanbulské úmluvy.²³⁹

V září 2023 se snažil prosadit senátor Marek Hilšer (senátorský klub Starostové a nezávislí), aby Stálá komise Senátu pro Ústavu České republiky a parlamentní procedury schválila jeho návrh na doporučení ratifikace Istanbulské úmluvy. Před samotným rozhodováním však odpůrci Istanbulské úmluvy, kteří byli v dané chvíli v menšině, opustili jednací místnost, čímž učinili komisi neusnášenischopnou. Ta proto nepřijala žádné usnesení. Předseda komise Zdeněk Hraba na jednání kritizoval vágní formulace Istanbulské úmluvy, které vytváří podklad pro právní nárok na finanční podporu neziskovým organizacím, a to nejen těch, které skutečně pomáhají obětem domácího násilí, ale i těch, které se zabývají problematikou genderu, a tedy i „šířením gender ideologie“. Přijetí Istanbulské úmluvy naopak podpořil předseda Senátu Miloš Vystrčil (senátorský klub ODS a TOP09) a senátorka Hana Kordová Marvanová (senátorský klub ODS a TOP09), která prohlásila, že její ratifikací Česká republika potvrdí zařazení do společnosti demokratických států. K jednání o Istanbulské úmluvě byli přizváni také zástupci ministerstva, Úřadu vlády a experti, kteří přednesli své příspěvky k Istanbulské úmluvě. Mezi hosty patřili např. Veronika Bílková, vedoucí Katedry mezinárodního práva Univerzity Karlovy a členka Benátské komise či ústavní právník Jan Kysela. Jan Kysela přiznal, že Istanbulská úmluva se řadí k „těm upovídanejším“, a proto leckomu vadí. Nejvíce kontroverzí podle Jana Kysely budí formulace týkající se genderu, bez nichž by byla její ratifikace výrazně usnadněna. Podle Veroniky Bílkové pak Istanbulská úmluva představuje nový ucelený systém doporučení pro potírání domácího násilí a násilí na ženách. Nezabývá se ani adopcí

²³⁷ 115. USNESENÍ z 16. schůze konané dne 22. srpna 2023 přijaté v souvislosti s projednáváním vládního návrhu, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011) Senátní tisk č. 122. Senát Parlamentu České republiky – Výbor pro záležitosti Evropské unie. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/109196/91591>.

²³⁸ ŠÍPOVÁ, Adéla. *Co skutečně obsahuje Istanbulská úmluva?* Online. Adéla Šípová. 2. února 2022. Dostupné z: <https://www.adelasipova.cz/co-skutecne-obsahuje-istanbulska-umluva/>. [cit. 2024-02-05].

²³⁹ USNESENÍ Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice č. 76 ze dne 23. srpna 2023. Senát Parlamentu České republiky – Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/109234/91629>.

děti stejnopohlavními páry, ani stejnopohlavním manželstvím. Dokonce neumožňuje obrátit se proti neplnění smlouvy na Evropský soudní dvůr, a to ani poté, co se Evropská unie stala dne 1. října 2023 smluvní stranou Istanbulské úmluvy. Jan Kysela s Veronikou Bílkovou se shodli, že je Istanbulská úmluva zcela v souladu s ústavním pořádkem České republiky.²⁴⁰

7.2. Hlasování Senátu o ratifikaci Istanbulské úmluvy

K hlasování o vládním návrhu k vyslovení souhlasu s ratifikací Istanbulské úmluvy došlo na 21. schůzi Senátu dne 24. ledna 2023. Hlasování o Istanbulské úmluvě předcházela dlouhá diskuze, kterou započal úvodním slovem ministr spravedlnosti Pavel Blažek. Ve svém projevu zmínil, že vláda chystá několik trestněprávních novel, které úzce souvisí se zaměřením Istanbulské úmluvy, jmenovitě např. redefinici znásilnění. Zároveň ale také zkritizoval iracionalitu debat týkajících se sexuálního násilí a jmenovitě i ratifikace Istanbulské úmluvy, kdy dochází k delegitimizaci jejich odpůrců s tím, že kdokoli vystupuje proti Istanbulské úmluvě, schvaluje násilí páchané na ženách. „*To je další podraz v té veřejné diskusi, že když někdo říká, že s tou úmluvou nesouhlasí, tak se mu rovnou dává rovnítko, že je nějaký maskulinní macho, co souhlasí s tím, že se ženy mají fyzicky nějak trestat nebo něco podobného.*“²⁴¹ Ministr spravedlnosti zároveň objasnil princip a účel Istanbulské úmluvy. Ta stojí na třech pilířích: prevence, ochrana obětí a trestněprávní postih. Sjednocuje tedy požadavky na kriminalizaci některých závažných forem protiprávního jednání, přichází s opatřeními k předcházení domácího násilí a požaduje po smluvních stranách přijetí opatření jako např. telefonní linky důvěry, navýšení počtu azylových domů nebo možnosti rozhodnout o zákazu vstupu pachatele domácího násilí do obydlí, které sdílí s obětí. Na závěr ministr spravedlnosti dodal, že samotné ratifikaci úmluvy nebrání žádné

²⁴⁰ *Senátní ústavní komise nedokázala schválit přijetí tzv. Istanbulské úmluvy.* Online. Advokátní deník. 20. září 2023. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/09/20/senatni-ustavni-komise-nedokazala-schvalit-prijeti-tzv-istanbulske-umluv/>. [cit. 2024-02-06].

²⁴¹ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev ministra spravedlnosti Pavla Blažka. Online. Senát Parlamentu České republiky. 24. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358>. [cit. 2024-02-06].

legislativní překážky, nevyžaduje se žádných bezprostředních legislativních změn českého právního řádu. Istanbulská úmluva by měla mít spíše symbolický význam.²⁴²

Do kritiky Istanbulské úmluvy se ve svém projevu pustil místopředseda Senátu Jiří Oberfalzer. Zdůraznil, že Istanbulská úmluva nepředstavuje jen nějakou „více či méně závaznou deklaraci“, ale mezinárodní smlouvu, jež má dle článku 10 Ústavy České republiky v případě kolize s vnitrostátním právem přednost před českými zákony. Na základě přímo aplikovatelných ustanovení Istanbulské úmluvy tedy bude možné uplatňovat práva z ní vyplývající u českých soudů a úřadů. Jako příklad lze uvést částečně úspěšnou klimatickou žalobu, kdy se občané soudili se státem, že koná málo v oblasti ochrany klimatu, čímž nesplňuje závazky stanovené v Pařížské dohodě o klimatu, kterou Česká republika ratifikovala v roce 2017. Místopředseda Senátu také Istanbulskou mluvu kritizoval za rozlišování mezi termínem gender a pohlaví, čímž dochází zároveň k rozšiřování významu slova „žena“, který je koncipován širěji, než naše právní i jazyková nauka vykládá. „*Pro větší přehlednost bychom tedy měli mluvit o Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na biologických a nebiologických ženách a domácího násilí.*“ Terčem se také stala monitorovací praxe GREVIA, kde převládá evidentní ideologická předpojatost, v jejímž důsledku např. Itálii ve svých závěrech vytýká, že se v této zemi objevují tendence přeorientovat politiku rovnosti žen a mužů na politiku rodiny a mateřství nebo Polsko upozorňuje, že tamní soudy stále zachovávají respekt k rodině jakožto základní jednotce společnosti, což je velmi alarmující, protože přirozená rodina představuje nositelku genderových stereotypů.²⁴³

S obhajobou Istanbulské úmluvy také vystoupila senátorka Adéla Šípková, která zdůraznila, že ratifikací Istanbulské úmluvy Česká republika vyjádří v rámci mezinárodního společenství ochotu realizovat závazky, které jsou už nyní obsaženy v jejich strategických dokumentech. To znamená, že nedojde k zavedení pojmu gender do našeho právního řádu, neboť se jedná o pojem, s nímž se již v mnoha sférách

²⁴² Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev ministra spravedlnosti Pavla Blažka. Online. Senát Parlamentu České republiky. 24. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358>. [cit. 2024-02-06].

²⁴³ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev místopředsedy Senátu Jiřího Oberfalzera. Online. Senát Parlamentu České republiky. 24. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358>. [cit. 2024-02-06].

v České republice pracuje, což může potvrdit jako členka Rady vlády pro rovnost mužů a žen. Pokud by byly konečně realizovány závazky ze strategických dokumentů, společnost by si podle Adély Šípové na tento pojem již dávno zvykla.²⁴⁴

Předseda Senátu Miloš Vystrčil ve svých vystoupeních apeloval na ratifikaci Istanbulské úmluvy. Zdůraznil, že Istanbulská úmluva prošla třemi meziresortními připomínkovými řízeními a jednáním čtyř vlád. Žádná z vlád, ani její úředníci, nevznesli k Úmluvě ani jednu z výhrad, které dnes zaznívají od jejích odpůrců jako nezpochybnitelné. Z žádného připomínkového řízení nevyšlo najevo, že by Istanbulská úmluva představovala „trojského koně genderové ideologie“, že se v důsledku její ratifikace začnou odebírat děti z rodin, dojde ke zničení tradiční rodiny či omezení svobody projevu. Předseda Senátu také vyvracel některé údajné mýty o GREVIU s tím, že tento monitorovací orgán má pouze připomínkovací a doporučovací pravomoc. Připomněl, že existence monitorovacích orgánů je v mezinárodněprávním prostředí poměrně běžná. Monitorací orgán náleží každému orgánu Rady Evropy, každé úmluvě, která jej ke kontrole plnění závazků smluvních stran potřebuje, nejedná se tedy o výlučně specifikum Istanbulské úmluvy. Dokonce i tyto orgány mají výsady a imunity jako orgán GREVIO, jenom nemusí být v textu konkrétní úmluvy výslovně uvedeny a upravují je obecná ustanovení o imunitách, neboť působí pouze v rámci Rady Evropy. Explicitní ustanovení o výsadách a imunitách obsahuje Istanbulská úmluva z důvodu, že její působnost může přesahovat Evropu. Svůj projev Miloš Vystrčil zakončil tím, že snížení násilí na ženách a dětech představuje náš nejvyšší společenský zájem, stejně tak vytvoření podmínek, díky kterým se nebudou ženy bát násilné činy více nahlašovat. Proto by podle Miloše Vystrčila Česká republika měla Istanbulskou úmluvu ratifikovat.²⁴⁵

Po několikahodinové diskuzi proběhlo na půdě Senátu finální hlasování o souhlasu s ratifikací Istanbulské úmluvy. Pro ratifikaci hlasovalo 34 z přítomných 71

²⁴⁴ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev senátorky Adély Šípové. Online. Senát Parlamentu České republiky. 24. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358>. [cit. 2024-02-06].

²⁴⁵ Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev předsedy Senátu Miloše Vystrčila. Online. 24. ledna. 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358>. [cit. 2024-02-11].

senátorů, 28 hlasovalo proti, 9 se zdrželo a 10 nebylo přítomno. Pro přijetí návrhu bylo třeba 36 hlasů, Istanbulská úmluva tak neprošla o dva hlasy a návrh byl zamítnut.²⁴⁶

Jednotlivá hlasování dle senátorských klubů dopadla následovně.²⁴⁷²⁴⁸

Tabulka 4 - Senátorský klub ODS a TOP09

N Lumír Aschenbrenner	A Tomáš Czernin	X Martin Červíček	N Jiří Dušek
N Ladislav Faktor	A Tomáš Fiala	0 Tomáš Golář	A Jan Grulich
N Hynek Hanza	N Zdeněk Hraba	N Jitka Chalánková	N Jaroslav Chalupský
X Ladislav Chlupáč	N Tomáš Jirsa	N Pavel Karpíšek	A Hana Kordová Marvanová
X Michal Kortyš	N Rostislav Košťál	X Roman Kraus	0 Miroslava Němcová
N Raduan Nwelati	X Zdeněk Nytra	N Jiří Oberfalzer	X Jan Paparega
A Herbert Pavera	A Jan Pirk	A Jiří Růžička	A Marek Slabý
X Jarmila Smotlachová	A Ondřej Šimetka	N Jan Tecl	N Tomáš Töpfer
A Tomáš Třetina	0 Vladislav Vilímeč	A Miloš Vystrčil	N Jaroslav Zeman

Tabulka 5 – Senátorský klub Starostové a nezávislí

A Miroslav Balatka	A Mikuláš Bek	N Michael Canov	A Jiří Drahoš
A Marek Hilšer	A Pavel Kárník	0 Zbyněk Linhart	A Marek Ošťaďal
A Helena Pešatová	A Miroslav Plevný	A David Smoljak	A Jan Sobotka
0 Leopold Sulovský	0 Petr Štěpánek	A Ivo Trešl	0 Jiří Vosecký
A Karel Zitterbart	A Hana Žáková		

²⁴⁶ 122/14 - Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011). 21. schůze, 24. hlasování, 24. ledna. 2024. Senát Parlamentu České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=22128&O=14>, [cit. 2024-02-06].

²⁴⁷ Vysvětlivka hlasování: [A] ANO, [N] NE, [0] NEPŘÍTOMEN [X] ZDRŽEL SE

²⁴⁸ 122/14 - Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011). 21. schůze, 24. hlasování, 24. ledna. 2024. Senát Parlamentu České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=22128&O=14>, [cit. 2024-02-06].

Tabulka 6 – Senátorský klub KDU-ČSL a nezávislí

N Josef Bazala	N Jiří Čunek	X Petr Fiala	A Miluše Horská
A Lumír Kantor	N Josef Klement	N Patrik Kunčar	X Bohuslav Procházka
N Eva Rajchmanová	O Jitka Seitlová	O Ivana Váňová	N Jaromíra Vítková

Tabulka 7 – Senátorský klub ANO a SOCDEM

A Miroslav Adámek	O Ondřej Feber	N Zdeněk Matušek	A Věra Procházková
N Ladislav Václavec	N Petr Vícha		

Tabulka 8 – Senátorský klub SEN21 a Piráti

A Jan Holásek	A Martin Krsek	A Václav Láska	A Přemysl Rabas
A Adéla Šípová	A Lukáš Wagenknecht		

Tabulka 9 - Nezařazení

N Pavel Fischer	N Daniela Kovářová	N Jana Zwyrttek Hamplová
--------------------	-----------------------	-----------------------------

Zastavení ratifikačního procesu Istanbulské úmluvy ze strany Senátu vyvolalo vlnu ohlasů ve veřejném prostoru. Kritika zazněla od zmocněnkyně pro lidská práva Kláry Šimáčkové Laurenčíkové, jež se o ratifikaci dlouhodobě zasazuje. Podle Šimáčkové Laurenčíkové by Česká republika měla co nejdříve znovu přistoupit k ratifikaci Istanbulské úmluvy. Za důležitý úkol také považuje Istanbulskou úmluvu veřejnosti dále vysvětlovat a vyvracet dezinformace, které se kolem ní vytvořily.²⁴⁹

Stranou nezůstali ani senátoři, jež nebyli s výsledkem hlasování spokojeni. Skupina senátorů zaslala dne 2. února 2024 otevřený dopis předsedkyni Poslanecké sněmovny Markétě Pekarové Adamové. Pod dopis, který iniciovala Adéla Šípová, se dále podepsali senátoři Václav Láska, Jan Holásek, Martin Krsek, Lukáš Wagenknecht, David Smoljak a Marek Hilšer. Podle podepsaných senátorů Istanbulská úmluva

²⁴⁹ Česko by mělo znovu co nejdříve přistoupit k ratifikaci Istanbulské úmluvy. Online. Deník N. 25. ledna 2024. Dostupné z: <https://denikn.cz/minuta/1337892/>. [cit. 2024-02-11].

představuje dokument, jehož primárním cílem je ochrana lidských práv, a také klíčový nástroj v boji proti domácímu násilí. Dává ochranu také zvláště zranitelným skupinám jako jsou ženy, děti, handicapovaní a senioři. V dopise proto apelují na jasné odmítnutí všech dezinformací, které v souvislosti s Istanbulskou úmluvou kolují a vyzývají, aby byla Istanbulská úmluva v Poslanecké sněmovně projednána, neboť v případě jejího schválení Poslaneckou sněmovnou založí důvod pro její opětovné projednání Senátem po podzimních senátních volbách.²⁵⁰ Podzimní senátní volby obmění 1/3 Senátu. Právě z tohoto důvodu tedy podporovatelé Istanbulské úmluvy vzhlíží k senátním volbám se značnou nadějí.

Proces ratifikace Istanbulské úmluvy byl v České republice po osmi letech od jejího podpisu tedy pozastaven. Zdali dojde k jeho obnovení bude v první řadě záležet na složení Senátu po nadcházejících senátních volbách a jeho ochotě se tímto dokumentem znovu zabývat. Lze nicméně očekávat, že tlaky ze strany některých politických představitelů a neziskových organizací, na urychlenou ratifikaci dokumentu, neustanou. JUDr. Bárta dle mého názoru trefně konstatoval, že řada příznivců staví svou argumentaci na tom, že nepřijetí Istanbulské úmluvy znamená automaticky neochotu se proti fenoménu násilí postavit neboli přímou podporu násilí na ženách. Tím se však vyhýbají konkrétnímu popisu toho, v čem přesně bude Istanbulská úmluva představovat pro Českou republiku přínos.²⁵¹ Podle některých názorů představují kritické postoje vůči Istanbulské úmluvě „dezinformační kampaň“²⁵², což však, domnívám se, představuje další zjednodušení, neboť s legitimní kritikou Istanbulské úmluvy vystoupila již celá řada vážených odborníků na tuto problematiku. Nutno však dodat, že i někteří kritici jdou nálepkám naproti, když pronáší poněkud přehnaná tvrzení o tom, že v důsledku Istanbulské úmluvy dojde

²⁵⁰ *Tisková zpráva a otevřený dopis předsedkyni poslanecké sněmovny*. Online. 4. února 2024. Šířová Adéla. Dostupné z: <https://www.adelasipova.cz/tiskova-zprava-a-otevreny-dopis-predsedykyni-poslanecke-snemovny/>. [cit. 2024-02-06].

²⁵¹ BÁRTA, Jan. *Istanbulská úmluva o prevenci a potírání násilí vůči ženám – dočká se naší ratifikace?* Online. Právník. Roč. 158, č. 8/2019. ISSN 0231-6625. s. 805.

²⁵² Viz např. brožura vydaná Odborem rovnosti mužů a žen Úřadu vlády zvaná *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta*, která automaticky označuje některé kritické argumenty vůči Istanbulské úmluvě jako mýty a dezinformace. Podobný přístup ke kritice Istanbulské úmluvy zaujímá i *Rozbor naplňování Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulské úmluvy) ve vybraných státech Rady Evropy* vydaný v roce 2019 opět Úřadem vlády, jež na úvod cituje portál Seznam Zprávy, který označil konspirační teorie spojené s Istanbulskou úmluvou jako největší fake news roku 2018.

k odebírání dětí z rodin, aniž by poukázali na skutečně problematické aspekty tohoto dokumentu. Samotná Česká republika je nicméně po dlouhých letech v oblasti boje proti sexuálnímu násilí i bez ratifikace Istanbulské úmluvy na dobré cestě. Změna definice znásilnění již prošla v Poslanecké sněmovně prvním čtením.²⁵³²⁵⁴ Na systémových změnách v této oblasti je široký společenský i politický konsenzus. Následující období tedy ukáže, zda tyto změny dokáže Česká republika provést bez Istanbulské úmluvy, čímž se může ukázat, že její ratifikace není nezbytnou podmínkou pro systémové změny v oblasti boje proti násilí na ženách a domácímu násilí.

²⁵³ Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=232611>.

²⁵⁴ 92. schůze, 43. hlasování, 7. února 2024, 11:27 Novela z. - trestní zákoník – EU. Online. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=82479&l=cz>. [cit. 2024-02-11].

Závěr

Istanbulská úmluva v mnoha oblastech navazuje na starší mezinárodněprávní dokumenty zabývající se problematikou ženských práv. Řadu ustanovení, která jsou vnímána jako kontroverzní, obsahují i dokumenty mnohem starší. Důležitost Istanbulské úmluvy spočívá ve skutečnosti, že se jedná v rámci Evropy o první mezinárodní smlouvu, jež komplexně upravuje problematiku domácího násilí a násilí na ženách a jež je zároveň právně závazná pro smluvní státy.

Aspekt, kterým se Istanbulská úmluva odlišuje od obdobných dokumentů, je přelomová definice termínu gender. Termín gender tak, jak je definován v Istanbulské úmluvě, vychází z tzv. sociální teorie genderu, která z tohoto termínu činí sociální konstrukt nijak nezávislý na biologickém pohlaví. V rámci mezinárodního práva se tato definice s výjimkou Istanbulské úmluvy objevuje pouze v dokumentech, které jsou vytvářeny experty, a nikoli ve smlouvách přijatých státy. Tato definice dostala v důsledku nevole smluvních států v Explanatory report určitých změn, který ji přiblížily tzv. personalistické teorii genderu beroucí v potaz nejen společnost utvářející lidskou osobnost, ale i jednoznačný základ tohoto termínu v biologickém pohlaví jednotlivce. V samotném textu Istanbulské úmluvy však zůstala tato definice nezměněna, a i to byl jeden z důvodů, proč nebylo možné nalézt mezi smluvními státy na konkrétním znění této úmluvy konsenzus. Proto byla Istanbulská úmluva jako vůbec první úmluva v historii Rady Evropy přijata nestandardně, v rozporu s právními předpisy Rady Evropy. Tato skutečnost již od počátku ubírala Istanbulské úmluvě jistou legitimitu u smluvních států, které ji sice podepsaly, ale zdráhaly se ji ratifikovat. Bulharským ústavním soudem byla ostatně Istanbulská úmluva shledána za neústavní, a to právě v důsledku kontroverzní definici genderu. V tomto ohledu lze tedy shledat, že se účtyhodný záměr ochrany žen proti násilí stal obětí jistého sociálního inženýrství ze strany expertů, kteří do textu Istanbulské úmluvy protlačili výklad, který většina smluvních států nesdílí. Řada nedávných zkušeností navíc prokazuje, že sociální definice genderu neboli pojmání ženství a mužství jako sociálního konstruktu přináší řadu problémů, a to nejen ve vztahu k mužským závodníkům v ženských sportech, ale také ve vztahu k ženským obětem domácího či sexuálního násilí, proti kterému má Istanbulská úmluva bojovat.

S termínem gender úzce souvisí tzv. genderově podmíněné násilí, jež vychází z předpokladu, že původcem násilí páchaného na ženách je jejich historicky nerovné postavení vůči mužům. Toto pojetí násilí na ženách představuje jedinou akceptovatelnou interpretaci pro expertní skupinu GREVIO, která ve svých zprávách hojně kritizuje smluvní státy za to, že tuto interpretaci nerespektují a berou v potaz i jiné aspekty jako např. kulturní podmínky či sociopatologické jevy u pachatelů či obětí nebo v této problematice uplatňují genderově neutrální přístup, tedy kladou na stejnou, symetrickou úroveň ženy a muže jako potenciální oběti a potenciální pachatele. Některé studie i zkušenosti z řady zemí však dokazují nejen skutečnost, že pro pochopení problematiky sexuálního či domácího násilí je třeba vnímat právě sociopatologické či kulturní jevy, ale také prokazují to, že partnerskému násilí mohou čelit muži v podobné míře, jako ženy, což je v rozporu s tezí v textu Istanbulské úmluvy, že domácímu či sexuálnímu násilí jsou vystaveny výrazně více ženy.

Ideologické aspekty Istanbulské úmluvy mají výrazně rozdělující charakter. Tuto skutečnost ukazuje úroveň veřejné debaty v České republice, kdy jsou často jednotlivé kritické poznámky k Istanbulské úmluvě bagatelizovány a označovány automaticky jako dezinformace. Naopak ze strany odpůrců dochází občas k určitému zveličování negativ, které s sebou může přinést Istanbulská úmluva.

Pokud se zaměřím na jednotlivé závazky v Istanbulské úmluvě, nelze – na rozdíl od ideových východisek – shledat výrazně problematické aspekty. Z výzkumů navíc vyplývá, že samotná ratifikace Istanbulské úmluvy vedla smluvní státy k některým pozitivním změnám legislativě. Nabízí se však otázka, zda by nebylo účelnější dosáhnout těchto změn i bez problematických ideových aspektů, které s sebou Istanbulská úmluva přináší, čímž se však znovu dostáváme ke skutečnosti, že text Istanbulské úmluvy představuje spíše než konsenzus jednotlivých států „sociální inženýrství“ protlačené odborníky.

Důležitou část mé diplomové práce však tvoří proces ratifikace Istanbulské úmluvy Evropskou unií, který od svého počátku čelil jistým komplikacím z důvodu nejasných právních základů pro tuto ratifikaci, které nakonec rozhodl ve svém posudku Soudní dvůr Evropské unie. Istanbulská úmluva představuje smíšenou dohodu. Proto je součástí práva Evropské unie pouze v těch částech, které spadají do pravomocí do

Evropské unie. Jmenovitě v oblastech azylu, justiční spolupráce a záležitostech týkajících se unijních institucí a veřejné správy. Zbylé závazky vyplývající z Istanbulské úmluvy spadají stále výlučně do pravomoci členských států. Některé členské státy, včetně České republiky, stále Istanbulskou úmluvu neratifikovaly. Parlamenty Maďarska, Slovenska a České republiky byla odmítnuta a bulharským ústavním soudem prohlášena za protiústavní. S ohledem na skutečnost, že Evropská unie nemá pravomoc nařídít členským státům ratifikovat mezinárodní smlouvy, představovala ratifikace Istanbulské úmluvy prostředek, jak obejít tuto neochotu některých členských států k její ratifikaci. Článek 1 Smlouvy o Evropské unii deklaruje, že mezi cíle Evropské unie patří „*vytváření čím dál užšího svazku mezi národy Evropy*“. Domnívám se tedy, že pokud se v budoucnu vyskytnou další problematické dokumenty, Evropská unie se znovu uchýlí k obejití vůle členských států, neboť tento postup legitimizoval posudek Soudního dvora, který potvrdil, že Evropská unie v ratifikačních procesech nemusí vyčkávat na jednomyslný souhlas členských států. Ve vztahu k Istanbulské úmluvě toto ostatně potvrzuje i nová směrnice Evropské komise, která má kriminalizovat řadu činů jako např. mrzačení ženských pohlavních orgánů, a která má tedy svým obsahem do jisté míry nahrazovat Istanbulskou úmluvu zejména právě v těch zemích, které ji ještě neratifikovaly. Bude tedy velmi zajímavé sledovat další vývoj nejen v souvislosti s Istanbulskou úmluvou, ale také v souvislosti s prohlubující se evropskou integrací, byť ta není tématem této diplomové práce. Tímto tedy byla Istanbulská úmluva zasazena do kontextu práva Evropské unie a také do kontextu české debaty, čímž byl zároveň splněn i cíl této diplomové práce.

Na závěr si dovoluji pronést myšlenku, že násilí na ženách představuje velmi závažný jev, který není hoden ani jakékoli bagatelizace, ani sporných ideologických proklamací, neboť ty mohou ochraně žen spíše uškodit, což ostatně ukazují spory okolo Istanbulské úmluvy. Dokument, jež si klade za cíl chránit ženy, by neměl mít takto rozdělovací charakter.

Cizojazyčné resumé

This thesis examines the Council of Europe Convention on the Prevention and Combating of Violence against Women and Domestic Violence, or the Istanbul Convention, from a number of perspectives.

It first compares this international legal document with earlier conventions or declarations touching on women's rights issues. It then analyses the circumstances surrounding the adoption of the text of the Istanbul Convention and focuses on whether there were any excesses in relation to the norms of international law, in particular those of the Council of Europe. An important area of focus is the relationship of the Istanbul Convention to the European Union, since it is in the European Union that the Convention has recently entered into force. Therefore, in this section I examine not only the individual sources of the European Union's women's rights issues, but also the overall ratification process, highlighting some of its problematic aspects. This thesis also includes an analysis of the ideological aspects underlying the Istanbul Convention, which are also reflected in the outputs of the monitoring body GREVIO, as well as an analysis of the implementation of some of the individual commitments in the States Parties. In the last section I discuss the Czech context of the Istanbul Convention debate.

The conclusion of the analysis of the Istanbul Convention is rather contradictory. Its main contribution lies in setting a minimum standard for preventing and combating domestic violence and violence against women, which becomes a binding source of law for the contracting states after ratification. Although it sets itself meritorious goals and is largely free of controversial obligations, it is based on some controversial ideological premises, as a result of which it has faced some opposition since its inception. These ideological considerations have been emphasised quite consistently in the monitoring practice of the GREVIO. The Istanbul Convention is not helped by the fact that the necessary consensus among the Contracting States on the text of the Istanbul Convention itself could not be reached and the text was therefore adopted without a vote. The Istanbul Convention can therefore be largely described as a victim of controversial definitions pushed into international documents by experts, which were prioritised over achieving genuine consensus on the part of the States

Parties. A convention protecting important women's rights has thus become a controversial document. Later, the European Union contributed to this by ratifying the Istanbul Convention, thus circumventing the reluctance of some Member States to ratify it.

Seznam použitých zdrojů

Odborné publikace:

- AGNELLO, Francesco. *A New 'Gender' Definition in International Law: the Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. In: *The Spanish Yearbook of International Law*. 2014.
- BOUTROS-GHALI, Boutros. *The United Nations and the advancement of women, 1945-1996*. New York: Department of Public Information United Nations. New York. 1996. ISBN 92-1-100603-1.
- BUTLER, Judith. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, 1990; též, *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*, 1993; česky *Závažná těla*, Karolinum, Praha 2016. ISBN: 9788024633251
- HANNAN, Carolyn a kolektiv. *A Short History of the Commission on the Status of Women*. United Nations, 2019. ISBN 978-1632141545.
- NOUSIAINEN, Kevät a CHINKIN, Christine. *Legal implications of EU accession to the Istanbul Convention*. European Commission. European network of legal experts in gender equality and non-discrimination. Prosinec 2015. ISSN 978-92-79-54061-5.
- ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina; ŠPONDROVÁ, Pavla a HAVELKOVÁ, Barbara. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-761-7.
- *Rozbor naplňování Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbulské úmluvy) ve vybraných státech Rady Evropy*. Odbor rovnosti žen a mužů. Úřad vlády. 2019.
- *Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí: mýty a fakta*. Odbor rovnosti žen a mužů, Úřad vlády. 2019.
- VILLIGER, Mark E. *Commentary on the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2009. xxxiv, s. 44. ISBN 978-90-04-16804-6.
- *Violence against women: an EU-wide survey*. 2015. European Union Agency for Fundamental Rights. ISBN 978-92-9239-999-3.

Odborné články:

- BÁRTA, Jan. *Istanbulská úmluva o prevenci a potírání násilí vůči ženám – dočká se naší ratifikace?* Právník. Roč. 158, č. 8/2019. ISSN 0231-6625.
- BUREK, Wojciech. *Reservations to the Istanbul Convention and the Role of GREVIO: A Call for New Approach.* Human Rights Law Review. 2022. ISSN 1461-7781.
- CARROLL, Caitlin P. *The 'lottery' of rape reporting: Secondary victimization and Swedish criminal justice professionals.* Nordic Journal of Criminology. 2021. ISSN 2578-9821.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Muži jako oběti domácího násilí.* Právo a rodina. 2016. roč. 7/2010. ISSN 1212-866X.
- DE VITO, Sara. *The ratification of the Council of Europe Istanbul Convention by the EU: A step forward in the protection of women from Violence in the European legal system.* Università Ca' Foscari Venezia. 2017.
- DVOŘÁK, Petr. *Marxistické zdroje v pozadí myšlenek o genderu v Istanbulské úmluvě.* Distance. Roč. 2019, č. 3. ISSN 1212-7833.
- FABIÁN, Petr. *ESSE VIR; POTEST ESSE MORTALIS.* STUDIA SCIENTIFICA FACULTATIS PAEDAGOGICAE UNIVERSITATIS CATHOLICA RUŽOMBEROK. Roč. XVIII/2019. ISSN 1336-2232.
- KYRIACOU, Demetrios N a kolektiv. *Risk Factors for Injury to Women from Domestic Violence.* The New England Journal of Medicine. 1999. ISSN 0028-4793.
- LIVINGSTON, Michael. *A longitudinal analysis of alcohol outlet density and domestic violence.* AER Centre for Alcohol Policy Research, 2011.
- MIRRLEES-BLACK, Catriona. *Domestic Violence: Findings from a new British Crime Survey self-completion questionnaire.* Home Office Research Study 191. 1999. ISSN 0072-6335.
- STRAUS, Murray A. *Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations.* Children and Youth Services Review. 2008. ISSN 0190-7409.

Mezinárodněprávní dokumenty:

- Deklarace o odstranění násilí na ženách ve Sdružení národů jihovýchodní Asie. Jakarta. 30. června 2004.
- Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách. New York. 20. prosinec 1993.
- Evropská charta za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích. Innsbruck. 2005.
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Řím. 4. listopadu 1950.
- Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání. Štrasburk. 26. listopadu 1987.
- Maputský protokol k Africké chartě lidských práv a právech národů o právech žen v Africe. Maputo. 11. července 2003.
- Pekingská deklarace a akční platforma. Peking. 15. listopad 1995.
- Římského statutu mezinárodního trestního soudu. Řím. 17. července 1998.
- Statut Rady Evropy. 5. května 1949. Londýn
- Statutory Resolution No. (93)27 on majorities required for decisions of the Committee of Ministers. 14. května 1993.
- Úmluva č. 190 o násilí a obtěžování. Ženeva. 21. června 2019
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen. New York. 18. prosince 1979.
- Úmluva Rady Evropy o opatřeních proti obchodování s lidmi. Varšava. 16. května 2005.
- Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí. Istanbul. 11. května 2011.
- Úmluva z Belém do Pará (Meziamerická úmluva o prevenci, trestání a vymýcení násilí na ženách). Belém do Pará. 9. června 1994.
- Úmluvy o právním postavení uprchlíků. Ženeva. 28. července 1951.
- Vídeňská deklarace a akční program. Vídeň. 25. června 1993.
- Vídeňská úmluva o smluvním právu. Vídeň. 23. května 1969.
- Všeobecná deklarace lidských práv. Paříž. 10. prosince 1948.

Dokumenty Evropské unie:

- Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 10. května 2023 k návrhu rozhodnutí Rady o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, azyl a zásadu nenavracení, jménem Evropské unie. Štrasburk. 5. května 2023. Dostupné také z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0197_CS.html.
- Listina základních práv Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie C 202/389. 7. června 2016.
- Protokol (č. 21) o postavení Spojeného království a Irska s ohledem na prostor svobody, bezpečnosti a práva. Úřední věstník Evropské unie C 326/1.
- Rozhodnutí Rady (EU) 2017/865 ze dne 11. května 2017 o podpisu Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 131/11.
- Rozhodnutí Rady (EU) 2017/866 ze dne 11. května 2017 o podpisu Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o azyl a zásadu nenavracení, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 131/13.
- Rozhodnutí Rady (EU) 2023/1075 ze dne 1. června 2023 o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o orgány a veřejnou správu Unie, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 143/1.
- Rozhodnutí Rady (EU) 2023/1076 ze dne 1. června 2023 o uzavření Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí, pokud jde o záležitosti týkající se justiční spolupráce v trestních věcech, azyl a zásadu nenavracení, jménem Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie L 143/1.
- Sdělení komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Unie: strategie pro rovnost žen a mužů na období 2020-2025, COM (2020) 152 final. Brusel. 5. března 2020.

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/2381 o zlepšení genderové vyváženosti mezi členy orgánů kotovaných společností a o souvisejících opatřeních. Úřední věstník Evropské unie L 315/44. 23. listopadu 2022.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/54/ES o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání. Úřední věstník Evropské unie L 204/23. 5. července 2006.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu. Úřední věstník Evropské unie L 315/57. 25. října 2012.
- Směrnice Rady o postupném zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti sociálního zabezpečení. Úřední věstník Evropské unie 215. 10. ledna 1979.
- Smlouva o Evropské unii. Úřední věstník Evropské unie C 326/13. 26. října 2012.
- Smlouva o fungování Evropské unie. Úřední věstník Evropské unie C 326/47. 26. října 2012.
- Zápis – Výsledek jmenovitého hlasování – Příloha. P9_PV (2023)05-10(RCV)_FR.docx. Online. 10. května 2023. s. 276-277. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PV-9-2023-05-10-RCV_FR.pdf. [cit. 2024-03-12].

Soudní rozhodnutí:

- Decision number 13 of the Constitutional Court of Bulgaria. 27. července 2018. Bulharsko.
- Posudek 1/19 Soudního dvora (velkého senátu) - Convention d'Istanbul. Sbíрка soudních rozhodnutí. 6. října 2021.
- Rozsudek Soudního dvora ve věci C-621/21. Sbíрка soudních rozhodnutí. 16. ledna 2024.
- Stanovisko generálního advokáta G. Hogan přednesené dne 11. března 2021 - řízení o posudku 1/19. Sbíрка soudních rozhodnutí. 11. října 2021.

Právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb. a ústavního zákona č. 295/2021 Sb., Listina základních práv a svobod.
- Sdělení č. 57/2001 Sb. m. s.: Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Opčního protokolu k Úmluvě o odstranění všech forem diskriminace žen.

Legislativní dokumenty, sněmovní tisky:

- Sněmovní tisk 486 Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?O=9&T=486>.
- USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 21. června 2023 č. 440 k návrhu na ratifikaci Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/zvlady/jednani-detail/2023-06-21/>.
- USNESENÍ Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice č. 76 ze dne 23. srpna 2023. Senát Parlamentu České republiky – Výbor pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/109234/91629>.
- Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=232611>.
- Výhrady České republiky k Úmluvě Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011). Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=229229>.
- 89. USNESENÍ ze 17. schůze konané dne 26. července 2023 přijaté v souvislosti s projednáváním senátního tisku č. 122. Senát Parlamentu České republiky – Ústavně-právní výbor. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/108948/91377>.
- 115. USNESENÍ z 16. schůze konané dne 22. srpna 2023 přijaté v souvislosti s projednáváním vládního návrhu, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluva Rady Evropy o prevenci a

potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011) Senátní tisk č. 122. Senát Parlamentu České republiky – Výbor pro záležitosti Evropské unie. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/109196/91591>.

Zápisy ze schůzí na půdě Rady Evropy:

- 1st meeting of the Committee of the Parties – meeting report. Štrasburk. 4. května 2015. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046497f>.
- REPORT OF THE 1th MEETING. Štrasburk. 4.května 2009. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a2>.
- REPORT OF THE 2nd MEETING. Štrasburk. 5. června 2009. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a3>.
- REPORT OF THE 7th MEETING. Štrasburk. 12. ledna 2011. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a4>.
- REPORT OF THE 8th MEETING. Štrasburk. 12. ledna 2011. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680593f8f>.
- REPORT OF THE 9th MEETING. Štrasburk. 25. ledna 2011. Dostupné z: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016805938a8>.

Dokumenty publikované orgánem GREVIO:

- GREVIO Baseline Evaluation Report Albania. 24. listopadu 2017. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-albania/16807688a7>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Andorra. 30. listopadu 2020. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-andorra/1680a07ebd>.

- GREVIO Baseline Evaluation Report Belgium. 26. června 2020. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-belgium/16809f9a2c>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Denmark. 24. listopadu 2017. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-first-baseline-report-on-denmark/16807688ae>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Italy. 13. ledna 2020. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-italy-first-baseline-evaluation/168099724e>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Montenegro. Online. 25. října 2018. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-montenegro/16808e5614>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Poland. 16. září 2021. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-baseline-report-on-poland/1680a3d20b>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Portugal. 21. ledna 2019. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-reprt-on-portugal/168091f16f>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Serbia. 22. ledna 2020. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-serbia/16809987e3>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Sweden. 21. ledna 2019. Dostupné z: <https://rm.coe.int/grevio-inf-2018-15-eng-final/168091e686>.
- GREVIO Baseline Evaluation Report Turkey. 15. října 2018. Dostupné z: <https://rm.coe.int/eng-grevio-report-turquie/16808e5283>
- Mid-term Horizontal Review of GREVIO baseline evaluation reports. GREVIO. Únor 2022. Dostupné z: <https://rm.coe.int/prems-010522-gbr-grevio-mid-term-horizontal-review-rev-february-2022/1680a58499>.

Stenozáznamy, záznamy z hlasování:

- 122/14 - Vládní návrh, kterým se předkládá Parlamentu České republiky k vyslovení souhlasu s ratifikací Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí (Istanbul, 11. 5. 2011). 21. schůze, 24. hlasování, 24. ledna. 2024. Senát Parlamentu České republiky. Online. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=22128&O=14>. [cit. 2024-02-06].
- 92. schůze, 43. hlasování, 7. února 2024, 11:27 Novela z. - trestní zákoník – EU. Online. Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=82479&l=cz>. [cit. 2024-02-11].
- Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev ministra spravedlnosti Pavla Blažka. Online. Senát Parlamentu České republiky. 24. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358>. [cit. 2024-02-06].
- Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev předsedy Senátu Miloše Vystrčila. Online. Senát Parlamentu České republiky. 24. ledna. 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358..> [cit. 2024-02-11].
- Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev senátorky Adély Šípové. Online. Senát Parlamentu České republiky. 24. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358>. [cit. 2024-02-06].
- Stenozáznam z 1. dne 21. schůze, projev místopředsedy Senátu Jiřího Oberfalzera. Online. Senát Parlamentu České republiky. 24. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=14&IS=7383&D=24.01.2024#b25358>. [cit. 2024-02-06].
- Návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na prijatie uznesenia Národnej rady Slovenskej republiky k procesu ratifikácie Dohovoru Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácemu násiliu a o boji proti nemu Slovenskou republikou (tlač 1409). Hlasovanie o návrhu uznesenia, ako o celku. Online. Národná rada Slovenskej republiky. Dostupné

z: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=42055>. [cit. 2024-02-20].

Internetové zdroje:

- *Achieving Balanced Participation of Women and Men in Political and Public Decision-Making*. Online. Council of Europe. Dostupné z: [https://www.coe.int/en/web/genderequality/balanced-participation#%2216805331%22:\[2\]](https://www.coe.int/en/web/genderequality/balanced-participation#%2216805331%22:[2]). [cit. 2024-03-22].
- *Albania Crime Rate & Statistics 1992-2024*. Online. Macrotrends. Dostupné z: https://www.macrotrends.net/global-metrics/countries/ALB/albania/crime-rate-statistics#google_vignette. [cit. 2024-03-06].
- BINDEL, Julie. *JK Rowling works her magic again: she has launched a new feminist revolution*. Online. UnHerd. 12. prosince 2022. Dostupné z: <https://unherd.com/2022/12/jk-rowling-works-her-magic-again/>. [cit. 2024-03-03].
- *Blažek odkládá projednání Istanbulské úmluvy do ledna 2023. Koalice k ní má vlažný přístup a nechce se o ni rozbit*. Online. Deník N. 30. ledna 2022. Dostupné z: <https://denikn.cz/797034/blazek-odklada-projednani-istanbulske-umluvy-do-ledna-2023-koalice-k-ni-ma-vlazny-pristup-a-nechce-se-o-ni-rozbit/>. [cit. 2024-02-04].
- *Boj proti násilí na ženách: Poslanci podpořili přistoupení EU k Istanbulské úmluvě*. Online. Zpravodajství – Evropský parlament. 10. května 2023. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/press-room/20230505IPR85009/boj-proti-nasili-na-zenach-ep-podporil-pristoupeni-eu-k-istanbulske-umluve>. [cit. 2024-02-19].
- *Commission proposes EU accession to international Convention to fight violence against women*. Online. 4. března 2016. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_549. [cit. 2023-10-28].
- *Country Monitoring – Albania*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/albania>. [cit. 2024-03-05].

- *Country Monitoring – Sweden*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/sweden>. [cit. 2024-03-05].
- *Country Monitoring*. Online. Organization of American States Inter-American Commission of Women Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention. Dostupné z: https://belemdopara.org/cim_mesecvi/country-monitoring/. [cit. 2024-03-21].
- *Česká republika podepsala Istanbulskou úmluvu proti násilí na ženách*. Online. Vláda České republiky. 4. května 2016. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/ceska-republika-podepsala-istanbulskou-umluvu-proti-nasili-na-zenach--143594/>. [cit. 2024-03-29].
- *Česko by mělo znovu co nejdříve přistoupit k ratifikaci Istanbulské úmluvy*. Online. Deník N. 25. ledna 2024. Dostupné z: <https://denikn.cz/minuta/1337892/>. [cit. 2024-02-11].
- DE LA BAUME, Maïa. *Orbán's Fidesz quits EPP group in European Parliament*. Online. Politico. 3. března 2021. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/epp-suspension-rules-fidesz-european-parliament-viktor-orban-hungary/>. [cit. 2024-03-12].
- *Details of Treaty No.210*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=210>. [cit. 2024-02-22].
- DYVIK, Einar H. *Crime in Sweden - statistics & facts*. Online. Statista. 10. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.statista.com/topics/7088/crime-in-sweden/#topicOverview>. [cit. 2024-03-05].
- *Europe: Crime Index by Country 2023*. Online. Numbeo. Dostupné z: https://www.numbeo.com/crime/rankings_by_country.jsp?title=2023@ion=150. [cit. 2024-03-06].
- *Facts and figures: Ending violence against women*. Online. UN Women. Dostupné z: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures>. [cit. 2024-03-04].

- FLECK, Anna. *Sweden's Deadly Gun Violence*. Online. Statista. 2. října 2023. Dostupné z: <https://www.statista.com/chart/30946/annual-number-of-fatal-shootings-in-sweden/>. [cit. 2024-03-05].
- GEHRKE, Laurenz. *Polish court to 'examine' Istanbul Convention on violence against women*. Online. Politico. 30. července 2020. Dostupné z: <https://www.politico.eu/article/poland-court-violence-against-women-istanbul-convention/>. [cit. 2024-03-12].
- *Gender Equality Strategy 2014-2017*. Online. Council of Europe. Únor 2014. Dostupné z: <https://rm.coe.int/1680590174>. [cit. 2024-02-15].
- *Gender Equality Strategy 2018-2023*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://rm.coe.int/ge-strategy-2018-2023/1680791246>. [cit. 2024-02-15].
- *Gender Equality Strategy 2024-2029*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-equality-strategy>. [cit. 2024-03-19].
- *Genderová zvěrstva v právu: Příliš silná káva pro KDU-ČSL*. Online. Česká justice. 23. 12. 2015. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2015/12/genderova-zverstva-v-pravu-prilis-silna-kava-pro-kdu-csl/>. [cit. 2023-10-01].
- *GREVIO Members*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/members2>. [cit. 2024-03-22].
- HAMULÁK, Ondřej. *Evropská unie po Lisabonské smlouvě. Jaký krok a kam?[1]*. Online. Epravo.cz. 10. května 2010. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropska-unie-po-lisabonske-smlouvejaky-krok-a-kam1-61749.html>. [cit. 2023-11-04].
- HRABA, Zdeněk. *Úmluva, která si na boj proti násilí jen hraje. To je Istanbul*. Online. Seznam Médium. 23. ledna 2024. Dostupné z: <https://medium.seznam.cz/clanek/zdenek-hraba-umluva-ktera-si-na-boj-proti-nasili-jen-hraje-to-je-istanbul-41862>. [cit. 2024-02-05].
- *Hungary's parliament blocks domestic violence treaty*. Online. The Guardian. 5. května 2020. Dostupné

- z: <https://www.theguardian.com/world/2020/may/05/hungarys-parliament-blocks-domestic-violence-treaty>. [cit. 2024-02-20].
- *Chart of signatures and ratifications of Treaty 210*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=210>. [cit. 2024-02-05].
 - Internetové zdroje:
 - *Istanbul Convention: All member states must ratify it without delay, say MEPs*. Online. European parliament. 28. listopadu 2019. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20191121IPR67113/istanbul-convention-all-member-states-must-ratify-it-without-delay-say-meps>. [cit. 2024-03-16].
 - *Istanbulská úmluva a vývoj situace v České republice*. Online. Česká ženská lobby. 10. května 2018. Dostupné z: <https://czlobby.cz/cs/zpravy/istanbulska-umluva-vyvoj-situace-v-ceske-republice>. [cit. 2023-09-30].
 - JUCHELKA, Aleš. *O Istanbulské úmluvě*. Online. Aleš Juchelka. 19. prosince 2018. Dostupné z: <http://alesjuchelka.cz/o-istanbulske-umluve/>. [cit. 2024-02-03].
 - *LIST OF COUNTRIES WHICH HAVE SIGNED, RATIFIED/ACCEDED TO THE PROTOCOL TO THE AFRICAN CHARTER ON HUMAN AND PEOPLE'S RIGHTS ON THE RIGHTS OF WOMEN IN AFRICA*. Online. African Union. 16. října 2019. Dostupné z: <https://au.int/sites/default/files/treaties/37077-sl-PROTOCOL%20TO%20THE%20AFRICAN%20CHARTER%20ON%20HUMAN%20AND%20PEOPLE%27S%20RIGHTS%20ON%20THE%20RIGHTS%20OF%20WOMEN%20IN%20AFRICA.pdf>. [cit. 2024-03-20].
 - MAHONY, Jack. Fans and competitors share outrage after transgender athlete Austin Killips wins women's cycling race in New Mexico. Online. *SkyNews.com.au*. 2. května 2023. Dostupné z: <https://www.skynews.com.au/australia-news/sport/fans-and-competitors-share-outrage-after-transgender-athlete-austin-killips-wins-womens-cycling-race-in-new-mexico/news-story/9bf7f5612303ab9acb3f680f0663f0e5>. [cit. 2023-11-06].

- MCEVOY, Olan. *Rate of reported sexual violence in Europe in 2020, by country*. Online. Statista. 31. srpna 2023. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1268551/sexual-violence-rate-europe-country/>. [cit. 2024-03-06].
- MEURENS, Nathalie a kolektiv. *Tackling violence against women and domestic violence in Europe – The added value of the Istanbul Convention and remaining challenges*. Online. European Parliament. Říjen 2020. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU\(2020\)658648_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/658648/IPOL_STU(2020)658648_EN.pdf). [cit. 2024-03-09].
- *Ministr Blažek chce, aby se ČR při celounijní ratifikaci Istanbulské úmluvy zdržela*. Online. EURACTIV.cz. 24. května 2023. Dostupné z: <https://euractiv.cz/section/cr-v-evropske-unii/news/ministr-blazek-chce-aby-se-cr-pri-celounijni-ratifikaci-istanbulske-umluvyy-zdrzela/>. [cit. 2024-03-08].
- NACHER, Patrik. *Istanbulské genderové inženýrství*. Online. Aktuálně.cz. 8. listopadu 2018. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/patrik-nacher.php?itemid=32779>. [cit. 2024-02-03].
- *Statistics*. Online. National Coalition Against Domestic Violence. Dostupné z: <https://ncadv.org/STATISTICS>. [cit. 2024-03-18].
- *Number of reported cases of sexual offences in Sweden from 2012 to 2022, by type*. Online. Statista. 13. února 2024. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1177271/number-of-reported-cases-of-sexual-offence-in-sweden-by-type/>. [cit. 2024-03-04].
- PALATA, Luboš. *Babišovi se hroutí europoslanecký klub. Končí další opora Martina Dlabajová*. Online. Deník. 21. června 2023. Dostupné z: <https://www.denik.cz/cesko-a-eu/martina-dlabajova-odchazi-z-ano-20230621.html>. [cit. 2024-03-12].
- *Pit'ha stíhán nebude. Trestní oznámení je nedůvodné, rozhodl státní zástupce*. Online. IDnes.cz. 14. ledna 2019. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ceska-zenska-lobby-monsignor-petr-pitha-trestni-oznameni.A190114_142514_domaci_lre. [cit. 2024-02-04].

- *Poland – Country monitoring*. Online. Council of Europe. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/poland1>. [cit. 2024-03-12].
- *Polsko má novou vládu. Tusk a jeho ministři složili přísahu prezidentu Dudovi*. Online. IRozhlas. 13. prosince 2023. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/donald-tusk-andrzej-duda-vlada-prisaha-polsko-varsava_2312131201_elev. [cit. 2024-03-12].
- *Potírání násilí na ženách: Rada přijala rozhodnutí o přistoupení EU k Istanbulské úmluvě*. Online. Evropská rada – Rada Evropské unie. 1. června 2023. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2023/06/01/combating-violence-against-women-council-adopts-decision-about-eu-s-accession-to-istanbul-convention/>. [cit. 2024-03-08].
- *Prime Minister Donald Tusk: Istanbul Convention is to protect women and children from violence*. Online. Gov.pl. 30. ledna 2024. Dostupné z: <https://www.gov.pl/web/primeminister/prime-minister-donald-tusk-istanbul-convention-is-to-protect-women-and-children-from-violence>. [cit. 2024-03-13].
- *Proč řekneme NE Istanbulské úmluvě*. Online. Normální Daniela. Dostupné z: <https://www.normalnidaniela.cz/cs/to-si-myslim>. [cit. 2024-02-04].
- *Předseda NSS Šimka: Závazky z Istanbulské úmluvy půjde uplatnit přímo u soudu*. Online. Česká justice. 30. května 2023. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/05/predseda-nss-simka-zavazky-z-istanbulske-umluvyy-pujde-uplatnit-primo-u-soudu/>. [cit. 2024-03-04].
- *Příručka k provádění Evropské charty pro rovnost žen a mužů*. Online. Svaz měst a obcí České republiky. 16. června 2010. Dostupné z: <https://www.smocr.cz/cs/cinnost/socialne-zdravotni-oblast/a/prirucka-k-provadeni-evropske-charty-pro-rovnost-zen-a-muzu>. [cit. 2024-03-17].
- *Přistoupení EU k Istanbulské úmluvě*. Online. EUR-Lex. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/eu-accession-to-the-istanbul-convention.html>. [cit. 2024-03-08].
- ROVENSKÝ, Jan. *Babiš: Žádný střet zájmů nemám*. Online. Právo. 18. 10. 2018. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-babis-zadny-stret-zajmu-nemam-40262453>. [cit. 2024-02-04].

- RYŠÁNEK, Adam. *Transgender násilnice ve Skotsku nesmí do ženské věznice*. Online. Seznam Zprávy. 30. ledna 2023. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-znasilnil-zeny-pak-rekl-ze-je-zena-a-skoncil-v-zenske-veznici-224753>. [cit. 2023-11-07].
- SCANLAN, Paula. *I swam with trans athlete Lia Thomas – the woke left don't care about women's rights*. Online. *The Telegraph*. 30. srpna 2023. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/2023/08/30/lia-thomas-transgender-womens-sports-swimming-metoo/>. [cit. 2023-11-06].
- *Senátní ústavní komise nedokázala schválit přijetí tzv. Istanbulské úmluvy*. Online. Advokátní deník. 20. září 2023. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2023/09/20/senatni-ustavni-komise-nedokazala-schvalit-prijeti-tzv-istanbulske-umluvy/>. [cit. 2024-02-06].
- *Sexual offences*. Online. Swedish Prosecution Authority. Dostupné z: <https://www.aklagare.se/en/affected-by-crime/sexual-offences/>. [cit. 2024-03-05].
- SCHEU, Harald Christian. *Istanbulská smlouva z pohledu lidských práv a mezinárodního práva. Stručný komentář k problematickým bodům Istanbulské úmluvy*. Online. Dostupné z: <http://tradicni-rodina.cz/wp-content/uploads/2019/12/Doc.-Harald-Scheu-K-problem.-bodum.pdf>. [cit. 2023-10-05].
- SOUKUP, Jaroslav a ŠAMANOVÁ, Dáša. *Europoslankyně Charanzová se rozchází s ANO. Vadí jí národovecký kurz hnutí*. Online. *Novinky.cz*. 20. června 2023. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-charanzova-uz-za-ano-do-europarlamentu-kandidovat-nebude-nemohu-hajit-takove-myslenky-40435252>. [cit. 2024-03-12].
- SPECIA, Megan. *Saudi Arabia Granted Women the Right to Drive. A Year on, It's Still Complicated*. Online. *The New York Times*. 24. června 2019. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2019/06/24/world/middleeast/saudi-driving-ban-anniversary.html>. [cit. 2024-03-08].
- *Special rapporteur on violence against women, its causes and consequences*. Online. The International Justice Resource Center. Dostupné

- z: <https://ijrcenter.org/un-special-procedures/special-rapporteur-on-violence-against-women-its-causes-and-consequences/>. [cit. 2023-11-06].
- SUMMERS, Sarah. *Help Sarah's Legal Challenge to Secure Female Only Rape Crisis Therapy*. Online. CrowdJustice. Dostupné z: <https://www.crowdjustice.com/case/help-sarahs-legal-challenge/>. [cit. 2024-03-03].
 - SZABAN, Oldřich. *Šílená genderová ideologie. Sociální inženýři blednou závistí. Vždyť honí slavného básníka za báseň o maminkách, hrozí se poslanec Nacher*. Online. Parlamentní listy. 10. listopadu 2018. Dostupné z: <https://www.parlamentnilisty.cz/arena/rozhovory/Silena-genderova-ideologie-Socialni-inzenyri-blednou-zavisti-Vzdyt-honi-slavneho-basnika-za-basen-o-maminkach-hrozi-se-poslanec-Nacher-558905>. [cit. 2024-02-03].
 - ŠÍPOVÁ, Adéla. *Co skutečně obsahuje Istanbulská úmluva?* Online. Adéla Šípová. 2. února 2022. Dostupné z: <https://www.adelasipova.cz/co-skutecne-obsahuje-istanbulska-umluva/>. [cit. 2024-02-05].
 - *Tisková zpráva a otevřený dopis předsedkyni poslanecké sněmovny*. Online. 4. února 2024. Šípová Adéla. Dostupné z: <https://www.adelasipova.cz/tiskova-zprava-a-otevreny-dopis-predsedykyni-poslanecke-snemovny/>. [cit. 2024-02-06].
 - Turecko dne 1. července 2021 od Istanbulské úmluvy odstoupilo, viz: *Turecko odstoupilo od istanbulské úmluvy o boji proti násilí na ženách*. Online. Advokátní deník. 7. července 2021. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/07/07/turecko-oficialne-odstoupilo-od-istanbulske-umluvy-o-boji-proti-nasili-na-zenach/>. [cit. 2024-03-29].
 - *Vaše ústava nic neznamená. Vítejte v EU federaci*. Online. Aliance pro rodinu. 16. února 2023. Postoje českých europoslanců – Alexandr Vondra. Dostupné z: <https://alipro.cz/vase-ustava-nic-neznamena-vitejte-v-eu-federaci/>. [cit. 2024-03-12].
 - *Vláda podpořila Istanbulskou úmluvu, má potírat násilí na ženách*. Online. Novinky.cz. 8. února 2016. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-vlada-podporila-istanbulskou-umluvu-ma-potirat-nasili-na-zenach-340913>. [cit. 2024-02-03].

- *What is MESECVI?* Online. Organization of American States Inter-American Commission of Women Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention. Dostupné z: https://belemdopara.org/cim_mesecvi/what-is-mesecvi/. [cit. 2024-03-21].
- *Země EU odsouhlasily připojení k Istanbulské úmluvě.* Česko se zdrželo. Online. ČT24. 1. června 2023. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/svet/zeme-eu-odsouhlasily-pripojeni-k-istanbulske-umluve-cesko-se-zdrzelo-5838>. [cit. 2024-03-08].
- *Ženská lobby žaluje kněze Piťhu za kázání proti homosexuálům.* Online. Echo24.cz. 11. října 2018. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/Sd8b9/zenska-lobby-zaluje-kneze-pithu-za-kazani-proti-homosexualum>. [cit. 2024-02-04].

Ostatní zdroje:

- Kázání mons. Petra Piťhy ze dne 28. září. 2018. Dostupné zde: <https://www.youtube.com/watch?v=vBiyz38PSdQ>
- Europarlament přehledně. Online. Twitter. Dostupné z: https://twitter.com/ep_prehledne/status/1656273932566102017?s=46&t=mHj1YQbWZb0fd7AZdx2AXQ&fbclid=IwAR2_J9XVKuDHPqzdAi_9it-KunYUR8CerRoH-ELQtg39aLvXAHRPL0jAb4. [cit. 2024-03-08].

Seznam tabulek

Tabulka 1- Hlasování europoslanců dle jednotlivých frakcí oblast justiční spolupráce v trestních věcech, azylu a zásady nenavracení	31
Tabulka 2 – Hlasování europoslanců dle jednotlivých frakcí – povinnosti orgánů Evropské unie a veřejné správy	32
Tabulka 3 – Hlasování českých europoslanců – Ratifikace Istanbulské úmluvy.....	33
Tabulka 4 -Senátorský klub ODS a TOP09	73
Tabulka 5 – Senátorský klub Starostové a nezávislí	73
Tabulka 6 – Senátorský klub KDU-ČSL a nezávislí.....	74
Tabulka 7 – Senátorský klub ANO a SOCDEM.....	74
Tabulka 8 – Senátorský klub SEN21 a Piráti	74
Tabulka 9 - Nezařazení.....	74

Vysvětlivky

CAHVIO	Ad hoc výbor pro předcházení násilí páchaného na ženách a domácímu násilí
CEDAW	Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen
CPT	Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
CSW	Komise pro postavení žen
Deklarace	Všeobecná deklarace lidských práv
DEVAW	Deklarace o odstranění násilí na ženách
GRETA	Výbor expertů pro boj proti pašování osob
GREVIO	Expertní skupina pro potírání násilí vůči ženám a domácímu násilí
Istanbulská úmluva	Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí
Komise	Evropská komise
OSN	Organizace spojených národů
Rada	Evropská rada
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
Smlouvy	Zakládací smlouvy Evropské unie
Soudní dvůr	Soudní dvůr Evropské unie
Vídeňská deklarace	Vídeňská deklarace a akční program
Výbor	Výbor pro odstranění diskriminace žen